

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Postava krále Davida v dílech německy píšících židovských autorů

**The character of King David in the literary works of Jewish German
authors**

Diplomová práce

Vedoucí práce:

doc. Mgr. Jiří Beneš, Th.D.

Autor:

Bc. Hana Hlávková

Praha 2016

Poděkování

Mnohokrát děkuji vedoucímu práce doc. Mgr. Jiřímu Benešovi, Th.D. za nesmírnou podporu a nezbytné akademické nasměrování. Celé Husitské teologické fakultě za příjemné a podnětné prostředí pro studium a Starému židovskému hřbitovu v Praze za jedinečnou kulisu při psaní. Závěrem tomu, kdo mi vždy dodal potřebnou sílu,

Chci poděkovat za srdce, chci poděkovat z rozumu, že nepustils mou ruku v tichu a bez dechu, jsi Skálou v moři, Přístavem v bouři.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci *Postava krále Davida v dílech německy píšících židovských autorů* vypracovala samostatně s použitím níže uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 18. 6. 2016

Hana Hlávková

Anotace:

Hlavním úkolem diplomové práce *Postava krále Davida v dílech německy píšících židovských autorů* je reflexe biblické postavy Davida ve vybraných dílech. Klasifikuje perspektivy jednotlivých autorů v krásné i odborné literatuře německy píšících židovských autorů a srovnává jejich metody výkladu. Jejím cílem je vyhodnotit konkrétní pojetí a rysy biblického krále Davida, jedné z nejmilejších a zároveň nejrozporuplnějších postav všech dob. Práce je členěna do tří celků, rozšířená o srovnání dvou hlavních sledovaných děl a v závěru doplněná stručnou vlastní reflexí postavy Davida.

Klíčová slova:

Král David; charakter; německá židovská literatura; Richard Beer-Hofmann; Stefan Heym; srovnání;

Annotation:

The main task of diploma thesis titled *The character of King David in the literary works of Jewish German authors* is a reflection of the biblical character of David in selected works. It classifies perspectives of particular Jewish German authors in belles-lettres and reference literature and compares their approaching methods. The goal is to evaluate particular interpretations and attributes of the biblical King David, one of the most beloved although inconsistent figures of all times. The diploma thesis is divided into three parts; comparison of two mainly followed literary works and a personal short reflection of the David's character.

Keywords:

King David; character; German Jewish literature; Richard Beer-Hofmann; Stefan Heym; comparison

Obsah

Úvod	7
1. Postava Davida	9
2. Richard Beer-Hofmann	11
2.1 Život.....	11
2.2 Tvorba	13
2.3 Zohlednění osobního faktoru v díle	16
2.4 Motivy	16
3. Dej junge David.....	18
3.1 Obsah a děj dramatu	19
3.2 Stylistická a jazyková struktura	23
3.3 Práce s biblickým textem.....	26
3.4 Motivy	28
4. Postava Davida v díle Richarda Beer-Hofmanna.....	33
4.1 Schaúl jako symbol tolerance a boje proti duchovenstvu	34
4.2 Schaúlova degradace.....	35
4.3 Poselství Sil-Bela	36
4.4 David a Achitophel.....	37
4.5 David, věrnost a víra	38
4.6 Davidův vývoj	39
4.7 Ženy a David.....	39
4.7.1 Maácha.....	39
4.7.2. Ruth	41
4.7.3 Serujah	41
4.7.4 Bat-šeba.....	41
5. Stefan Heym.....	43
5.1. Život.....	43
5.2 Tvorba	46
5.3. Zohlednění osobního faktoru v díle	48
5.4. Motivy	49
6. Román Zpráva o králi Davidovi	50
6.1. Interpretace a zařazení románu	50
6.2 Obsah a děj dramatu	53
6.3 Stylistická a jazyková struktura	54
6.4 Práce s biblickým textem.....	57

6.5 Motivy	58
7. Postava Davida v díle Stefana Heyma	62
7.1 David a jeho skutky.....	63
7.2 Jahve jako prostředek moci	64
7.3 Postava Étana	65
7.4. David a ženy.....	66
7.4.1 Davidova proměna v příběhu princezny Míkal.....	67
7.4.2. Bat-šeba.....	70
7.5 Zklamání z velké osobnosti	70
8. Srovnání	72
8.1 Zohlednění osobního faktoru	72
8.2 Stylistická a jazyková struktura	73
8.3 Práce s biblickým textem.....	74
8.4 David u Beer-Hofmanna.....	75
8.5 David u Heyma	76
8.6 Podobnosti.....	77
8.7 Rozdíly.....	79
9. David napříč akademickým spektrem	82
9.1 Abraham Rosner a rabínské vidění Davida.....	82
9.1.1 Skladatel žalmů a prorok	84
9.1.2 Učenec a milovník Tóry	85
9.1.3 Davidův původ a mládí.....	87
9.1.4 Král David	88
9.1.5 Davidův charakter	91
9.2 Ulrich Molsen a David zbožný i morální.....	93
9.3 Encyclopaedia Judaica	97
10. Vlastní reflexe postavy Davida.....	100
Závěr	102
Seznam použité literatury.....	104
Prameny:.....	104
Sekundární literatura:	104
Elektronické zdroje:	106
Encyklopedie, lexikony:.....	106
Summary.....	107

Úvod

V diplomové práci nazvané *Postava krále Davida v dílech německy píšících židovských autorů* se věnuji reflexi biblické postavy Davida ve vybraných dílech a klasifikaci perspektiv jednotlivých autorů. Zajímám se o to, v čem se liší či překrývají literární zpracování, a jak v nich postava Davida vyznívá. Téma jsem zvolila především proto, že biblický král David je jednou z nejmilejších a zároveň nejrozporuplnějších postav všech dob. Myslím si, že k základním rysům lidské povahy patří zvědavost a touha po poznání. Proto se i já, skrze tuto práci, snažím poodhalit obraz Davida v co nejširším spektru.

Práce je strukturována do tří velkých celků. Za první celek považuji kapitoly týkající se Richarda Beer-Hofmanna, jeho dramatu *Der junge David* a kapitolu pojednávající o postavě Davida v tomto díle. Druhá část následuje stejnou osnovu, ale věnuje se Stefanu Heymovi a románu *Zpráva o králi Davidovi*. Srovnání těchto dvou děl jsem zařadila jako samostatnou kapitolu. Třetím celkem je kapitola *David napříč akademickým spektrem*, která hodnotí texty vědecké povahy a jejich zpracování postavy. Poslední kapitola je stručnou vlastní reflexí Davida. Při analýze dramatu a románu zohledňuji, na rozdíl od akademické literatury, životní příběh autora, takzvaný osobní faktor, a hodnotím, jakou hraje roli v konkrétním pojetí Davida.

Na základě rešerše se ukázalo, že je literatura reflektující téma práce v českém prostředí nedostatečná. Do názvu práce jsem záměrně neuvedla konkrétní časové vymezení, neboť to nepovažuji za hlavní kritérium práce. Primární literatura, se kterou pracuji, sahá od počátku 20. století do 70. let století 21.¹ Kromě primární literatury, ze které vychází reflexe postavy Davida, se opírám o doplňující sekundární literaturu. V několika případech jsem záměrně zvolila díla staršího data a doplnila je o současnou reflexi, nejčastěji ve formě odborných studií a článků. Učinila jsem tak, abych se více přiblížila konkrétnímu autorovi i jeho době.² K základním pramenům mé práce patří také samotný biblický text, jehož citace čerpám z Českého ekumenického překladu.

Abych nenarušila konzistentnost a neporušila uměleckou hodnotu děl, která doposud nejsou přeložena do češtiny, pracuji s jejich originálním zněním, jmény postav a

¹ Konkrétně od roku 1907 až po rok 1972.

² Například: LIPTZIN, Solomon. *Richard Beer-Hofmann*. New York: Bloch Publishing co., 1936.; OBERHOLZER, Otto. *Richard Beer-Hofmann: Werk und Weltbild des Dichters*. Bern: A. Francke AG. Verlag Bern, 1947.

akademickou terminologií. Týká se to především dramatu *Der junge David*. V případě akademické literatury platí totéž, ale zde jsem si kvůli jednoznačné srozumitelnosti výkladu dovolila přidat na několika místech svůj vlastní překlad. Kurzívou uvádím konkrétní citace, veškeré názvy, ať už se jedná o titul knihy nebo například jméno nakladatelství.

Tato práce si klade za cíl vyhodnotit různá pojetí a charakteristiky biblické postavy Davida z jejího přesahu do krásné i vědecké literatury německy píšících židovských autorů. Rozkrýt, v čem se jednotlivé přístupy shodují i liší a do jaké míry se nechaly inspirovat Biblií. Taktéž je velkou snahou práce rozpoznat u autorů Beer-Hofmanna a Heyma osobní motivaci k sepsání dvou významných literárních děl a porovnat jejich umělecká pojetí s těmi vědeckými.

1. Postava Davida

„Dokonce i dnes si lze v tichu údolí představit ten legendární výjev.”³

Biblický hrdina, Hospodinův vyvolený, izraelský zachránce, zbojník, nadaný básník a hudebník, král a vzor. To jsou jen některé z mnoha titulů, které charakterizují Davida, druhého izraelského krále. Davidův život, osobnost i panování jsou odedávna opředeny tajemstvími a spoustou otázek. Zároveň postava krále Davida patří k těm, které v průběhu času zlidověly a staly se velmi oblíbenými.

Postava krále Davida je součástí nejucelenějšího a nejobsáhlejšího příběhu, který Starý zákon nabízí. Tento příběh se rozkládá ve čtyřech biblických textech a to v *První knize Samuelově* od 16. kapitoly, v celé *Druhé knize Samuelově*, ve dvou kapitolách *První knihy Královské* a v *První knize Paralipomenon* od kapitoly 11. Vzhledem k tomu, že se nedochovaly žádné významné archeologické nálezy, které by pomohly příběh Davida rozšířit, vycházíme z biblického textu jako z jediného pramene. Existuje pouze jeden mimobiblický fragment dokládající existenci Davidovy rodové linie. Je to *Stéla z Tel Danu*, aramejsky psaná a vytesaná do černého čediče. Její vznik se odhaduje okolo roku 835 př. o. l., tedy pouze století po Davidově době. Dochovalo se z ní třináct řádků, v nichž se zmiňuje takzvaný dům Davidův.⁴ Výchozí bod pro pátrání po historickém Davidu a Šalomounovi je tedy stanoven do období 10. století před občanským letopočtem.

Zdůvodnění příběhu o Davidovi a to, že si biblický text na mnoha místech protirečí, překrývá nebo naopak mlčí, se často připisuje jakési starověké propagandě, tedy záměru vypravěče a redaktorů, jež se ne vždy shodoval. Jádro biblického textu se na mnoha místech skládá z několika vrstev a je velice těžké říci, zda se nám podařilo rozkrýt jeho původní smysl a záměr. Například v *První knize Samuelově* je David představen především jako zbožný mladík se zvláštními schopnostmi léčit duši, jeho zbožnost však postupně v *Druhé Samuelově* ustupuje do pozadí. Vývoj postavy a jejích povahových vlastností je pro tento biblický příběh velmi charakteristický. Z jednotlivých úseků je patrné, že se vypravěč k Davidovi staví kriticky a vymezuje se vůči němu. To by mohlo značit neblahé zkušenosti s novotou, jakou královská instituce prozatím byla, a také dokladovat historickou věrohodnost pramenů.

³ FINKELSTEIN I., SILBERMAN N. A. *David a Šalomoun: Svatá Písma Izraele ve světle moderní archeologie*. Přeložila Marie Čapková. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2010. ISBN 978-80-7429-016-9.

⁴ Tamtéž, s. 19.

Biblický text poskytuje velmi konkrétní popis Davidova života. Hovoří o jeho původu, mládí, o tom, jak se dostal na dvůr krále Saula a také jak z něj musel uprchnout. Líčí Davidův postupný nástup k moci, a přestože byl již za krále pomazán prorokem Samuelem, David musí zdolat nejednu překážku, aby byl oficiálně korunován nejen na Judskem, ale i nad celým Izraelem. Davidova role coby Hospodinova vyvoleného postupně skomírá a David se soustředí především na vládu a sám na sebe. Text se soustředí na reformy, kterých David v průběhu kralování dosáhl ve správním i náboženském životě země, a zároveň neopomíná líčit i detaily jeho osobního života. Blíže se dostáváme k několika Davidovým manželkám a potomkům. Ti odkazují na otcovskou roli panovníka a symbolizují další nadcházející éru v dějinách Izraele. Oproti komplexnímu příběhu Davidova života je jeho závěr v biblickém textu popsán jen velmi stroze a stručně, je možné, že posloužil především jako legitimizace nástupnictví jeho syna Šalomouna.

Všechny výše zmíněné faktory dohromady skládají jedinečnou mozaiku, která nedá spát nejen biblistům, judaistům, religionistům nebo například historikům, ale po staletí oslovuje i spisovatele. Kvůli napětí a rozporům textu a pro sílu a kouzlo, kterým postava Davida oplývá, vznikají nezapomenutelná literární díla. Některá se Davidovým příběhem inspiroují nepřímo, jiná je konkrétně přepracovávají. Patří mezi ně i mistrovské drama *Der junge David* autora Richarda Beer-Hofmanna a jedinečný román Stefana Heyma *Zpráva o králi Davidovi*, kterými se zabývá tato diplomová práce především.

2. Richard Beer-Hofmann

„*Beer-Hofmann will probably never be the idol of any generation but rather a source of comfort and stimulous to a few in every generation.*“⁵

Richard Beer-Hofmann byl rakouský dramatik, básník, prozaik a režisér. Osobně bych ho nazvala šedou eminencí literatury přelomu století v pozitivním smyslu slova. Patřil k velikánům německy psané literatury v období tzv. vídeňské moderny, ale jeho jméno si dnes málokdo vybaví. Zvláště v českém prostředí je jméno Richard Beer-Hofmann málo známé. Neexistují překlady k téměř žádnému z jeho děl a není to lepší ani s repertoárem sekundární literatury. I to byl pro mě jeden z impulsů k napsání této práce. V následující kapitole se pokusím ve zkratce nastítnit Beer-Hofmannův životní příběh, především za pomoci dvou autorů - Otto Oberholzera a Solomona Liptzina. Oberholzer svou práci *Richard Beer-Hofmann: Werk und Weltbild des Dichters* dokončil v roce 1945 a vydal o dva roky později. Kniha nedisponuje nijak velkým časovým odstupem, ba naopak překvapuje autentičností textu. Soustředí se především na kulturní a částečně historický exkurz do období přelomu století a jeho spojitostí s Beer-Hofmannem. Věnuje se také dílům samotným, a tak se o ni budu opírat i později při analýze vybraného textu. Dílem Solomona Liptzina se dostáváme Beer-Hofmannovi ještě blíže, neboť vzniklo jako pocta k jeho sedmdesátým narozeninám v roce 1936. Liptzin se Beer-Hofmannovi přiblížil hlavně skrze jeho díla a postavy, ohromil citlivostí a vizí s jakou k Beer-Hofmannovi přistupuje. Kniha s prostým názvem *Richard Beer-Hofmann* existuje možná jen díky tomu, že vznikla i vyšla v New Yorku nikoli v Evropě třicátých let.

2.1 Život

Richard Beer-Hofmann se narodil 11. července 1866 ve Vídni do poměrně asimilované židovské rodiny advokáta Hermanna Beera. Matka však týden po jeho porodu zemřela, a tak malého Richarda adoptovala teta Berta s manželem Aloisem Hofmannem - odtud druhé jméno Hofmann. Své rané dětství strávil v Brně, kde Hofmannovi žili a vlastnili dvě textilní továrny. Blízký vztah s tetou a babičkou, které bydlely hned za rohem, byl v té době jeho jediným spojením s židovskými tradicemi a Biblí. K momentům z dětství se vrací v knize věnované jeho ženě *Paula*. Vtahuje nás do jedinečné páteční atmosféry, kdy

⁵ LIPTZIN, Solomon. *Richard Beer-Hofmann*. New York: Bloch Publishing co., 1936. s. 93.

slavnostně oděná babička pronáší modlitbu, zapaluje svíčky a vítá šabat. K tetě Agnes měl Richard nejbližší v průběhu dospívání, protože zastávala roli matky a zároveň přítele. Když zemřela, zdědil Beer-Hofmann její výtisk Bible, který nechával neustále položený na svém stole.⁶

Roku 1880 se rodina přestěhovala do Vídně, jež byla v té době kulturním i politickým srdcem Evropy. Zde Beer-Hofmann navštěvoval Akademické gymnázium, poté vystudoval právnickou fakultu a promoval v roce 1890. Krátce po studiích se setkává s Arthurem Schnitzlerem a Hugo von Hofmannsthal. Můžeme usuzovat, že právě díky tomu se Beer-Hofmann začal naplno věnovat povolání spisovatele, i když na volné noze. Richard Beer-Hofmann patřil k Vídeňskému kruhu *Jung Wien*,⁷ ve kterém panovaly na přelomu století velmi pevné a vřelé vazby. A nejen na přelomu století, přátelství členů *Jung Wien* trvalo celoživotně. Lze tak usuzovat především z korespondence mezi jednotlivými osobnostmi.⁸ Patřili zde především Hermann Bahr, Hugo von Hofmannsthal, Arthur Schnitzler, Felix Salten, Leopold Adrian a Richard Beer-Hofmann. Právě Beer-Hofmann měl podle Oberholzera ve skupině vedoucí roli. Ostatní ho považovali za “toho s největším talentem” a to i přesto, že jeho díla se nestala tak slavná. První dílo jednoduše pojmenované *Novellen*⁹ publikoval v roce 1893 ve svých dvaceti sedmi letech. Vysloužil si víc než vynikající kritiku, byl oslavován jako mistr psychologického portrétování, originální osobitý umělec a dokonce, jak píše Liptzin, nová vycházející hvězda německého básnictví.¹⁰

V roce 1895 se poprvé setkal se svou nastávající manželkou a celoživotní láskou Paulinou Annou Lissou, zvanou Paula. Setkání popisuje ve svých denících souslovím „*Incipit vita nova*“ neboli „*Zde začíná nový život*.“¹¹ O dva roky později se jeho předpověď vyplnila více než symbolicky, a to narozením dcery Mirjam, pro kterou Beer-Hofmann v

⁶ FRAIMAN-MORRIS, Sarah. *Richard Beer-Hofmann and the Bible*. Jewish Bible Quarterly. 1995, **23**(3), s. 151. ISSN 07923910.

⁷ Spolek se setkával především ve vídeňském *Café Griensteidl*.

⁸ OBERHOLZER, Otto. *Richard Beer-Hofmann: Werk und Weltbild des Dichters*. Bern: A. Francke AG. Verlag Bern, 1947. s. 21.

⁹ Svazek obsahuje dvě krátké povídky *Das Kind* a *Camelias*.

¹⁰ LIPTZIN, Solomon. *Richard Beer-Hofmann*. New York: Bloch Publishing co., 1936. s. 6.

¹¹ WEBER, Eugene. *Richard Beer-Hofmann: Daten*. Modern Austrian Literature. 1984, **17**(2), s. 12. ISSN 00267503. S největší pravděpodobností odkazuje na předmluvu jednoho z raných děl Dante Alighierioho *Nový život*.

témže roce složil slavnou *Schlaflied für Mirjam*.¹² V roce 1898 ztvrdí Richard a Paula společné soužití sňatkem a mají ještě dvě děti: Naëmah a Gabriel.

Na počátku 20. století v roce 1906, začal Beer-Hofmann pracovat na trilogii *Die Historie von König David*. Povedlo se mu dokončit předešlou *Jaákobs Traum* (1918) a první díl *Der junge David* (1933). Další významné přátelství, tentokrát s divadelním a filmovým režisérem Maxem Reinhardtem, přispělo k zinscenování *Jaákobs Traum* v roce 1919 v Berlíně. V té době se Beer-Hofmann začal živit jako režisér a dramaturg. Působil střídavě v Berlíně, Salzburku a Vídni až do roku 1932. V roli režiséra se prosadil jako jeden z nejlepších své doby. Slavným se stalo například jeho divadelní přepracování Goethova *Fausta* či *Ifigenie v Tauridě*. Představení, která režíroval, působila jako jednotný a jedinečný spirituální, hudební a divadelní *Gesamtkunstwerk*.

Během třicátých let se vyostřovala politická situace, která vygradovala 12. března 1938 tzv. *Anšlusem*, neboli připojením Rakouska k nacistickému Německu. Beer-Hofmann byl nucen přerušit práci na trilogii a snažil se být co nejméně na očích, jak to vyžadovala doba. Nakonec se rozhodl z Rakouska emigrovat přes Švýcarsko do Ameriky. Když dorazil v roce 1939 do New Yorku, byl už sám, neboť jeho milovaná manželka Paula zemřela v Curychu. Politická represe, vyhnání z domova, zákaz jeho děl v Rakousku i Německu a nakonec i smrt jeho spřízněné duše mu sebraly sílu k dokončení dramatického cyklu *Die Historie von König David*. Místo toho se věnoval knize pojmenované *Paula*, o které jsem se zmínila již v úvodu. Kniha ukazuje Beer-Hofmannovo dětství a také popisuje některé z nejdůležitějších životních zážitků s jeho manželkou. V Americe působil jako hostující profesor a přednášel na tamních univerzitách. V roce 1945 se stal americkým občanem, ale ještě tentýž rok zemřel. Rok po jeho smrti byla na jeho počest v New Yorku založena společnost *Richard Beer-Hofmann Gesellschaft*. Beer-Hofmann byl za své literární dílo několikrát oceněn, získal například *Volks-Schillerpreis* v Německu 1905 nebo cenu od *Nation Institute of Arts and Letters* ve Spojených státech v roce 1945. Richard Beer-Hofmann je pohřben na židovském hřbitově v Curychu.

2.2 Tvorba

¹² Báseň *Mirjamina ukolébavka*; v roce 1925 volně přeložil Jiří Kraus v rámci článku pro *Židovský kalendář*, Roč. 6, (5686/1925-26). S. 95.

„His collected works are at the same time his selected works. He has spared the literary historian of the future the problem of extracting from a vast mass of material the genuine masterpieces.”¹³

Richard Beer-Hofmann se neomezil na jedinou literární formu, v jeho tvorbě najdeme novely, dramata, poezii i román. Někdy zacházel až do krajností forem, především v dramatu. Například v roce 1921 si pohrával s myšlenkou napsat drama zcela beze slov a nakonec složil pantomimu o šesti scénách nazvanou *Das goldene Pferd*. Povedlo se mu sesadit slova z pomyslného trůnu vyjadřovacích prostředků, neboť gesta a pohyby byly poskládány tak mistrně, že slov již nebylo třeba.¹⁴ Oproti jiným autorům napsal Beer-Hofmann jen málo děl a intervaly mezi jejich vydáním jsou úctyhodně vzdálené. Oberholzer to připisuje Beer-Hofmannově vzácné schopnosti osvobodit se od existenčních starostí a oddat se pouze svému vnitřnímu poslání. Z několika naléhavých dopisů od Huga von Hofmannsthal se naopak dovídáme, že pravděpodobně trpěl opakujícími se chronickými stagnacemi, kdy se psaní nedokázal věnovat.¹⁵

Co se týče inspirace, čerpal autor v průběhu své kariéry z různých klasických zdrojů. Patřil k nim romantický Shakespeare, Schiller, Goethe a v neposlední řadě i biblické texty. V začátcích své tvorby Beer-Hofmann vycházel převážně ze zázemí Vídeňské moderny charakterizované depravací¹⁶ a dekadencí.¹⁷ Obě symbolizují úpadek či deformaci společnosti a jejích hodnot. Odraz moderny se v jeho díle objevuje hlavně coby popření formy existence, ale nepřepadá do nihilismu. Spíše naopak jeho literární postavy mají snahu o stanovení nových hodnot a nových lidských možností. Otto Oberholzer na základě toho dělí Beer-Hofmannovo dílo do dvou skupin:

¹³ LIPTZIN, Solomon. *Richard Beer-Hofmann*. New York: Bloch Publishing co., 1936. s. 93.

¹⁴ Tamtéž, s. 98.

¹⁵ OBERHOLZER, Otto. *Richard Beer-Hofmann: Werk und Weltbild des Dichters*. Bern: A. Francke AG. Verlag Bern, 1947. s. 25.

¹⁶ Za depravaci označujeme převahu materiálního života a hodnot nad těmi duchovními.

¹⁷ Dekadence je deformace “přešlechtěné” kultury a uvolnění vazeb mezi duchem a fyzickým tělem; bagatelizace materiálních základů bytí. Rysy dekadence jsou například záliba v minulosti nebo utopistické budoucnosti, uvolnění vazeb mezi lidmi, pasivita a pesimismus. Radikální forma dekadence je nihilismus. OBERHOLZER, Otto. *Richard Beer-Hofmann: Werk und Weltbild des Dichters*. Bern: A. Francke AG. Verlag Bern, 1947. s. 11.

1. Díla vycházející z prožitku Dekadence
2. Díla vycházející z prožitku Depravace

Do první skupiny řadí *Novellen* (1893), *Der Tod Georgs* (1900), *Der Graf von Charonais* (1904) a množství básní. Pro toto období jsou typické motivy charakteristické pro dekadenci - prolínání a rozdíly mezi snem a skutečností, realitou a fantazií.¹⁸ Ty jsou velmi výrazné právě v povídce *Der Tode Georgs*. Mladý nevýrazný mladík Paul projde procesem vnitřní transformace v rámci překonávání náhlé smrti jeho nadaného a cílevědomého kamaráda Georga. Přesto, že se nejedná o ústřední téma románu, vyplouvá na povrch Beer-Hofmannova potřeba uchopit pojem židovství. Jeho prvním krokem je osobité a veřejné přihlášení se k judaismu právě skrze ústřední postavu Paula v samotném závěru knihy. Beer-Hofmann objevuje předchozí generace a zasazuje židovskou identitu do dlouhého řetězce národa, který porovnává s věčností.¹⁹ Hrdina Paul si uvědomí, že je součástí tohoto po generace trvajícího celku a jako úkol Židů vidí snahu jít příkladem a učit ostatní národy boží spravedlnosti.²⁰ Za linií příběhu stojí metafyzické otázky související s preexistencí, osudem, určeností a jejich trvání na Zemi či po smrti. Beer-Hofmann tím podle Oberholzera zabíhá až do oblasti Kabaly, pravděpodobně aniž by si toho byl sám vědom.²¹ Beer-Hofmann našel postupně v židovské tradici filosofickou pozici, která mu dopomohla objevit smysluplná vysvětlení osamělosti, pomíjivosti a smrti.²²

Do skupiny děl vycházející z prožitku depravace řadí Oberholzer především *Die Historie von König David* a pozdní lyriku. Jeho argumentace se opírá o mýtický boj mezi starší a mladší generací a o převahu materialismu nad lidskostí a duchem.

¹⁸ MEID, Volker. *Metzler Literatur Chronik: Werke deutschsprachiger Autoren*. Stuttgart: J. B. Metzler, 1993. s. 495. ISBN 3-476-00941-6.

¹⁹ OBERHOLZER, Otto. *Richard Beer-Hofmann: Werk und Weltbild des Dichters*. Bern: A. Francke AG. Verlag Bern, 1947. s. 75. Oberholzer zde cituje Franze Werfla: „nach 100 000 Jahren gerade noch der Jude existiert.“

²⁰ LIPTZIN, Solomon. *Richard Beer-Hofmann*. New York: Bloch Publishing co., 1936. s. 19.

²¹ OBERHOLZER, Otto. *Richard Beer-Hofmann: Werk und Weltbild des Dichters*. Bern: A. Francke AG. Verlag Bern, 1947. s. 74.

²² ELSTUN, Esther N. *Einsamkeit und Isolation in den Werken Arthur Schnitzlers und Richard Beer-Hofmanns*. Modern Austrian Literature. 1986, **19**(3/4), 178-195. s. 190. ISSN 00267503.

2.3 Zohlednění osobního faktoru v díle

„His physical home is symbolic of his spiritual home; A shield of David is the talisman guarding the entrance to his house.”²³

Richard Beer-Hofmann byl velice nápaditý člověk s obrovskou fantazií. Hloubka jeho vnitřních světů se ukazuje jako bezbřehá především v jeho režijní kariéře a touze posouvat hranice literárních žánrů. Ve svých dílech se nebál použít ani motivy z vlastního života, které jsou velmi patrné. Dokazuje to například ukolébavka složená přímo pro jeho dceru Mirjam *Schlaflied für Mirjam*, kompilace vzpomínek a příběhů věnovaných jeho manželce v díle nazvaném *Paula*, ale také zřejmá inspirace jejich manželstvím pro jeden z určujících vztahů v díle *Der junge David*, vztah Davida a jeho ženy Maáchy. Prvním setkáním s Paulou pro Beer-Hofmanna, stejně jako pro Davida, začíná nový život. Už z předchozích kapitol je patrné, že autorův život přispěl velkým dílem k zaměření jeho tvorby. Osudovými byla nejen setkání s různými významnými osobnostmi v umění, ale také kulturní a politická situace ve Vídni na přelomu století, v Evropě po První světové válce a následně ve třicátých letech 20. století. Ačkoli se Beer-Hofmann vyhýbal veřejnému politickému životu a zásadně nestránil žádné ideologii, objevujeme významný odraz těchto událostí v nedokončené trilogii *Die Historie von König David*. I zde svá filosofická a politická stanoviska rozložil do hlubokých vrstev nabalených na biblický příběh.

2.4 Motivy

Podobně jako celá tvorba by se daly i jednotlivé motivy rozdělit podle vlivu doby a vývoje autora. Ten je u Beer-Hofmanna patrný a obsah jeho děl se k některým motivům vrací, zatímco k jiným se propracovává. Motivy a jejich symboliku má Beer-Hofmann pečlivě promyšlené a vždy mají přidanou hodnotu nebo zvláštní podmínku platnosti. Jedná se například o lásku bez výjimky spojenou s věrností, jak si blíže ukážeme v rozboru motivů dramatu *Der junge David*. Všeobecně se dá říct, že se v jeho tvorbě objevují nejčastěji tyto motivy:

- Metafyzické otázky
- Sen a tenká hranice mezi realitou

²³ LIPTZIN, Solomon. *Richard Beer-Hofmann*. New York: Bloch Publishing co., 1936. s. 93, 94.

- Smrt
- Naděje a duševní síla
- Vnitřní transformace
- Dilema a rozporuplné morální situace
- Spravedlnost
- Odraz a fungování světa
- Láska
- Ženy
- Judaismus (identita, tradice, učení)

3. Dej junge David

„...ein weltanschauliches Bekenntnis großen Stils.“²⁴

Drama *Der junge David* je první částí z Beer-Hofmannovy nedokončené trilogie *Die Historie von König David*. I přesto, že autor cyklus nedokončil, všeobecně je považován za Beer-Hofmannovo nejdůležitější a mistrovské dílo. Trilogie se měla skládat ze tří jednotlivých dramat mapujících Davidův vzestup, život a smrt - *Der junge David*; *König David*; *Davids Tod*. Cyklu předchází předehra z roku 1915 *Jaákobs Traum* odkazující na předka Jaákoba a jeho vyvolení Bohem, čímž vytváří pomyslnou paralelu k Davidovu životu. První drama *Der junge David* je spolu s předehrou jedinou zcela dokončenou částí. *Jaákobs Traum* byl, jak jsem již zmínila v kapitole o samotném Beer-Hofmannovi, v roce 1919 zinscenován Maxem Reinhardtem v Berlíně. Ke zbývajícím dvěma dílům trilogie *König David* a *Davids Tod* máme pouze předehru z roku 1936 s názvem *Vorspiel auf dem Theater zum König David* a více než krátký fragment ze samotné hry *König David*. K mistrovskému dílu existují ještě Beer-Hofmannovy detailní poznámky a skici. Ty jsou uloženy v *Harvard Houghton archive* v Cambridge a ve svém článku z nich čerpala například Sarah Fraiman-Morris, ze které vycházím především při zkoumání, jak Beer-Hofmann pracuje s biblickým textem.²⁵

Vzhledem k tomu, že trilogie *Die Historie von König David* zůstala nedokončena, rozhodla jsem se pro účel své práce použít pouze zcela dokončený oddíl a tím je první z dramat, *Der junge David*. V jeho analýze k němu přistupuji jako k jednotlivému uzavřenému celku, ovšem v některých případech je na místě přidat kontext přede hry *Jaákobs Traum* či využít alespoň zprostředkovaně autorových poznámek. Přesto považuji za důležité zdůraznit, že některé motivy či významy, které se jeví v první části cyklu jako jednoznačné, ploché nebo nevýznamné, by mohly v dokončené podobě díla vyznít a vyzrát poněkud jinak. Aby bylo možné získat co nejkonkrétnější představu Davida v Beer-Hofmannově podání, klíčovými body rozboru jsou: Jaký je děj dramatu; jak Beer-Hofmann pracuje s biblickým textem; jaké jsou klíčové motivy a symboly; jaká je forma a stylistika díla. Samotné

²⁴ OBERHOLZER, Otto. *Richard Beer-Hofmann: Werk und Weltbild des Dichters*. Bern: A. Francke AG. Verlag Bern, 1947. s. 119.

²⁵ FRAIMAN-MORRIS, Sarah. *Richard Beer-Hofmann and the Bible*. *Jewish Bible Quarterly*. 1995, **23**(3), s. 151. ISSN 07923910.

charakteristice postavy se věnuji pro lepší přehled ve vlastní kapitole *Postava Davida v díle Richarda Beer-Hofmanna*.

Když Richard Beer-Hofmann dokončil v únoru 1933 drama *Der junge David*, ještě netušil, že tentýž rok budou jeho díla veřejně pálena na náměstích v německých univerzitních městech. Přesto našlo nakladatelství *S. Fischer* v Berlíně odvahu jej v závěru roku publikovat. Uplynulo již osmnáct let od dokončení *Jaákobs Traum* v roce 1915 a kompletně se změnilo uspořádání poválečné Evropy. Velké změny na evropském kontinentu pomalu směřovaly k nastávající nadvládě fašistické diktatury. Beer-Hofmann si i přesto nenechal sebrat svůj klid. Na zdramatizování jednoho z nejzásadnějších příběhů biblického textu, které můžeme považovat za jeho celoživotní mistrovské dílo, pracoval pomalu a lopotně.²⁶ Ačkoli se osobně distancoval od veřejné politiky, jaksí opodál těchto událostí, nacházíme ve vrstevnatosti jeho dramatu pravý opak, rezonující o to víc v biblických postavách a starověkých konfliktech.

3.1 Obsah a děj dramatu

Drama, jak píše Liptzin, pojednává o konfliktu mezi prvním izraelským králem a jeho mladším “šťastnějším” rivalem. Zahrnuje nejkritičtější dny, které zpečetí Schaúlovo pokolení a dosadí Davida oficiálně na trůn. Drama sestává ze sedmi obrazů a prologu:

Prolog: *Ruth*

1. *Strasse bei Rahels Grab*
2. *Königszelt in Gibeon*
3. *Alter Burgplatz in Bethlehem*
4. *Höhle und Lager am Jordan*
5. *Schlucht in Gibsons Bergen*
6. *Lager am Bach Besor*
7. *Auf den Wällen von Hebron*

Dobu, ve které se drama odehrává, udává Beer-Hofmann letopočtem 1010 p. o. l. Sedmi jednáním ještě předchází Prolog *Ruth*. Původní lyrický prolog byl napsán v roce 1916 a publikován až v lednu 1931, není součástí finální verze dramatu. Beer-Hofmann ho použil,

²⁶ LIPTZIN, Solomon. *Richard Beer-Hofmann*. New York: Bloch Publishing co., 1936. s. 68.

aby spojil staletí ležící mezi Jaákovým snem v Beth-Elu a vysvěcením Davida.²⁷ Nakonec jej nahradil parafrází z knihy Rút, příběhem o Davidově prababičce, která opustila svou rodnou zemi i lid a tím, že dobrovolně přestoupila na židovskou víru, spojila svůj osud s osudem Izraelců. Linie příběhu je zakončena právě Davidem, ale Ruth zůstává v celém dramatu významným prvkem.

První scéna dramatu se odehrává na cestě poblíž Rahelina hrobu²⁸ (*Strasse bei Rahels Grab*), kde se náhodně střetávají Davidovi následovníci s jeho kritiky. Skupiny si skrze krátké příběhy a postřehy navzájem oponují. Obviňování v průběhu jednání graduje, přesto nedojde k jinému, než ke slovnímu boji. Také se dozvídáme, že zemřel prorok Samuel a v dále je slyšet lkaní procesí jeho pohřbu. Truchlení nad jeho ztrátou se prolíná celým prvním obrazem. Někteří lidé jsou na cestě za Schaúlem do Gibeí, ostatní zase míří na tajné místo Davidova úkrytu před Schaúlem. Za Davidem míří třináctiletý Abjathar, jediný přeživší masakru kněžích v Nobu. Ty Schaúl nechal povraždit z obavy, že pomáhají Davidovi. Kněží ze Sichemu patří k přívržencům krále Schaúla a vedou mu patnáctiletého Zadoka, následníka zemřelého Samuela. Zadok je díky své výchově i posláním zhýčkaný a suverénní. Vzhledem k tragédii, kterou zažil, působí Abjathar až neúměrně dospěle, a přesto zůstává dětsky zvědavý. Protikladné postavy však k sobě mají vnitřně velmi blízko. Později se oba stanou spirituálními vůdci Davidova království.²⁹ Po přečtení prvního jednání je znatelný především autentický obraz krále Schaúla. Beer-Hofmann tím připravuje čtenáře na jediný obraz, ve kterém Schaúl osobně vystupuje.

Děj druhého aktu se totiž odehrává v královském stanu v Gibeí (*Königszelt in Gibeá*) vztyčeném pod starověkým tamaryškem. Toto místo bylo posvátné a projednávaly se zde především státní záležitosti. Jednou do měsíce přicházeli za králem lidé, kteří potřebovali vyřešit spor nebo vznést námitky. Lidé přestávali věřit králově nezkalené mysli a soudním rozhodnutím, jež vydával - ovlivněn náhlými změnami nálad. Tradice upadala, ale Schaúl v ní i tak pokračoval.³⁰ Motiv soudu je v různých podobách ústřední pro toto jednání, ocitáme se totiž v konfrontaci s králem z pohledů různých postav. Beer-Hofmann nám postupně odhaluje Schaúlovu osobnost skrze ty nejvzdálenější (sluhové) až po ty nejbližší (rodina). Nejprve se z rozhovoru sluhů díváme na Schaúla pouze z vnějšku, dozvídáme se, že má zlý

²⁷ LIPTZIN, Solomon. *Richard Beer-Hofmann*. New York: Bloch Publishing co., 1936. s. 83

²⁸ Ráchel má symbolický význam, neboť byla manželkou Jaákoba a je první z ženské linie, které nás v průběhu příběhu vedou blíže k Davidovi.

²⁹ LIPTZIN, Solomon. *Richard Beer-Hofmann*. New York: Bloch Publishing co., 1936. s. 85.

³⁰ Tamtéž, s. 77.

pohled a je pověřivý. Pohled Schaúlova kancléře, písaře a velitele vojsk je daleko hlubší. Pro ně Schaúl stále představuje hrdinu Gilgalu a spasitele lidu. Poté slyšíme o králi z úst jeho nejbližších: manželky Achinoam, dcery Michal a synů Jehónathana a Abinadaba. Stejně jako Schaúla i je souží jeho ztrápená duše, kolísavé bouřlivé nálady a jsou jimi přímo ovlivněni. Přesto se pouto mezi králem a jeho blízkými ukazuje jako silné a láskyplné, neboť i v této době má pro něj rodina soucit i pochopení. Schaúl vstupuje na scénu plíživě a překvapivě, ale jedná se o vrchol celého obrazu. Ze Schaúlových úst se dovídáme, jak Davida nenávidí a nechce slyšet o jejich smíření, o které ho rodina žádá.

Ve třetím obrazu se dostáváme do Betléma (*Alter Burgplatz in Bethlehem*) a poprvé se setkáme i se samotným Davidem. Jak je však u Beer-Hofmanna zvykem, nejdříve si musí vše pečlivě připravit. A tak se nacházíme uprostřed netrpělivého, ale radostného čekání na Davida skrze jeho rodinu, přátele a družinu. Dočkáme se, a o Davidově příchodu se dá říct, že je překvapivý a prostý. Základním motivem třetího jednání je však Davidova zkouška.³¹ Hrdina je postaven před dilema, k jaké straně se připojí ve válce mezi Izraelem a Pelištejci, která v průběhu děje vypukne. Z biblického textu víme, že David našel na útěku před Schaúlem azyl u krále Pelištejců Achische ve městě Gat a stává se prakticky “knížetem” na pelištejském území.³² David dostává rozkaz, aby vytáhl do boje s Pelištejci a postavil se tak vlastnímu lidu Izraele. Kdyby neuposlechl, nutně by porušil přísahu věrnosti, kterou Achischovi dal, což bylo pro loajálního Davida nemyslitelné. Ve hře je pro budoucího krále také ztráta veškeré jeho věrohodnosti u potencionálních přátel i nepřátel, kdyby v kritické situaci nedodržel, co svému vládci slíbil.³³ Nemyslitelná je pro pomazaného Izraele ovšem i druhá možnost, zbrojit a bojovat proti svému vlastnímu lidu, jehož králem se má za nedlouho stát. Davidovi se dostane rady od Ruth, která mu klade na srdce, aby zůstal věrný své nejhlubší povaze. David tedy sedá na koně a s doprovodem se spěšně vydává do svého tábora na řece Jordán.

Ústředním motivem čtvrtého jednání (*Höhle und Lager am Jordan*) je Davidovo setkání s manželkou Maáchou a Achischovo poselství, které vyústí v řešení svízelné situace. Davida vidíme zkroušeného, ztrápeného i hluboce milujícího. Svým jednáním nakonec prokáže nejen loajalitu a oddanost, ale také bystrost a odvahu. David chce dodržet slib, který Achischovi dal a zůstat věrný Pelištejcům tak, jak slíbil. Avšak uvědomí si, že věrnost slíbil

³¹ LIPTZIN, Solomon. *Richard Beer-Hofmann*. New York: Bloch Publishing co., 1936. s. 86.

³² VERZICHOVÁ, Klára. *Davidův profil v biblickém textu*. Praha, 2011. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Husitská teologická fakulta. s. 28.

³³ LIPTZIN, Solomon. *Richard Beer-Hofmann*. New York: Bloch Publishing co., 1936. s. 87.

pouze on sám, nikoli jeho mužové, a propustí je ze služby, aby mohli pomoci Schaúlovým vojskům. Sám se chce vydat za pelištejským králem, i když si je vědom, že to znamená jistou smrt. Nakonec je svého závazku zbaven díky poselství, které přináší Achischův syn Sil-Bel, který Davida nenávidí podobně jako Schaúl. David je tedy volný a vydává se bojovat za svůj lid. Ještě v závěru jednání se dovídáme, že Schaúl už do bitvy vyrazil, po boku se svými syny i manželkou. Vzhledem k nepoměru sil je bitva předem dobojována. David se svými muži nestihne na místo dorazit včas a Izrael je poražen.

Následují dvě velmi krátká jednání - páté (*Schlucht in Giboas Bergen*) a šesté (*Lager am Bach Besor*). Páté dějství je obrazem bouřlivé noci v místě dobojované bitvy v rokli v horách Gibei. Hlavními postavami jsou pelištejští velitelé, od nichž se dovídáme o smrti Schaúla i jeho obou synů Jehónathana a Abinadaba. Očima jejich zvěda jsme také svědky dojemné sebevraždy Schaúlovy manželky Achinoam, která zjišťuje, že přežila svého manžela, a tak se vrhá do rokle.

Šestá scéna ukazuje následky izraelské porážky a jejich vliv na Davida a jeho lid. Odehrává se na pokraji noci a začátku dne, což symbolizuje ztrátu zasmušilého krále Schaúla a nadcházející korunovaci Davida v Hebrónu. David je teď jedinou spásou Izraele, na kterou se lidé upínají, poté co hlava jejich předchozího krále skončila potupně vyvěšena na sloupu před jedním z pelištejských chrámů a torzo těla a těla jeho synů naražena na kůlech před hradbami Bejt Še'anu. Lidé proto proudí do Hebrónu v davech, zatímco David se místo příprav na korunovaci stáhne mlčenlivě do stínu svého stanu.

Sedmé a závěrečné jednání se odehrává ve městě Hebrón, kde je David korunován za krále (*Auf den Wällen von Hebron*). Těsně před korunovaci se však dozvídá o smrti své nejmilovanější ženy Maáchy. Zhrouť se a chce korunovaci zrušit. V nejtěžší chvíli se na scéně opět objevuje Ruth a promluví s Davidem. Její hlas mu připomíná hlas jeho milované manželky a naslouchá jí. David se bezradně ptá, co s ním bude, Ruth ho ale vyzývá, aby nezapomněl na úkol, který mu byl Hospodinem dán a dodává mu odvahu nelehké břemeno přijmout:

David: Was soll jetz aus mir werden?!

*Ruth: Was aus uns allen einst wird: Dung der Erde! Vielleicht ein Lied -
- aus dieses bald verweht!*

*Und doch: bis dahin - ewiger nicht, und nicht
Vergänglicher als SEINE Sterne - musst du,*

*Wie sie, vollenden - David! - deine Bahn!*³⁴

Beer-Hofmannův David se nevzdá, uvědomí si, že je nutné zřít se myšlenek na své osobní štěstí, jestliže se má stát požehnáním pro ostatní.³⁵ V poslední chvíli si David nasazuje korunu a stává se novým izraelským králem.

3.2 Stylistická a jazyková struktura

Jazyková a stylistická analýza díla není účelem této práce a vzhledem k tomu, že by vydala na samostatný výstup, budu se soustředit pouze na její základní charakteristiku. Struktura textu a jeho jazyková stránka by měly napomoci v pochopení postavy Davida v kontextu dramatu. Jedna ze základních otázek při pohledu na formu díla je, proč si autor pro přepracování biblického textu zvolil právě drama. Biblický text je na mnoha místech nejednoznačný, na spoustu otázek nedává odpověď a za postavy často mluví vypravěč. Beer-Hofmann nechal formou dramatu postavy skutečně obžít a zprostředkoval tím jejich přímý kontakt se čtenářem a potencionálním divákem. Přesto dokázal zachovat esenci a atmosféru původní předlohy. Povedlo se mu to především, protože využil svůj básnický talent. *Der junge David* je napsán pětistopým jambickým veršem takzvaným *blankversem* bez rýmů a slok.³⁶ Dynamika děje ale neustále vyskakuje z metrického rámce, neboť je text plný poznámek, zvolání, otázek a větných fragmentů, při jejichž použití pětistopý jamb postrádá smysl.³⁷ Beer-Hofmann tím rozmazává ostré kontury textu, ale zároveň neničí větnou melodii. Jednotlivé fáze hry perfektně odpovídají svému rytmiickému charakteru. Beer-Hofmann hojně využívá básnické figury, které vytvářejí jeho nezaměnitelný rukopis, například paralelismy, metafory či trojstrannost výrazů - např. „*Die eisigen schweren schwarzen Flügel; Leuchtendes neues nächtigen Gestirn.*”³⁸

Drama můžeme klasifikovat částečně i jako epické, takzvané *Lesedrama*, které je určeno pouze ke čtení. Tomu, že jde o *Lesedrama*, nasvědčuje i přesvědčení samotného

³⁴ BEER-HOFMANN, Richard. *Der junge David*. Berlin: S. Fischer Verlag, 1933. s. 260.

³⁵ LIPTZIN, Solomon. *Richard Beer-Hofmann*. New York: Bloch Publishing co., 1936. s. 89.

³⁶ OBERHOLZER, Otto. *Richard Beer-Hofmann: Werk und Weltbild des Dichters*. Bern: A. Francke AG. Verlag Bern, 1947. s. 163.

³⁷ Tamtéž, s. 163.

³⁸ Tamtéž, s. 164.

autora, že je nerealizovatelné. Nedílnou součástí jednotlivých obrazů³⁹ jsou rozsáhlé a velmi detailní poznámky k režii. Stejně tak obsáhlé je i množství postav vystupujících v dramatu. Postav je přes osmdesát a jejich kompletní rozpis je uveden na začátku knihy a poté zvlášť před jednotlivými obrazy. Postavy, navzdory jejich ohromnému počtu, působí věrohodně a živě, prožívají hluboké lidské emoce jako je vášeň a zlost. Plastičnost některých postav vytváří rozpor mezi jejich charakterem a pocity (kupříkladu u Schaúla). Beer-Hofmann položil jednotlivé vrstvy dramatu od mytologického příběhu přes individuální osud postav až k osudu starověkého národa, který spěje k absolutnu, jak se odváží tvrdit Oberholzer.⁴⁰ Je znatelné, že i vedlejší postavy hrají v dramatu nezanedbatelnou roli a poskytují nám další úhel pohledu na situace i osoby. Jde například o Schaúlovy sluhy, pelištejského zvěda, ale také o mladičkého Abjathara či prababičku Ruth. Tyto poznatky svědčí o autorově zaměření na detail a jejich velkému množství v díle.

Stejně jako stylistika je mistrovská i atmosféra a neskutečná síla, která na čtenáře působí. Beer-Hofmann umí scény prodloužit, vygradovat, ale také navodit pocit rozechvělosti, smutku nebo očekávání. To se mu daří hlavně díky jazykovým prostředkům. Vyjadřování je úsporné, přístupné, realistické a vzdálené rétorickým figurám.⁴¹ Jak již bylo zmíněno, dialogy jsou často přerušovány výkřiky, poznámkami či větnými fragmenty. V některých veřejných scénách se dialogy mísí a mluví více skupin najednou. Z textu je patrné, že Beer-Hofmann jen málokdy propásl použití správného slova, reakce nebo gesta. Celé drama působí jedinečně věrohodně a přesvědčivě.

Jazykový styl není v celém díle jednotný, Oberholzer ho dělí na dva základní přístupy fungující koherentně vedle sebe.⁴² V prvním případě jde o výstižný styl, který je charakteristický pro dramaticky nejvíce vypjaté části. Vyznačuje se úsporným hovorovým jazykem, využitím triviálních a běžně používaných frází. Slova i věty jsou řečeny rychle a svižně v za sebou jdoucích větách.⁴³ Jako příklad jsem vybrala Davidovy příkazy na konci třetího obrazu:

³⁹ Beer-Hofmann se o částech dramatu vyjadřuje jako o *sieben Bilder*. Proto je slovo *obraz* v tomto případě výstižnější. Pro lepší srozumitelnost, používám i pojem *jednání*.

⁴⁰ OBERHOLZER, Otto. *Richard Beer-Hofmann: Werk und Weltbild des Dichters*. Bern: A. Francke AG. Verlag Bern, 1947. s. 119

⁴¹ Tamtéž, s. 163.

⁴² Tamtéž, s. 164.

⁴³ Autor určuje způsob projevu a dikci svými režijními poznámkami přímo v textu.

David: *Iche reite! - Gleich!*
*Zu Eliab:*⁴⁴
Du - Chuschai und Asahel, reitet mit! -
Benajah! Zu den Ställen! Satteln lassen!
Benajah quer über den Platz hinab. David ruft ihm nach:
Die schnellsten!
David sieht sich suchend um:
Ardon!
Ardon, eifrig vorspringend. Froh: Hier - Herr!
David: *Waffen - Panzer!*
*Hinunter zu den Ställen brings den andern!*⁴⁵

Druhá kategorie by se dala popsat jako hymnický působivý jazyk, který se inspiruje biblickým textem. Zde jsou věty naopak dlouhé, vyplněné těžkými plně znějícími slovy a slovními skupinami. Autor využívá souzvuky, vnitřní rýmy i další podobné poetické prostředky, důraz se nachází většinou uprostřed věty. Do této kategorie by se dal zařadit Davidův popis Maáchy, jejich společný dialog, Schaúlovy monology nebo promluvy Ruth k Davidovi. K demonstraci jsem vybrala úryvek z Davidova rozhovoru se sestrou Serujah v němž poprvé popisuje svou nejmilovanější manželku Maáchu.

David:
Halb vor sich hin: *Fast glaub ich,*
Vater und Mutter hat sie nur zum Schein!
Zum erstenmal spricht er zu jemandem von Maácha. Sein Glück bricht hervor.
Hell, schwerlos steigt Wort um Wort auf:
In Wahrheit fand die Mutter sie am Morgen
In einer Lilie Kelch erblüht - um sie:
Duft, Frühwind, Summen, Falterflug und Tau!
Uralter Erde Kräfte nährten sie:
*Verborgnes Quellen - großer Tiefe Glühn! ...*⁴⁶

⁴⁴ Světlostou barvou jsou vyznačeny režijní poznámky Richarda Beer-Hofmanna.

⁴⁵ BEER-HOFMANN, Richard. *Der junge David*. Berlin: S. Fischer Verlag, 1933. s. 155.

⁴⁶ BEER-HOFMANN, Richard. *Der junge David*. Berlin: S. Fischer Verlag, 1933. s. 132.

Beer-Hofmannovy jazykové prostředky svědčí i o inspiraci jinými autory a literárními styly. Básnický se projevuje například ovlivnění jeho oblíbeným Schillerem či Goethem a z uměleckých stylů převažuje inspirace především expresionismem.⁴⁷ Podle mého názoru Beer-Hofmannovo drama doslova ožívá právě díky autorově bezmezné představivosti podložené pečlivým a dlouhým studiem biblické předlohy. Je velká škoda, že Beer-Hofmann cyklus *Die Historie von König David* nestihl dokončit, avšak syntézou výše zmíněných faktorů vytvořil jedinečný *Gesamtkunstwerk*, který funguje sám o sobě i bez dalších dvou pokračování.

3.3 Práce s biblickým textem

O Richardu Beer-Hofmannovi se dá říci, že byl náboženským a věřícím člověkem. Ke Starému zákonu přistupoval se zbožnou úctou a pokorou, omezil se na něj jako na primární zdroj a velice dobře se v něm orientoval.⁴⁸ Přesto s textem zacházel ne zcela ortodoxním způsobem. Dokázal například citaci konkrétního verše použít v odlišném kontextu, ba dokonce ji vložil do úst jiné postavě.⁴⁹ Často proto, aby příběh vygradoval nebo lépe napasoval na dramatickou formu, kterou k přepracování biblické předlohy zvolil. Biblický text nezpochybňuje ani nevysvětluje, bohatě si vystačí s „mezerami“ v narativu a motivací chování jednotlivých postav.⁵⁰ Většinou se drží biblických faktů i událostí, ale přidává k nim nové dimenze a mění jejich pořadí. Nedebatuje se starozákonním vypravěčem. Obvykle mlčí, když se vypravěč stává výřečným, dává tím biblickému textu svůj vlastní prostor. Naopak nejvýřečnější je Beer-Hofmann na místech, kde toho není řečeno příliš a využívá to jako příležitost k rozvinutí textu. Beer-Hofmannovy „dodatky“ splývají s biblickým textem jako by byly jeho rozšířenou nebo zapomenutou částí, nijak nenarušují jeho plynulost ani nekompromitují původní příběh. Details přidává v případě, že chce něco zdůraznit. Zaměřuje se na postavy, o kterých biblický text mluví nejasně, nedostatečně nebo se jim vyhýbá a věnuje jim ve své hře jedinečné místo i pozornost. Ukazuje tradiční výklad

⁴⁷ OBERHOLZER, Otto. *Richard Beer-Hofmann: Werk und Weltbild des Dichters*. Bern: A. Francke AG. Verlag Bern, 1947. s. 164.

⁴⁸ LIPTZIN, Solomon. *Richard Beer-Hofmann*. New York: Bloch Publishing co., 1936. s. 74.

⁴⁹ FRAIMAN-MORRIS, Sarah. *Richard Beer-Hofmann and the Bible*. Jewish Bible Quarterly. 1995, 23(3), s. 152. ISSN 07923910.

⁵⁰ Tamtéž, s. 152.

z nové perspektivy, staví hradby protikladů, které po vícetím přečtení nakonec vítězně prorazíme a dokážeme vidět jasné souvislosti.

Beer-Hofmann se s materiálem potýkal více než třetinu století. Původně chtěl první část biblické trilogie nazvat *Schaúl*, který v dramatu spolu s Davidem působí jako nejsilnější postava. Liptzin tvrdí, že právě Schaúl je hlavní postavou, ale vzhledem k tomu, že se příběhem line už od samého začátku i Davidova “přítomnost,” nebrání nám to v tom se na Davida dostatečně zaměřit. Schaúl je ve hře Davidovým protikladem, avšak závěr života obou hrdinů je i přes odlišné příběhy velmi podobný. Právě díky této protikladné rovnováze můžeme postavu Davida vidět v plné šíři.

Autor počítá s obeznámeností čtenářů, posluchačů a diváků se základními událostmi z Knih Samuelových. Dobrá znalost biblického textu není ani teď, ani nebyla ve třicátých letech běžná natolik, aby autor nemusel počítat s nepochopením díla. Nedostatek znalostí biblického pozadí vytváří skutečnou překážku v jeho porozumění. Beer-Hofmann v dramatu vrství text pomocí generací předků, které na sebe navazují, neustále odkazují nebo se dokonce prolínají. Velice si dává záležet na celkové věrohodnosti a autentičnosti, kterou vytváří především použitím autentických lokací, kostýmů, detailního popisu scén, struktury textu a jazyka. Objevují se i zvyky a tradice, které odrážejí dobu, například v pátém jednání *Schlucht in Gilboas Bergen* Beer-Hofmann ukazuje pelištejskou modloslužbu skrze zařikávání oblohy a vzývání bohů. Co se týče specifických výrazů přibližujících nás biblické době, jde například o použití německého slova měsíc *Mond* ve dvojsmyslu *Mond* i *Monat*. V neposlední řadě je potřeba zmínit i přepis jmen tak, jak by se transliterovaly z hebrejštiny např.: Schaúl, Jaákob, Maácha. Autorova znalost hebrejštiny nebyla nijak akademická, stačila na přečtení ústředních modliteb a pasáží z originálního starozákonního textu. Přesto v dramatu prosakuje gramatická struktura původního biblického textu, dokazuje to třeba záměrné vynechání slovesa být.⁵¹

David: *Nun bin ich aber müd -
Wie gut sitzt sichs zu Haus -*

und hungrich auch!

⁵¹FRAIMAN-MORRIS, Sarah. *Richard Beer-Hofmann and the Bible*. Jewish Bible Quarterly. 1995, 23(3), s. 157. ISSN 07923910.

Dovolím se připojit k Sarah Fraiman-Morris,⁵² že způsobem, jakým Beer-Hofmann přistupuje k textu, napsal svůj vlastní Midraš, tedy exegetický výklad určité pasáže z Bible.⁵³ Jeho přístup nám připomíná přístup rabínů, kteří se často soustředili na tzv. hluchá místa v textu nebo chtěli se popasovat s rozporuplnými pasážemi.

3.4 Motivy

Drama *Der junge David* vychází z biblické předlohy, proto by se na první pohled mohlo zdát, že je to výhradní motiv celé hry. I přes fakt, že se Beer-Hofmann doposud nevěnoval tématu judaismu do takové hloubky, jako právě v tomto díle, obsahuje hra řadu dalších významných motivů a symbolů. Ty odrážejí nejen přístup k židovské víře a její pojetí ze stran samotného autora, ale například také varovný signál v počátcích nacistického Německa. V nadcházející kapitole se pokusím shrnout nejzásadnější motivy a více se zaměřím na ty, které jsou propojeny s postavou Davida nebo ji pomáhají správně uchopit.

- Vztah mezi Bohem a člověkem

Hned úvodní jednání Beer-Hofmannova dramatu odhaluje některé ze zásadních motivů skrze rozhovor mladého Abjathara s jeho opatrovnící Timnah. Abjathar jí pokládá zvědavé otázky nejen o Rahel, Ruth a Davidovi, ale především o boží všemohoucnosti a omezení, věčné spravedlnosti a zjevné nespravedlnosti.⁵⁴ Abjatharovy otázky jsou vytrvalejší, zarputilejší, a když se mu odpovědi nedostává od smrtelníků, dožaduje se jich od samotného Boha. Liptzin se ve svém rozboru ptá, zda pro něj takové odpovědi vůbec mohou mít nějaký význam, když se od Timnah dozvídáme:

⁵² FRAIMAN-MORRIS, Sarah. *Richard Beer-Hofmann and the Bible*. Jewish Bible Quarterly. 1995, 23(3), s. 158. ISSN 07923910.

⁵³ *Midraš* – „studium, interpretace.“ Termín označující jak metodu výkladu Tóry, tak literaturu ji obsahující. Heb. kořen *daraš* značí „pátrat, zkoumat, vykládat, interpretovat a učit“ a slovo *midraš* obsahuje všechny tyto významy. Posláním *midrašim* je odvozovat a vykládat smysl skrytý v biblických textech ve shodě buď s *halachou*, nebo *agadou*.

NEWMAN, Ja'akov a Gavri'el SIVAN. *Judaismus od A do Z: slovník pojmů a termínů*. Dot. 1. vyd. Praha: Sefer, 1998. Judaika. s. 116. ISBN 80-900895-3-4.

⁵⁴ Abjatar se nemůže vyrovnat s tím, že Hospodin dopustil krveprolití kněžích v Nóbu, které přežil jen on.

„... Doch Gottes Tage sind nicht
Der Menschen Tage! Gott – mißt ander Maß!“⁵⁵

Pokud pro nás není absolutní vědění dosažitelné, jak je patrné z odpovědi Timnah, mohlo by z toho vyplývat, že víra není ve chvílích bolesti a trápení pro člověka ideálním řešením. Jenže právě víra je to, co dělá Beer-Hofmanovy postavy stabilní a vyspělé. Je to víra zvědavá, která ob stojí ve zkoušce neoblomných otázek a pochybování. Je součástí vývoje většiny postav, stejně jako je tomu u Abjathra. Pro něj je to nezbytným krokem na cestě ke zbožnosti a k roli náboženského vůdce.⁵⁶ I postava samotného Davida si prochází krizí víry a hledajícího skepticismu. Beer-Hofmannův David není ihned připraven vzdát se pozemského života, převzít úděl Hospodinova pomazaného, nasadit si korunu a vládnout nad Izraelem. Musí projít několika zkouškami a stojí ho to mnoho sil, než je připraven převzít královské břemeno.

- Zápas s tradicí, židovská identita

Jak už bylo naznačeno výše, téma judaismu v díle Beer-Hofmanna vrcholí právě trilogií *Die Historie von König David*, avšak mnohé z interpretací Davidovského cyklu jej vykládají především jako příklad národní hrdosti Židů. Abigail Gillman vidí v jádru hry zápas s tradicí a soudobým heretickými a heterogenními pohledy na ni.⁵⁷ Pro Oberholzera je největším motivem dramatu mytologie. Historický boj Izraele s okolními národy považuje za symbol dějinného boje božského logu proti temným silám.⁵⁸ Podle něj stojí právě tento mýtický boj v samém centru symboliky dramatu. Například národy obklopující izraelské území, především ty na jihu a na západě, reprezentují hřích. Na druhou stranu Ruth pro něj zosobňuje semitskou bohyni Ašartu, tedy „matku zemi“, plodnost a ženskost. Všeobecně se dá říct, že je to právě postava Ruth, která ve hře zosobňuje linii tradice. Její příběh, kterému je věnován celý prolog, použil Beer-Hofmann jako silný argument pro své tvrzení, že židovská identita není v krvi. Svůj postoj ještě potvrdil postavou mladého Davida, který nejen, že pochází z rodu moábské Ruth, ale stává se Bohem vyvolený a pomazaný. Nezvolil

⁵⁵ BEER-HOFMANN, Richard. *Der junge David*. Berlin: S. Fischer Verlag, 1933. s. 31.

⁵⁶ LIPTZIN, Solomon. *Richard Beer-Hofmann*. New York: Bloch Publishing co., 1936. s. 86.

⁵⁷ ROZENBLIT, Marscha L. *Abigail Gillman: Viennese Jewish Modernism: Freud, Hofmannsthal, Beer-Hofmann, and Schnitzler*. Jewish History. Vol. 24, No. 3/4. Springer. 2010. s. 384

⁵⁸ OBERHOLZER, Otto. *Richard Beer-Hofmann: Werk und Weltbild des Dichters*. Bern: A. Francke AG. Verlag Bern, 1947. s. 140.

si tento úděl sám, byl mu přidělen Hospodinem a jediný Hospodin má moc k židovské identitě povolávat. Židovská identita a tradice jsou podle Beer-Hofmanna tolik cenné i proto, že se táhnou jako řetězec staletími a Židé v něm působí jako učitelé boží spravedlnosti pro ostatní národy.

- Ženy

Ženy jsou jedním z nejvýraznějších *Leitmotivů* celého dramatu. Jejich přítomnost vždy předchází řešení patové situace nebo jejího zklidnění. Nezastupitelnou a jedinečnou pozici, kterou Beer-Hofmann ženám v díle propůjčil, nastavil zrcadlo šovinismu a nacionalismu, které jsou pro biblický příběh krále Davida charakteristické.⁵⁹ Ženské postavy nestojí na okraji děje, jsou v jeho centru a náš hlavní hrdina David je pozorný a pokorný vždy, když mluví s některou z nich. Ať už se jedná o jeho prababičku Ruth, kterou má v úctě i celý lid, nebo o jeho milovanou manželku Maáchu, či sestru Serujah. Ženy jsou spojnicí mezi přítomností a minulostí, jsou nositelkami tradice a rodu. V některých momentech hry se ženám dostává i nádech klasické mateřské role. Pár příkladů: Maácha tiskne Davidovu hlavu na svou hrud', jako by mluvila s dítětem; Serujah se k Davidovi chová starostlivě, mateřsky, i ona s ním mluví v určité chvíli jako s dítětem, David ji dokonce jako umíněné dítě vzdoruje. Na tomto místě by se dalo polemizovat o brzké ztrátě matky, kterou Beer-Hofmann neměl šanci poznat, a tak si ji snažil částečně vynahradit tímto způsobem. Nebo by se naopak v Davidově prababičce Ruth a sestře Serujah mohly odrážet dvě důležité ženské postavy autorova dětství: brněnská babička a teta, se kterými měl velmi blízký vztah. Na rozdíl od těchto odhadů víme s určitostí, že vztah Davida a Maáchy má reálný základ ve vztahu Richarda Beer-Hofmanna a jeho ženy Pauly. Této skutečnosti se bude věnovat ještě později.

Leitmotivem, který zahrnuje k motivu žen je motiv písně. Píseň plní stejnou uklidňující a předznamenávající funkci jako ženské postavy. Vždy a výhradně zaznívá z ženských úst. Ve třetím obraze se dokonce objevuje mužská postava - němý pastýř Nebajoth, který sice hraje, ale zpívat nemůže. Píseň je symbolem řešení a uklidnění, cesta k nitru i srdci.

- Láska

Motiv lásky je v dramatu také velmi výrazný a to především v postavě Davida. K Davidovi má vřelé city nejen jeho rodina a nejbližší, ale také Ti, kteří ho upřednostňují jako

⁵⁹ ROZENBLIT, Marscha L. *Abigail Gillman: Viennese Jewish Modernism: Freud, Hofmannsthal, Beer-Hofmann, and Schnitzler*. Jewish History. Vol. 24, No. 3/4. Springer. 2010. s. 385.

krále a spasitele před Schaúlem. Beer-Hofmann dal lásce i klasickou podobu v milostném vztahu Davida a Maáchy, ve kterém se David ukazuje jako láskyplný milující člověk. Specifické na autorově pojetí lásky je, že ji musí vždy bezpodmínečně doprovázet věrnost a obětavost. A to nejen mezi mužem a ženou, ale také mezi rodiči a dětmi, sourozenci, rodově spřízněnými, přáteli, politickými spojenci, atd..⁶⁰

- Věrnost, obětavost, loajalita

Tyto vlastnosti jsou pro Davida doslova existenční a stojí v pozadí nejdůležitější volby celého díla. Jsou součástí Davidovy morálky, lásky i duše. Davidovi je věrnost a víra celým světem a ví, že na nich celý svět stojí. Doslova to říká v rozhovoru s pragmatickým Achitophelem, když se chystá vydat za králem Achischem:

Achitophel, mühsam seinen Ärgerbeherrschend:

Wo zu geht Ihr?

David sieht ihn an. Knapp, eindringlich, aber leise:

Weil Treu und Glauben sein muß!

Achitophel, leicht hinwerfend:

Treu - Glauben! Nehmts nicht schwer! - Auch nur zwei Worte!

David nickt. Stark, nicht laut:

Ja - zwei nur! - doch auf ihnen steht die Welt!⁶¹

Loajální se zdají být i lidé, kteří ho obklopují. Ukazuje to příklad Uriaha, ve kterém Schaúl vidí poslední záblesk naděje na svou záchranu a ve svém stanu jej přemlouvá, aby se přidal na jeho stranu. Uriah zůstává Davidovi bez zaváhání věrný.

- Příroda a Blízký vztah k zemi

Motiv rovnováhy s přírodou používá Beer-Hofmann podobně jako biblický text postavy pastýře. Jde o jakousi záruku dobré povahy a srdce člověka. Sepětí s přírodou vypovídá zároveň o blízkém vztahu k zemi a všem tvorům, kteří na ní žijí. V dramatu se to projevuje nevýrazně, ale cyklicky, například v popisu domů Ruth a Davida. Dům Ruth je podobný věži a je hustě obrostlý vinnou révou, Davidův dům stojí na jeskyni, ve které vyvěrá

⁶⁰ ELSTUN, Esther N. *Einsamkeit und Isolation in den Werken Arthur Schnitzlers und Richard Beer-Hofmanns*. Modern Austrian Literature. 1986, **19**(3/4), s. 191. ISSN 00267503

⁶¹ BEER-HOFMANN, Richard. *Der junge David*. Berlin: S. Fischer Verlag, 1933. s. 183.

pramen. Domy jsou zde personifikací osobnosti Ruth a Davida.⁶² V pevném spojení s přírodou je také Davidova manželka Maácha, o které David říká, že se nenarodila, ale rozkvetla v lilii. Ještě než Schaúla posedly chmury, byl také spjat se zemí a přírodou, neboť byl stejně jako David pastýřem a zemědělcem. Důraz klade Beer-Hofmann i na symboliku počasí a denní dobu v jednotlivých scénách.

- Politické motivy

V dramatu je patrný i odraz soudobé situace v Evropě třicátých let. Především to připomíná rozkol mezi pacifismem a imperialismem; rasistickým fanatismem a tolerantním liberalismem; staršími a mladšími generacemi; mezi nacionalismem a internacionalismem.⁶³ V protikladu do sebe narážejí navzájem mužský princip - šovinismu a nacionalismu s ženským, který zastupuje osvícenecké principy, a jak už bylo řečeno, tradice.

- Smrt a bolest jako startovní čára pro duševní obrodu

Tento motiv se objevuje napříč celou tvorbou Richarda Beer-Hofmanna: *Der Tod Georgs*, kde náhlá smrt mladého Georga změní život jeho příteli Paulovi; *Das Kind* - vyrovnání se se smrtí dítěte vrátí Paulovi zpět jeho vnitřní rovnováhu; *Der Graf von Charolais* - smrt otce a následná vnitřní obroda. V *Der junge David* se s podobnou situací vypořádává hned zpočátku Abjathar zmíněný již výše. David se musí vyrovnat se smrtí Maáchy a skrze její oběť upustí od vlastních tužeb ve prospěch lidu a může se stát králem.⁶⁴

Mezi další motivy, které se v dramatu objevují, patří: motiv snu a odlišného vnímání reality, motiv oběti, motiv důležitosti slov, motiv nenávisti vůči změně.

⁶² OBERHOLZER, Otto. *Richard Beer-Hofmann: Werk und Weltbild des Dichters*. Bern: A. Francke AG. Verlag Bern, 1947. s. 146.

⁶³ LIPTZIN, Solomon. *Richard Beer-Hofmann*. New York: Bloch Publishing co., 1936. s. 69.

⁶⁴ Tamtéž, s. 19, 20.

4. Postava Davida v díle Richarda Beer-Hofmanna

„Was soll jetzt aus mir werden?!“⁶⁵

Postava Davida se v dramatu objeví poprvé v polovině třetího obrazu, její přítomnost ale vnímáme od samého začátku. Tato vrstevnatost nám dovoluje rozkrývat, jak na Davida reagují jeho přívrženci i kritikové a částečně čtenáři umožňuje vlastní názor. Beer-Hofmannův David není žádný velký vrah ani skladatel žalmů s plnovousem.⁶⁶ Mladý David je skromný, rozhodný; zažil už nebezpečí, čelil smrti a byl donucen k exilu i spojení s nepřáteli. Stal se důvodem krveprolití Achimelechova kněžského pokolení, byl oddělen od své první ženy Michal, dcery Schaúla. Skrze drama sice nejsme svědky těchto událostí přímo, ale o některých se v průběhu děje dozvídáme. Na Davidově postavě je patrné, že si prošla určitým vývojem, který se odráží v jejím klidu a hodnotách. Později uvidíme, že to není jediný vývoj, který Davida čeká. David je zarputilým zastáncem práva a pořádku, fascinuje vrstevníky ba dokonce nepřátele. Někteří z nich ho považují za pouhého loupežníka a vůdce partyzánů, ale nikdy nezpochybňovali jeho loajalitu a udatnost. Liptzin Beer-Hofmannova Davida přirovnává v tomto směru k orientálnímu Robinu Hoodovi a charakterizuje ho jako Bohem vedeného génia a horlivě očekávaného osvoboditele.⁶⁷

Atmosféra kolem Davida a očekávání jeho příchodu ve třetím obraze trochu připomíná čekání na mesiáše, dokonce i Davidovým nenápadným a tak trochu ošuntělým dojmem. Beer-Hofmann ho při příchodu popisuje jako muže s proděravělým kabátem, šátkem na hlavě sraženým hluboko mezi čelo a líce, jehož postava i obličej byly sotva k poznání. Beer-Hofmann zdůrazňuje, že na Davidovi je nejdůležitější jeho chování, skrze které je nezaměnitelný. Atmosféra čekání je přátelská a jiskrná. Lidé vyhlížející Davida jsou velmi mladí, je jich mnoho a jsou plní života. David nepřichází teatrálně, připojuje se do hovoru a jednoduše na něj reaguje odpovědí. Radost z jeho příchodu je veliká. Jednání obsahuje i výčet vlastností, které si David připisuje skrze svou družinu, rodinu a přátele. Asahel je jeho rychlost; Benajah síla; Joab vážnost a mlčení; Chuschai výzbroj; Abischai bouřlivost a Eliab zádušnost; moudrost Davidovi, podle jeho slov, schází. David není nijak samolibý, ale naopak skromný. Dokazuje to blízké sepětí mezi Davidem a jeho lidmi i

⁶⁵ BEER-HOFMANN, Richard. *Der junge David*. Berlin: S. Fischer Verlag, 1933. s. 260.

⁶⁶ LIPTZIN, Solomon. *Richard Beer-Hofmann*. New York: Bloch Publishing co., 1936. s. 84.

⁶⁷ Tamtéž, s. 84.

v době, kdy je Hospodinovým pomazaným. Toho se bude muset vzdát, když přijme korunu, poté, co se dozví o smrti Maáchy. Bezvýhradně tím přijal Hospodinovu volbu a stal se jeho nástrojem vlády nad lidem.

Od Davida se v průběhu dramatu dočkáme několika dlouhých monologů, které jasně dokazují jeho výřečnost a básnický cit. Monology nám poskytují přímý kontakt se samotným hrdinou a různými rysy jeho osobnosti. Vidíme ho jako něžného, hluboce milujícího a věrného muže, dostatečně silného na to, aby přijal radu od ženy. Poznaváme ho i v pozici rozhodného a čestného vojevůdce přijímajícího odpovědnost za svá rozhodnutí. Také jako silného obránce lidu, který se nenechá zastrašit nenávistným poselstvím Sil-bela. Jsme také svědky toho, jak pomýšlí na stavbu Hospodinova chrámu a budování budoucí říše, ale nijak mu to nestoupne do hlavy. Nespočet poloh a rolí Davida nijak neruší celkový harmonický dojem z postavy. Beer-Hofmann vyvážil Davidovy klady jeho porovnáním a soužitím s postavami jemu protikladnými. Já se zaměřím na Schaúla, Sil-Bela a Achitophela.

4.1 Schaúl jako symbol tolerance a boje proti duchovenstvu

V jedné z předcházejících kapitol jsem se již zmínila, že chtěl Beer-Hofmann první díl Davidovského cyklu pojmenovat *Schaúl* po jedné ze dvou nejvýraznějších postav dramatu. Stejně jako je tomu u Davida, je i Schaúlova přítomnost znatelná v průběhu celé hry a komparace obou postav je pro účel práce nepostradatelná. Pokusím se tedy shrnout Beer-Hofmannovo stanovisko, které z díla vyplývá a aplikovat ho. Podle Solomona Liptzina svým pojetím postavy Schaúla autor odkazuje na sympatie, které po staletí první izraelský král v lidech vzbuzuje. Schaúl byl často pokládán za tolerantního a sympatického člověka a ztělesňoval, například pro Voltaira, protivníka duchovenstva a nepřítelů tmářství. Pro jiné byl zase vrcholem tolerance a svobody. David by mohl v porovnání s ním ztělesňovat ortodoxní represi a jakousi vzpouru proti rozumu.⁶⁸

Schaúl se osobně objevuje pouze v jednom jednání nazvaném *Königszelt in Gibeá*. Jsme svědky rozkladu silné osobnosti, dojemného ztroskotání velké vůle a sklíčeného konce dříve oblíbené modly.⁶⁹ I v případě Schaúla Beer-Hofmann vrství příběh postupně a dopřává čtenářům čas se k postavě propracovat. Už víme, že v prvním obraze se setkávají stoupenci

⁶⁸ LIPTZIN, Solomon. *Richard Beer-Hofmann*. New York: Bloch Publishing co., 1936. s. 72,73. Karl Gutzow, tragédie nazvaná *König Saul* vydaná v roce 1839. Karl Gutzow, tragédie nazvaná *König Saul* vydaná v roce 1839.

⁶⁹ Tamtéž, s. 75.

a kritikové Davida a Schaúla zároveň. Starší z Jabeše, které kdysi starý král zachránil před smrtí a hanbou, zastupují starší generaci vděčně vzpomínající na Schaúlovy rané úspěchy, kdy z 12 neorganizovaných kmenů vytvořil silný stát a odvracel jednu katastrofu za druhou. Davidovi stoupenci jsou převážně z vycházející generace mladých následovníků proroka Samuela. Scéna jasně ukazuje, jak David se Schaúlem působí na různé sociální skupiny Izraele a Judy.

4.2 Schaúlova degradace

„Hate destroys the hater more than the hated.”⁷⁰

V očích Davidových stoupců Schaúl zosobňoval rozrušeného tyrana a pomstychtivého vraha. Už dávno to nebyl plachý pastýř z kmene Benjamin, který šel hledat otcovy oslice a našel království, byl to spíše uspěchaný vládce, který po čtvrtinu století musel vláčet na svých bedrech starosti obyčejných lidí zaklíněných mezi mocnými říšemi. Citlivý mladík, jemuž osud postavil do cesty bitvy, které musel vybojovat a krveprolití, kterými se musel přebrodit, byl proměněn ve strach vzbuzujícího despota.⁷¹ Fáze Schaúlova vzestupu a pádu znázornil Beer-Hofmann skrze Timnah, která o Schaúlovi vypráví malému Abjatharovi hned v prvním obraze. Timnah vzpomíná na doby, kdy byl izraelský tyran oslavovaným a veřejně zvoleným vůdcem. Na jeho korunovaci v Gilgalu byla malá Timnah svědkem, jak Schaúlův obličej zářil hrдостí, silou a laskavostí, později jak se jeho výraz začal chmuřit - strachem, smutkem a nerozhodností. Naposledy Schaúla viděla znetvořeného nenávistí, závistí a bezmocným vztekem, připomínal jí potácející se zvíře, rouhal se a pěnil.

Atmosféra kolem osobnosti Schaúla ve druhém jednání je oproti atmosféře v Betlémě nervózní, stísněná, kolísavá a místy výbušná. Schaúl potřebuje mít osazenstvo stanu rozdělené podle své pravice a levice. Je potřeba zdůraznit, že i Schaúla jeho rodina velmi milovala, tak jako jsme to viděli u Davida. Schaúlova manželka Achinoam se po jeho boku vydala nebojácně do bitvy a chránila jej štítem. Poté, co zjistila, že přežila svého manžela, se vrhla ze skály. Stejně tak ho podporovali i jeho dva synové Abinadab a Jehónathan, který ještě před svou smrtí v rokli volal na otce, že ho celá jeho rodina miluje.

Schaúl si ke svému tragickému konci dopomohl především sám, neboť nenáviděl Davida tak soustředěně, že to ublížilo spíše jemu samotnému. David Schaúlovy antipatie

⁷⁰ LIPTZIN, Solomon. *Richard Beer-Hofmann*. New York: Bloch Publishing co., 1936. s. 82.

⁷¹ Tamtéž, s. 77,78.

neopětoval, protože si byl vědom jejich příčiny. Schaúlova hvězda vyhasínala a stárnoucího krále měl nahradit mladý David, který získal přízeň lidu i samotného Hospodina. Liptzin to popisuje slovy: „*Young David is the idol of the moment, the hero of the hour.*”⁷² Davida však čeká podobný, ne-li horší osud. Povstane proti němu vlastní syn, před kterým David spíše utíká, než aby se postavil na odpor. Otázkou zůstává, zda v Davidově případě nemá na osobnost devastující účinek především dlouhé uplatňování moci.⁷³

4.3 Poselství Sil-Bela

Vztah Sil-Bela syna pelištejského krále Achische a Davida popíšu alespoň stručně, neboť Sil-Bel je další postavou po králi Schaúlovi, která Davida bytostně nenávidí. Nejlépe je to zachyceno v Achischově poselství, které Davidovi Sil-Bel přináší jako posel do tábora na řece Jordán. K původnímu jasnému vzkazu od krále Gatu připojil Sil-Bel veškerý svůj hněv a nenávist, proto se jedná spíše o poselství od samotného Sil-Bela. Skrze něj se nám odkrývá nový pohled na Davida a vnímání jeho osobnosti; nazývá jej:

- pasáčkem dobytka z nižší společnosti
- krásným mladíkem, který pochleboval Schaúlovi a byl jeho miláčkem
- tím, kdo zlákal syny a rozkmoťil je se svými otci
- tím, kdo svedl královské dcery a donutil je stát se jeho ženami
- tím, kdo obelhával lid sladkými slovy
- zbabělcem, který utekl jako obyčejný zloděj
- nevěrníkem, který se postavil svému králi

David, stejně jako v Schaúlově případě, nenávist neopětuje, neboť její příčiny jsou zřejmé. Sil-Bel žárlil na Davidovu blízkost s jeho vlastním otcem a na pozici, kterou si u něj izraelský mladík vydobyl. Sil-Belovo poslední nařčení ale zasáhlo Davida do citlivého místa. Věrnost, jež spolu s vírou považuje za pilíře, na kterých stojí svět a on, David je osočen, že nezůstal věrný slibu, který dal svému králi. V tento moment se David projeví jako silný a neoblomný vojevůdce, velká osobnost, která se nikým nenechá zastrášovat ani ponižovat. Jasně to dokazuje, že nastávající král se umí postavit nepříteli a bojovat za své hodnoty. Do této chvíle stojí Davidova budoucí role krále v pozadí a je spojena spíše se smírem a

⁷² LIPTZIN, Solomon. *Richard Beer-Hofmann*. New York: Bloch Publishing co., 1936. s. 82.

⁷³ Tamtéž, s. 83.

morálními hodnotami než s mocí. Jako král má ambice vést lid k věrnosti k Bohu a dodržování příkazů Tóry. Dovídáme se, že David netouží po moci, velikosti ani slávě, stojí pevně nohama na zemi a nenechá se unést materiálními věcmi. Z tohoto pohledu Sil-Belova role v dramatu sehrála zásadní roli. Nejen, že je po střetu s ním osvobozen od svého slibu věrnosti Achischovi, zároveň dokazuje, že je a bude schopným a rozhodným vůdcem svého lidu.

4.4 David a Achitophel

Achitophel zosobňuje archetypální postavu, která se dá přenést i se všemi svými povahovými rysy do soudobé literatury. Achitophel v dramatu doslova předbíhá dobu, je velmi pragmatický, myslí jako diplomat a obchodník. Je mazaný, vychytralý a ctižádostivý. Oberholzer jej nazývá sekularizovaným Samuelem.⁷⁴ Achitophel rozvažoval, zda se přidá na stranu Davida či Schaúla. Po jeho návštěvě, změnil názor ve chvíli, kdy starého krále zahlédl procházet nádvořím. Na jeho čele se zračilo nastávající šílenství, jeho vlastní sluhové se rozutekli dříve, než vůbec mohli zahlédnout jeho ospalé oči. Achitophel nosil neustále pod oblečením ocelovou vestu, a to i v jeho vlastním domě, což svědčilo o jeho konstantním strachu z vraždy. Achitophel se se všemi znal, všechno věděl a dokázal vykomunikovat. Soustředil se na výsledek a jeho chování bylo chladnokrevně logické. Právě v porovnání s Achitophelem David vyniká jako morální a duchovně založený člověk.

Achitophel, hastig drängend:

Und wenn Ihr nun Schaúl geholfen - wie stehts

Mit Euerem Fürstertum in Chebron? Nie wird

Ers dulden!

Beschwörend: Herr - es geht um eine Krone!

David:

Krone?

Achitophel zulächend:

Doch auch ein Wort nur - Achitophel - nicht?

Nehmts nicht zu schwer!⁷⁵

⁷⁴ OBERHOLZER, Otto. *Richard Beer-Hofmann: Werk und Weltbild des Dichters*. Bern: A. Francke AG. Verlag Bern, 1947. s. 156.

⁷⁵ BEER-HOFMANN, Richard. *Der junge David*. Berlin: S. Fischer Verlag, 1933. s. 198.

4.5 David, věrnost a víra

V Beer-Hofmannově Davidovi se snoubí nejvyšší morální principy s vírou jako přirozené prvky lidství. Víra pojí osud světa s Bohem, s touhou a nadějí.⁷⁶ Svého Boha David miluje a prchá k němu do úkrytu jako dítě k otci. Ve třetím jednání se na Boha obrací, když situaci s Achischem nedokáže vyřešit rozumem. Davidovo výjimečné postavení a vztah s Bohem je velmi patrný i z úst ostatních postav, David jako by stál skromně opodál, když někdo připomene, že je Hospodinem milovaný a vyvolený. Plně si uvědomuje, že být vyvoleným ať už hrdinou nebo národem, je nelehký úkol zahrnující tisíce těžkých povinností a závazků. Znamená to být připraven na Hospodinovo „zavolání“ a dokázat se obětovat pro vyšší věc. Oberholzer navazuje na svůj mýtický výklad dramatu a připisuje Davidovi dokonce magickou moc, se kterou je nepřemožitelný. Podle mého názoru je na mladém Davidovi nejvýraznější symbióza zemitého avšak citlivého lidství a jakési nadpozemské aury, která se kolem něj po celou dobu vznáší. V dramatu jsou pasáže, ve kterých se sám výrazně hlásí k lidství a zároveň scény, ve kterých je patrná jeho nadpozemská duchovnost. Do vyšší nadlidské sféry se David dostal skrze lidskou oběť - smrt Maáchy, díky níž se musel definitivně oprostit od obyčejných lidských starostí a povýšil na krále. Poté, co se doví o smrti Maáchy, je David na Hospodina po právu našťvaný, cítí se velmi zklamán a zrazen. Podstatné však je, že víru samou neztratil a důvěřoval Hospodinovu záměru. Lidskou spojnicí mezi Davidem a Bohem vytvářejí starověké linie předků (Jaákob, Rahel) zosobněné v bytosti Ruth. Aby bylo zdůrazněno, že je David jednoznačným pokračovatelem starověkého řetězce, jsou mu připisovány podobné vlastnosti a schopnosti - je krásný jako Rahel, lidé se na něj obracejí jako na Jaákoba a má velmi hluboký vztah k přírodě stejně jako Ruth.

Jak už bylo řečeno výše, David považoval věrnost za jeden z pilířů světa. Bez věrnosti se neobejde žádný vztah ať už milostný, k Bohu, ale také vztah mezi vojáky a velitelem. Věrnost je pevně spojená s lidmi, váže se k ní především služba, oddanost, soucit a láska. David o svůj lid velmi dbal, neboť věděl, že pokud jsou prolomeny hranice, které člověku stanovují morálku, sníží se na roveň zvířat a zavládne chaos a barbarství. Je tím myšlen Davidův biblický boj proti modloslužbě, ta byla charakteristická především pro Pelištejce, ale šířila se i mezi Izraelci. Z toho důvodu chtěl postavit chrám - chrám mravnosti, náboženství, moudrosti a řádu.

⁷⁶ OBERHOLZER, Otto. *Richard Beer-Hofmann: Werk und Weltbild des Dichters*. Bern: A. Francke AG. Verlag Bern, 1947. s. 160.

4.6 Davidův vývoj

K Davidovi nás Beer-Hofmann přivádí pozvolna skrze předehru *Jaákobs Traum*⁷⁷ a pokračuje prologem *Ruth*. Děj dramatu se odehrává po Davidově pobytu na Schaúlově dvoře a udatném boji s Goliášem, o němž se nedozvídáme. Přesto, že je představen spíše v roli exulanta a žije mimo domov, začnou se k němu postupně upínat zraky celého Izraele. Davidova cesta vyvrcholí korunovací ve městě Hebrón. Nejsme tedy svědky, jak se z Jišajova syna, pastýře, stává bojovník a zachránce před Pelištejským Goliášem, ale přihlížíme Davidově návratu domů a jeho strastiplné cestě na královský trůn. Oberholzer považuje Davidův zemědělský původ za jednu z možných příčin jeho úspěchu, neboť stoupal „zespoda nahoru“ a prošel obrovským vývojem.⁷⁸

Dilema třetího obrazu evokuje existenční otázky, které si klade snad každý člověk: Kdo jsem? Jaké mám zásady a čemu jsem věrný? Jaký je vztah mezi mým tělem a mou duší? David prochází obrodným procesem, a i když se zdá se svým posláním ztotožněn, musí to dokázat i svým rozhodnutím a činy. David se od ostatních Beer-Hofmannových hrdinů liší především velkou mravní silou a poznáním svého historického úkolu. Je zosobněním cesty k vyšší a čistší lidskosti, o kterou lidé nepřestali usilovat ani dnes.⁷⁹

4.7 Ženy a David

Ženy mají v *Der junge David* klíčovou roli, v následující kapitole už pouze stručně shrnu jejich jednotlivé vztahy k Davidovi. Zaměřím se především na Maáchu, bez níž by David ani nemohl existovat, a která čtenáři umožňuje přímý přístup k jeho nitru. Dále zmíním pramáti Ruth, sestru Serujah a nakonec pojetí žen v Beer-Hofmannově díle doplním o poznámku o jeho další ženě Bat-Šebě.

4.7.1 Maácha

„Liebe - stark wie die - -

⁷⁷ *Jaákobs Traum* je především upřesnění příslibu Samuela Jaákobovi.

⁷⁸ OBERHOLZER, Otto. *Richard Beer-Hofmann: Werk und Weltbild des Dichters*. Bern: A. Francke AG. Verlag Bern, 1947. s. 148.

⁷⁹ Tamtéž, s. 145, 158.

Jak bylo řečeno v jedné z předchozích kapitol, zabýval se Beer-Hofmann nejčastěji biblickými postavami, o kterých samotný text prozrazuje nejméně. Mezi tyto postavy patří bezpochyby jedna z Davidových manželek – Maácha. Ta je v biblickém textu zmíněna pouze na jednom místě, a to ve Druhé knize Samuelově 3,3. Naopak v dramatu *Der junge David* má výsostné postavení jako nejdůležitější žena Davidova života. Stejně jako Sarah Fraiman-Morris uvádí ve svém článku, i já mám za to, že láskyplný vztah mezi Davidem a Maáchou má původ ve skutečném vztahu Richarda Beer-Hofmanna a jeho ženy Pauly. Davidův první pohled na Maáchu jako by završil příběh krátké, ale hluboké poznámky o prvním setkání Beer-Hofmanna s Paulou.⁸¹ Od té chvíle se vše změnilo. Od té chvíle už nic nebylo jako dřív. Z Bible se dozvídáme, že pozice ženy číslo jedna náležela Michal. Její lásce k Davidovi přidává Beer-Hofmann tragický nádech, protože David její lásku neopětoval. Jediným, koho miloval, byla v Beer-Hofmannově příběhu Maácha.⁸²

*„Geschwister - und doch ahnenlos - wir beide - - Am ersten Schöpfungstag.“*⁸³

Blízký vztah Davida a Maáchy je skutečně jedinečný, je plný pochopení, souznění a citů. S Maáchou je David klidný, schopný překonat vnitřní napětí. Podle Oberholzera je ztělesněním Davidovy duše, emanace i tělesné existence.⁸⁴ V jednotě s Maáchou je David schopen zbořit hranice individuality a předjímat boží dvojedinost. David říká, že se skrývá pouze v ní, tedy pouze skrze Maáchu je zachráněn. V postavě Maáchy utichá prastarý konflikt mezi mužem a ženou, mezi *eros* a *logos*. Ve stínu její ženskosti je klidný, je celým člověkem. Maácha je na rozdíl od Davida pozemská bytost, jak píše Oberholzer, avšak překrásně pozemská. Není to žádná jemná duchovní postava, ale ztělesňuje vše krásné a blažené, co může země lidem dát. Podle něj Maácha zosobňuje z moře vystupující Venuši

⁸⁰ BEER-HOFMANN, Richard. *Der junge David*. Berlin: S. Fischer Verlag, 1933. s. 174.

⁸¹ WEBER, Eugene. *Richard Beer-Hofmann: Daten*. Modern Austrian Literature. 1984, **17**(2), s. 21. ISSN 00267503.

⁸² FRAIMAN-MORRIS, Sarah. *Richard Beer-Hofmann and the Bible*. Jewish Bible Quarterly. 1995, **23**(3), s. 153. ISSN 07923910.

⁸³ BEER-HOFMANN, Richard. *Der junge David*. Berlin: S. Fischer Verlag, 1933. s. 173.

⁸⁴ OBERHOLZER, Otto. *Richard Beer-Hofmann: Werk und Weltbild des Dichters*. Bern: A. Francke AG. Verlag Bern, 1947. s. 150-151.

či Afrodíte a vidí v ní sekularizovanou či zesvětštěnou bohyni jara, lásky a půvabu. Zde je viditelné její úzké propojení s přírodou. V průběhu společného rozhovoru se Maácha pro Davida niterně obětuje a sejmutím věnce ze své hlavy (věnec předjímá korunu) jej osvobozuje, aby se mohl stát králem. David tuto oběť vnímá až poté, co Maácha zemře fyzicky při návštěvě svého otce.

David a Maácha vystupují společně pouze v jediné scéně, což může symbolizovat jedinou zmínku o této Davidově ženě v biblickém textu. I Beer-Hofmannovi stačil jeden rozhovor, aby všem následujícím generacím zanechal básnický skvost. Úchvatný malebný přesto vybroušený jazyk potvrzuje autorův velký talent. Rozhovor je přivítáním, milováním i rozloučením zároveň.

4.7.2 Ruth

O Ruth a o tom, co zosobňuje, bylo už řečeno mnoho. Ruth je kotvou tradice i Davida. Osobně se v dramatu objevuje dvakrát a to tehdy, když jí David nejvíce potřebuje. Z úcty a authority se jí neklaní jen ženy a muži, dokonce kvůli ní zajde i samotné slunce. Je mateřskou postavou hluboce svázanou se zemí, podle Oberholzera dokonce personifikací Aštarty. David si jí velmi váží a stejně jako se obrací na ni a na Boha, činí tak i ona sama. Dokazuje, že kromě země má osobní vztah i k Bohu.

4.7.3 Serujah

Serujah je Davidova sestra a má vedoucí ženské postavení v Davidově rodině v Betlémě, samozřejmě po ikonické Ruth. I ona působí mateřsky, především ve vztahu k Davidovi. Je pragmatická a zároveň se zajímá o bratrovo nitro. První setkání s postavou Maáchy nám zprostředkovávají právě otázky Serujah na bratrův manželský život. Její tři synové Joab, Abischai a Asahel jsou Davidovi věrní a neustále na blízku.

4.7.4 Bat-šeba

V samotném závěru kapitoly o Davidovi bych ráda přidala ještě pár slov o jedné z jeho dalších žen Bat-šebě, kvůli které se David podle Bible dopustil hříchu. O té se nedozvídáme přímo z *Der junge David*, ale zprostředkovaně z pracovní verze pokračování dramatu. Bat-šeba a její vztah s Davidem je poznamenán hříchem, ze kterého vzešel. Bůh ji však v podání Beer-Hofmanna netrestá, tak jako Bible, smrtí prvorozeného syna, ale

nešťastným vztahem s jejím mužem Davidem. Ten je pouze fyzický a Bat-šebu Davidovo nenávistné chování k ní zraňuje. Bible za svedení Bat-šeby viní pouze Davida, ale Beer-Hofmann příběh doplňuje ještě o roli jeho rádce Achitophela, iniciátora Davidova setkání s krásnou Bat-šebou. David se údajně snažil pokušení odolat, neboť věděl, že jde o ženu jeho věrného druha Uriaha. Je postaven před morální konflikt, který zainteresováním blízkého přítele ještě prohlubuje jeho budoucí zločin. Část viny spočívá u Beer-Hofmanna i na Achitophelovi, a to nejen kvůli iniciování setkání Davida a Bat-šeby, ale především pro ideu zbavit se Uriaha.⁸⁵

⁸⁵ FRAIMAN-MORRIS, Sarah. *Richard Beer-Hofmann and the Bible*. Jewish Bible Quarterly. 1995, 23(3), s. 155. ISSN 07923910.

5. Stefan Heym

„...opposition, criticism, revolt are like the leaven in the dough without which bread would turn out flat and tasteless.“⁸⁶

Stefan Heym je významná osobnost německé literatury a žurnalistiky. Celý jeho život byl zosobněním boje za vyslovení vlastního názoru. Nebál se ho vyslovit na gymnáziu skrze antifašistickou báseň, za kterou z něj byl vyhozen a ani velikost amerického kontinentu ho nezastrašila, aby lidem sdělil, jak nesouhlasí s kapitalismem. Přes dobré úmysly však zůstává Heym stejně rozporuplnou postavou, jako je ta Davidova. V určitou dobu byl považován za komunistu, jindy zase za vrchního odpůrce režimu. Byl to život jako na houpačce. Dle mého názoru bylo Heymovo úsilí zlepšit svět pro lidi celoživotní a tak vytrvalé, že ho jen stěží můžeme vinit z politické agitace. Zdá se, že vůdci stran, politikové a mnohdy ani kolegové z oblasti literatury o něm neuvažovali v dost širokém měřítku. Stefan Heym se dokázal oprostít od okleštěného politického pohledu a uvažovat v dimenzích staletí. Dokazují to jeho mistrovské historické i satirické romány, ve kterých současnost splývá s prastarými biblickými příběhy. Je ovšem nezpochybnitelné, že jeho politické postoje byly v mnohých dílech nejvýraznějším prvkem. K ústředním tématům jeho díla a také života patřil exil, socialismus, revoluce a židovství.

5.1 Život

Stefan Heym se narodil v německém městě Chemnitz 10. dubna 1913 do židovské rodiny obchodníka Fliega. Původně se jmenoval Helmut Flieg a pseudonym přijal, aby svými politickými názory neohrozil svoji rodinu. Už během dospívání měl Heym potřebu vyjadřovat se k věcem, se kterými nesouhlasil. Spisovatelskou kariéru zahájil v 18-ti letech na gymnáziu antimilitaristickou básní *Exportgeschäft*.⁸⁷ Byla zveřejněna v listech *Volksstimme Chemnitz* v roce 1930 a vedla k Heymově vyloučení ze školy a odchodu do Berlína. Zde složil maturitu, přihlásil se na studia filosofie, germanistiky a žurnalistiky a

⁸⁶ HUTCHINSON, Peter. *Stefan Heym: The perpetual dissident*. Cambridge; New York: Cambridge University Press, 1992. s. 60. Původní text z knihy *The Eye of Reason*.

⁸⁷ Dostupné z:

http://www.exilarchiv.de/DE/index.php?option=com_content&view=article&id=522:hey-stefan&catid=24 [cit. 2016-05-23].

pokračoval v psaní pro několik Berlínských novin. V roce 1933 po nástupu Hitlera k moci, utekl do Prahy, kde působil jako novinář v antifašistických a emigrantských novinách. Přispíval také do satirických listů *Der Simplicus*, později *Der Simple*. O dva roky později 1935 získal Heym stipendium židovské organizace a mohl přesídlit do Spojených států amerických. Magisterské studium dokončil na univerzitě v Chicagu závěrečnou prací o Heinrichu Heynem. Osud jeho rodiny v Německu byl tragický. Jeho otec spáchal sebevraždu a většina rodiny později zahynula ve vyhlazovacích záborech.

V Americe mu nějakou dobu trvalo, než se uchytil, ale nakonec se přeci jen prosadil jako žurnalista a spisovatel. V roce 1942 vyšel jeho první román *Hostages*, který napsal v angličtině a poté dílo sám přeložil i do němčiny. Ve Spolkové republice Německo byl román publikován pod názvem *Der Fall Glasenapp* až v roce 1958 a v NDR se vydání dočkal po dlouhých třicetičtyřech letech, roku 1976.

Od vpádu německých vojsk do Sovětského svazu považoval Heym za nezbytné proti Německu zakročit, a tak se v roce 1943 přihlásil dobrovolně do americké armády. Působil v psychologickém oddělení vedení války a podílel se na vylovení Spojenců v Normandii. Jeho úkolem bylo především vytváření německých textů na letáky a pro radiová vysílání, která měla ovlivnit vojska Wehrmachtu.⁸⁸ Po skončení války byl armádou vyznamenán a zůstal v Německu. Měl vedoucí pozici při budování novinových redakcí *Neue Zeitung* v Essenu a Mnichově. Heymovy postoje však byly příliš prosovětské, a tak byl zakrátko převelen zpět do Ameriky. Rozhodl se sepsat dopis adresovaný prezidentu Eisenhowerovi, ve kterém rezignuje na svou pozici v americké armádě a vrací vyznamenání za statečnost.⁸⁹ Stal se spisovatelem na volné noze a v roce 1948 zveřejnil *The Crusaders. A novel of Only Yesterday*, válečný román, který se stal světovým bestsellerem.

V průběhu Studené války kritizoval Heym americká stanoviska, především Korejskou válku a kvůli tomu byl znovu obviněn z prosovětské propagandy.⁹⁰ Proto se i se svou americkou manželkou Gertrudou Gelbin rozhodl opustit USA. Přes Varšavu a Prahu se vydali do východního Berlína, kde se usadili v roce 1952. Dalo by se říci, že měl Heym z pozice bojovníka proti fašismu a emigranta v tehdejší Německé demokratické republice jistá privilegia. Mohl například vyjíždět do zahraničí a jezdil vozem ze „západního Německa,”

⁸⁸ Připojil se k takzvané *Mobile Radio Broadcasting company*.

⁸⁹ Vyznamenání za statečnost *Bronze Star Medal* mu bylo posléze znovu vráceno, paradoxně opět za jeho postoje.

⁹⁰ V Americe se v té době rozmáhaly výrazné protikomunistické tendence. Nejvýrazněji to dokazuje tzv. *Mccarthismus* pojmenovaným po hlavní postavě tohoto směru, senátoru Josephu McCarthym.

což nebylo téměř nikomu umožněno. Na druhou stranu byl neustále pod dohledem, stejně jako jeho články v *Berliner Zeitung* a ne všechny z jeho knih mohly být v NDR zveřejněny. Přesto všechno Heym sám sebe nepovažoval za protivníka režimu, ale spíše za jeho kritika.⁹¹ Zjevně ho takto vnímala i NDR, neboť ho během padesátých let vyznamenala několika cenami za literaturu. Situace se změnila, když vystoupil v roce 1964 na setkání spisovatelů, kde ostře kritizoval pokrytectví v umění, čímž se postavil proti oficiální politice SED.⁹² Spor se ještě zhoršil uveřejněním románu *Der Tag X* a jeho veřejným čtením ve Spolkové republice Německo. Heym byl nařčen, že pracuje cíleně proti socialistickému režimu a byl peněžitě pokutován.⁹³

V roce 1969 začal pracovat na přípravných studiích k románu *Der König David Bericht*⁹⁴ a ještě ten samý rok zemřela po těžké nemoci jeho manželka Gertruda. Dva roky poté román dokončil a vydal. Ohlasy byly velice pozitivní, přesto či právě proto, že z knihy byla patrná kritika absurdity soudobého režimu. Stefan Heym se stal nejčtenějším “východním” autorem ve Spolkové republice Německo. Znovu se oženil, tentokrát s filmovou dramaturgyní Inge Wüste.

Na konci roku 1989 byl Stefan Heym díky svým názorům, proslavům a esejemím jeden z nejžádanějších komentátorů svobodné revoluce v Německu. Datum 9. listopadu 1989 bylo pro Německo velmi významným datem, konečně padla betonová hranice mezi východním a západním světem - byla zbořena Berlínská zeď. Heym usiloval o nezávisle demokratický i socialistický rozvoj země a stavěl se ostře proti monopolu SED. Na obrovské demonstraci na berlínském náměstí *Alexanderplatz* 4. listopadu patřil k řečníkům, jejichž proslov⁹⁵ byl několikrát přerušen potleskem. Jenže znovusjednocení Německa mělo pro Heyma a další autory bývalé Německé demokratické republiky i temnou stánku. Byli opakovaně atakováni za spolupráci s SED, Heym byl stále rozporuplnou postavou a sypaly se na něj ceny, ale také výhrůžky. Stefan Heym zemřel v prosinci 2001 na srdeční selhání při své pobyty na *Heinrich-Heine-Kongress*, kam byl pozván, aby přednášel.

⁹¹ Dostupné z: <http://www.dw.com/de/politischer-intellektueller-stefan-heym/a-16730318> [cit. 2016-05-23].

⁹² Sozialistische Einheitspartei Deutschlands; Jednotná socialistická strana Německa.

⁹³ Dostupné z: <http://www.stadtbibliothek-chemnitz.de/heympmwiki.php?n=Stefan-Heym-Sammlung.VomKritikerZumDissidenten19641988> [cit. 2016-05-23].

⁹⁴ Protože v této kapitole mluvím o Heymově tvorbě obecně, držím se původního německého názvu. V dalších kapitolách používám přeložený český název *Zpráva o králi Davidovi*.

⁹⁵ Proslov měl název: „*Es is, als habe einer die Fenster aufgestoßen...*!”

5.2 Tvorba

Dílo, které po sobě Stefan Heym zanechal, je o poznání rozsáhlejší než dílo Richarda Beer-Hofmanna, pojednávaného v předchozích kapitolách. Zásahu na tom má především Heymova profese nejen jako spisovatele, ale i novináře a komentátora. Věnoval se také dětské literatuře,⁹⁶ psal povídky i divadelní hry a dochovalo se několik publikovaných básní z jeho mládí. Po odchodu do USA psal Heym převážně v angličtině a díla si pak sám překládal do rodné němčiny. Tituly se mnohdy nelišily pouze jazykem, ale i samotným názvem. Například slavný román *The Crusaders. A novel of Only Yesterday* vyšel nejprve v Bostonu 1948, o dva roky později pod názvem *Kreuzfahrer von heute* v Německé demokratické republice a ten samý rok i ve Spolkové republice Německo jako *Der bittere Lorbeer*.⁹⁷

Heymova tvorba by se dala obecně rozdělit na díla s politickou, žurnalistickou a historickou tematikou. Není jednoduché díla jednoznačně zařadit, neboť se v některých případech témata překrývají a jsou doplněna o další charakteristiky. Například stěžejní *Der König David Bericht* se dá označit jako historický román, stejně tak jako reportážní či satirický román. Největší kritika ze stran kolegů spisovatelů a politiků se váže především k první skupině děl z politické a žurnalistické sféry. Především proto, že Heymovi hrdinové jsou často aktivní komunisté. Mezi romány pojednávající o válce a poválečných útrapách řadíme kupříkladu Heymův první román *Hostages/Der Fall Glasenapp; Cruders/Kreuzfahrer von heute/Der bittere Lorbeer* nebo *The Eye of Reason/Die Augen der Vernunft*. V jedné z dalších etap literárního vývoje se Heym zabýval i tématem revoluce a stávk. Ty vznikaly mnohdy jako výsledek sociálního úpadku nebo reagovaly na poválečnou situaci, například v románu *Goldsborough* a také *Papiere des Andreas Lenz/The Lenz Papers*, ve kterém se zaměřuje na podmínky a možnosti revoluce.

K publicistice řadíme dílo *Wege und Umwege*, to vzniklo jako odpověď na otázky o příběhu jeho života. Je to sbírka esejů, reportáží, článků, proslovů, letáků a rozhovorů

⁹⁶ Například: *Casimir und Cymbelinen: Zwei Märchen* (1966); *Cymbelinen oder der Ernst des Lebens: 4 Märchen für kluge Kinder* (1975); *Der kleine König: der ein Kind kriegen musste und andere neue Märchen für Kinder* (1979); *Märchen für kluge Kinder* (1984); *Meine Cousine, die Hexe: und weitere Märchen für kluge Kinder* (1989).

⁹⁷ MEID, Volker. *Metzler Literatur Chronik: Werke deutschsprachiger Autoren*. Stuttgart: J.B. Metzler, 1993. s. 363. ISBN 3-476-00941-6. Román se vyhraňuje vůči americké společnosti a téma kulminuje v jednoznačné kritice kapitalismu a korupce v románu *Goldsborough*.

vzniknuvších během pěti desetiletí. Čtenáři se dostává jedinečného autentického svědectví o boji proti fašismu a za socialismus a demokracii.⁹⁸ Dále k publicistické činnosti patří například *Offen gesagt: Neune Schriften zum Tage, Stalin verlässt den Raum: Politische Publizistik*, nebo *Filz: Gedanke über das neueste Deutschland* z roku 1992.

Mezi historicko-satirické romány, které nachází svůj základ v biblickém textu, patří ***Der König David Bericht/The King David Report*** a ***Ahasver/The Wandering Jew***. Heym na těchto biblických příbězích prezentuje blízkost dávných legend se současnou historickou a politickou situací. Jasně kritizuje vrcholnou formu stalinismu a decentně ukazuje, jak ho zasáhlo fašistické masové vyvražďování během Druhé světové války. V *Der König David Bericht* rezonuje mlčení o hrůzných skutečích Davida a *Ahasver* zůstává věčným Židem.⁹⁹ Těmito dvěma romány se Heym přiblížil židovské tematice nejvíce.

Hned v prvním románu *Hostages*,¹⁰⁰ který zaznamenal velký úspěch a byl přeložen do mnoha světových jazyků, se Heym ukázal jako brilantní vypravěč. Disponoval psychologickým vhledem, imaginací, citem a silou působící podobně, jako v Dostojevského příbězích.¹⁰¹ V jeho díle najdeme melodramatické i naturalistické pasáže s hořkým podtextem absurdity, satiry a cynismu. Dále je z jeho tvorby patrné, že byl výborným vypravěčem a ve vývoji se posouval od vyobrazení přímočarých emocí k těm komplexnějším. Zajímal se o lidi a lidské osudy, které dokázal zasadit do kontextu doby i místa a vytvořil tím poutavý autentický příběh. Postavy jeho knih jsou věrohodné, ale někdy až příliš archetypální.

⁹⁸ Dostupné z: <http://www.stadtbibliothek-chemnitz.de/heym/pmwiki.php?n=Stefan-Heym-Sammlung.WegeUndUmwege> [cit. 2016-05-25].

⁹⁹ Dostupné z: <http://www.unz.org/Pub/SaturdayRev-1942oct24-00020?View=PDF> [cit. 2016-05-24].

¹⁰⁰ Děj se odehrává v Praze a zachycuje fašistický útlak Čechoslováků skrze napjatou situaci pěti zadržených lidí. Ti se stávají absurdními rukojmími gestapa kvůli smrti německého poručíka Glasenappa. V jediné cele společně čekající na smrt se sejde psychoanalytik, herec, mladý novinář, průmyslník a správce toalet. Postupně jim dochází, že k žádnému zločinu pravděpodobně nedošlo a oni jsou pouhými nástroji k uplatnění moci bezohledného fašistického režimu. Nejvýraznější je postava švejkovského typu správce toalet Janoshika, ten se ukáže jako skutečný hrdina.

¹⁰¹ Dostupné z: <http://www.unz.org/Pub/SaturdayRev-1942oct24-00020?View=PDF> [cit. 2016-05-24].

5.3 Zohlednění osobního faktoru v díle

V díle Stefana Heyma nacházíme výrazný odraz jeho života, názorů a tužeb. Tužeb po změně, zlepšení nebo dokonce odplatě. Nejen jeho publicistické příspěvky, ale i povídky a romány se často odehrávají v místech, kde Heym skutečně žil, působil nebo bojoval. Do míst jeho skutečného života například do Prahy nebo několika amerických měst.

Jeho dílo je vnitřním vypořádáním se s nelehkou politickou situací, nuceným exilem a částečně i náboženským vyznáním. Soudě podle Heymova života i tvorby, měla pro něj váhu především svoboda a lidskost. Víru a způsob jejího vyznání považoval za osobní věc každého člověka. Trýznivé nacistické stíhání, které postihlo Heyma i celou jeho rodinu, mělo důvod zcela opačný a pro většinu lidstva i nepochopitelný. Heym se tedy snažil ve své tvorbě zdůrazňovat spíše univerzální hodnoty a místo náboženství se zaměřoval na politiku. Možná právě strasti, které z jeho vyznání vyplynuly, ho v pozdějším věku přiměly k tomu, aby se o ně více zajímal. Příběhem Davida se vrátil ke svým židovským kořenům a hodnotám judaismu, které porovnal s dobou svého života. Na postavě biblického krále ukazuje, jak se od svého náboženství nemůže a nechce odpoutat.

I když méně často, byla samozřejmě i pro Stefana Heyma inspirací jeho rodina a manželky. První žena, kterou si vzal, byla Američanka Gertrude Gelbin, která pracovala pro filmová studia *MGM*, se zamiloval během práce na svém prvním románu. Velkou měrou se podílela na stylistických i jazykových korekturách jeho angličtiny.¹⁰² Gertruda byla dvakrát starší než Heym a až do své smrti v roce 1969 mu byla velkou podporou a inspirací. I jeho druhá žena Inge Wüste se pohybovala v inspirativním prostředí filmu, ke kterému měl Heym blízko, byla filmovou dramaturgyní. Heym oběma ženám psával povídky, příběhy či básně v podobě narozeninových darů. Heymova tvorba závisela bohužel také na pragmatické politice, neboť ta ovlivňovala kdy a v jaké podobě mohly vycházet jeho články i knihy. Hranice mezi tím, kdy režimu vyhovoval nebo odporoval, byla velice tenká a vedla k řadě dalších potíží - útěky, zákazy, stěhování, vyznamenání, ztráta vyznamenání, literární ocenění, zákaz publikování konkrétních titulů, atd.

Velmi výrazně se osobní faktor promítl také do knihy *Der König David Bericht*, kde je zřetelná autorova projekce sebe sama do postavy Éтана ben Hošaje. Tento podstatný fakt je často opomíjen vzhledem k interpretacím díla jako komplexní kritiky komunistického

¹⁰² HUTCHINSON, Peter. *Stefan Heym: The perpetual dissident*. Cambridge; New York: Cambridge University Press, 1992. s. 38.

režimu, která by autorovu sebeprojekci měla automaticky zahrnovat.¹⁰³ Považuji za podstatné to zdůraznit, neboť se odhaluje Heymova nelehká pozice „mezi mlýnskými kameny” režimu a jeho touha po pravdě.

5.4 Motivy

V předchozích kapitolách bylo ukázáno, že a jak se Heymův život výrazně promítl do jeho tvorby i výběru témat jako takových. Můžeme si tedy vyvodit nejdůležitější motivy jeho děl. Heym dokáže s motivy pracovat jako s jasnými symboly stejně jako se skrytými a dvojznačnými významy. V průběhu šedesátých let se Heym propracovává i k literatuře určené dětem a také k tématu judaismu. Obecnými motivy jeho děl jsou:

- Kritika fašismu a stalinismu
- Exil
- Svoboda
- Socialismus
- Revoluce
- Politický útlak
- Archetypální postavy vystupující ve vzájemném protikladu
- Patriotismus
- Absurdita
- Judaismus

¹⁰³ TABERNER, Stuart. *The writer's fascination with power: Stefan Heym's 'Der König- David-Bericht'*. Neophilologus. 2000, **84**(2), 271-282. ISSN 00282677.

6. Román Zpráva o králi Davidovi

„Keine Geschichte beginnt mit ihrem Anfang.“¹⁰⁴

Stefan Heym je další z autorů, kteří se ve svém díle hluboce inspirovali biblickým textem, konkrétně příběhem Davida. Román *Zpráva o králi Davidovi* je český překladem z roku 1995 původně anglického díla *The King-David-Report*. Z anglického originálu ji téměř okamžitě do němčiny přeložil sám Heym jako *Der König David Bericht*. Dílo nejprve vydal v NDR roku 1972, poté v témže roce i v SRN a 1973 i ve Spojených státech. V případě románu máme k dispozici poměrně kvalitní český překlad,¹⁰⁵ a tak jsem se pro lepší srozumitelnost rozhodla jej využít. Tudíž parafráze jména postav i míst uvádím v českém jazyce, pouze v jednotlivých případech si pomáhám německým textem.

Zpráva o králi Davidovi nepochybně patří mezi nejlepší a nejuznávanější díla Stefana Heyma. Román je hodnotný nejen výjimečným zpracováním biblické předlohy, ale také stylistickou a jazykovou strukturou. Těm se budu částečně věnovat i já. Heym začal na románu pracovat v roce 1969 a přípravy zahrnovaly zevrubné studie biblických i historických pramenů. K. E. Attar se ve svém článku *Stefan Heym's King David Report: a microcosmic precursor*¹⁰⁶ zabývá Heymovou třináctistránkovou nepublikovanou satirou z roku 1966 nazvanou *A Conference on Literature*, německy *Bericht über eine Literaturkonferenz*.¹⁰⁷ Veselá a hravá satira, i když možná vznikla jen jako narozeninový dar pro jeho ženu, je podle Attara předznamenáním, paralelou a předchůdcem *Zprávy o králi Davidovi*. Hlavní linka příběhu popisuje konferenci andělů a spisovatelů v nebi, přičemž andělé obviňují spisovatele Starého zákona z prezentace pravdy namísto propagandy.

6.1 Interpretace a zařazení románu

¹⁰⁴ HEYM, Stefan. *Der König David Bericht: Roman*. Frankfurt am Main: Fischer Taschenbuch Verlag, 1992. Fischer, 1508. s. 16. ISBN 3-596-21508-0.

¹⁰⁵ HEYM, Stefan. *Zpráva o králi Davidovi*. Překlad Vladimír Tomeš. Praha: Orbis, 1995. ISBN 80-235-0064-3. Epilog Prof. Eduard Goldstücker.

¹⁰⁶ ATTAR, K. E. *Stefan Heym's King David Report: a microcosmic precursor*. Neophilologus. 2001, **85**(2), 273-285. ISSN 00282677.

¹⁰⁷ Dílo je součástí *Stefan Heym Archive*. U finální verze chybí datace, K. E. Attar se proto opírá o připojený koncept s datem 21. - 23. října 1966.

To nás přivádí k jednomu z nejdůležitějších bodů při nahlížení na *Zprávu o králi Davidovi* a tím jsou jeho interpretace. Existuje několik základních interpretací, které se u různých autorů rozšiřují o další aspekty nebo se naopak striktně drží jediného; patří mezi ně:

- Zneužití a získání moci

Touto interpretací se zabýval například Michael Schädlich nebo Stuart Taberner. Podle Schädliche je pro Heyma David nositel moci a autor je fascinován především jeho vzestupem k neomezenému vládnutí a technikou dosažení moci.¹⁰⁸ Taberner přidává aspekt intelektuálů či intelektu fascinovaného mocí. Každá z postav na Šalomounově dvoře pro něj zosobňuje jiný symbol, například redaktor - bojovník, písař - soud, eunuch symbolizuje různé varianty vztahů mezi intelektem a mocí.¹⁰⁹

- Kritika a vyrovnání se se stalinismem

Jedna z nejčastějších obecných interpretací díla, která se opírá především o abstraktní podobenství mezi postavami Davida a Lenina, Šalomouna a Stalina. Také odkazuje na paralelu mezi absurdními způsoby zacházení i vládnutí na dvoře krále Šalomouna stejně jako v totalitním režimu. Příliš málo se zdůrazňuje také významná sebeprojekce Stefana Heyma do postavy redaktora Étana v pozici odpůrce absurdity, krutosti a propagandy, který se pokouší s represí státu důstojně vypořádat.

Román byl vykládán různě také v závislosti na zemi a režim, ze kterého kritika pocházela. Rozdílným vnímáním díla na východě a západě se zabývala například Christine Bohnert ve svém příspěvku *Stefan Heym: „Der König David Bericht.“ Die Ohnmacht der Macht vor der Geschichte.*¹¹⁰ Existence románu byla nelehká na obou stranách zdi a Heym byl dokonce kritizován za to, že zneužil biblický text nikoli k jeho aktualizaci, nýbrž k režimní propagandě.

¹⁰⁸ SCHÄDLICH, Michael. *Zwischen Macht und Geist. Notizen zu Stefan Heyms Roman „Der König-David-Bericht“*. In: Titelaufnahmen. Studien zu Werken von Thomas Mann, Heinrich Böll, Max Frisch, Graham Greene, Michail Bulgakow, Hermann Kant und Stefan Heym. Berlin: Union-Presse Hass, 1978. s. 141 – 148.

¹⁰⁹ TABERNER, Stuart. *The writer's fascination with power: Stefan Heym's 'Der König- David-Bericht'*. Neophilologus. 2000, **84**(2), 271-282. ISSN 00282677.

¹¹⁰ BOHNERT, Christine. *Stefan Heym: „Der König David Bericht.“ Die Ohnmacht der Macht vor der Geschichte*. In: KLUSSMANN, Paul Gerhard, MOHR, Heinrich. *Dialektik des Anfangs*. Bonn: Bouvier Verlag Herbert Grundmann, 1986.

- Napětí mezi duchem a silou

Dávný motiv, který je jedním z hlavních i v bájném příběhu boje Davida s Goliášem. Podobně se dá interpretace aplikovat i na stát, který zastupuje sílu a spisovatele s jeho zásadami jako symbol ducha.

- Teologická či židovská perspektiva díla

Z teologického hlediska se dílu věnoval například Walter Dietrich, který se soustředil na historickou věrohodnost a celkovou autenticitu románu. Za jeden z nejkontroverznějších aspektů označuje Dietrich samotné promítnutí biblické látky do historicko-politického románu.¹¹¹ Často je *Zpráva o králi Davidovi* pokládána také za novou interpretaci a psychologické vysvětlení biblického textu. Dokonce za jeho teologické orámování.¹¹² A to hlavně proto, jak si Heym poradil s protichůdnými nebo nelogickými pasážemi narativu.

Dalším komplexním okruhem, který je potřeba v rámci interpretace u románu zohlednit je jeho nejednoznačná zařaditelnost. Vzhledem ke struktuře díla se literární kritikové a vědci přiklánějí k řazení knihy do kategorie historický román. Podle Schädlicha obsahuje dílo i množství aspektů připisovaných reportážnímu románu, což je Heymovi vlastní a knize to propůjčuje její autenticitu.¹¹³ Propojení biblické předlohy právě s reportážními prvky připisuje románu přívlastky satirický, ironický a absurdní. Román se dá označit také jako analytický nebo tzv. *Entdeckungsroman*, ve kterém je čtenáři příběh odkrýván postupně krok za krokem. Profesor Eduard Goldstücker, který napsal doslov k českému překladu knihy, také považuje *Zprávu o králi Davidovi* za analytický román, který přechází v román detektivní a zároveň obsahuje historické úseky mytizované dobou.¹¹⁴

¹¹¹ DIETRICH, Walter. *Von einem, der zu viel wußte. Versuch über Stefan Heyms "König David Bericht."* In: hg. DIETRICH, Walter. *König David - biblische Schlüsselfigur und europäische Leitgestalt.* Freiburg/Schweiz, 2003. S. 100-112. 19. Colloquium der Schweizerischen Akademie der Geistes- und Sozialwissenschaften.

¹¹² Tím zachází Heym ještě o krok dál než například Thomas Mann ve svém díle *Joseph*.

¹¹³ SCHÄDLICH, Michael. *Zwischen Macht und Geist. Notizen zu Stefan Heyms Roman „Der König-David-Bericht“.* In: Titelaufnahmen. Studien zu Werken von Thomas Mann, Heinrich Böll, Max Frisch, Graham Greene, Michail Bulgakow, Hermann Kant und Stefan Heym. Berlin: Union-Presse Hass, 1978. s. 142.

¹¹⁴ GOLDSTÜCKER, Eduard. *Doslov.* In: HEYM, Stefan. *Zpráva o králi Davidovi.* Překlad Vladimír Tomeš. Praha: Orbis, 1995. s. 205-209. ISBN 80-235-0064-3.

6.2 Obsah a děj dramatu

Po smrti krále Davida se na trůn dostává jeho syn Šalomoun, a aby utvrdil nepřesvědčivou legitimitu svého nástupnictví, povolává na královský dvůr historika a dějepisce Étana syna Hošajova. Étanův úkol je sepsat s pomocí schvalovací komise *Jednu a jediné pravdivou a směřodatnou, historicky přesnou a úředně uznanou zprávu o podivuhodném vzestupu, bohabojném životě, jakož i o hrdinských činech a neobyčejných konáních Davida, syna Jišajova, krále v Judsku po sedm a v Judsku a Izraeli po třiatřicet let vládnoucího, vyvolence Božího a otce krále Šalomouna*. Jak je patrné z vyčerpávajícího názvu,¹¹⁵ má *Zpráva o králi Davidovi* (pracovní název komise) vyzdvihnout hrdinské skutky a vyvolenost jeho rodu Jahvem, a tím potvrdit Šalomounův nástup na trůn. Étanova role by měla být pasivní natolik, aby se přizpůsobil představám krále a jím ustanovené schvalovací komise. Komise Étanem navrhované úseky buď schvaluje, nebo vyškrtává podle toho, jaké vrhají na Davida a Šalomouna světlo. Étan se ale projeví jako pravý historik a zvědavý člověk, který by se rád dozvěděl skutečný příběh Davida. Proto se vydává po jeho stopách a pátrá ve svědectvích, vyprávěních, písních a básních s pomocí zaprášených hlíněných tabulek i naleštěných prorockých předpovědí.

Nejdůležitější linie příběhu se odehrává v Étanových poznámkách, zápiscích a v hlavě vypravěče, a hlavní postavy zároveň, redaktora Étana. Mezi zdroji, ze kterých vychází, jsou například rozhovory s Davidovými ženami princeznou Míkal a královnou matkou Batšebou, výpověď Davidovy dcery Támar a vojevůdce Joába, poznámky Davidova rádce Achítofela nebo zápisky jeho osobního písaře či proroka. Étan si pečlivě zaznamenává, co mu kdo o Davidovi prozradil a ze střípků čtenáři postupně, tak jako v biblické předloze, rozkrývá pohled na Davida. Ukazuje se, že spousta Davidových hrdinských činů jsou lži, nebo jsou jen nezbytnou součástí mocenského komplotu, v rámci taktiky účel světi prostředky. Étan doufá, že se mu do *Zprávy o králi Davidovi* podaří vsunout alespoň pár pravdivých odkazů, které by mohly následující generace rozkódovat. Komise postupně znervózní, kolik informací už Étan získal a z obavy, že ví až příliš, si jej předvolá před krále Šalomouna. Redaktorovo upřednostnění pravdy před uměle vytvořenými legendami a pokus

¹¹⁵ Rozborem názvu *Zprávy*, tedy toho, co se od ní očekává, se zabývá profesor Goldstücker ve svém doslovu k českému vydání knihy. Podle něj čtenář automaticky rozpozná narážku, která je míněna jinak než do starozákonních dob a slouží především k tomu, aby ji poznali i budoucí generace, které represí režimu nezažily. GOLDSTÜCKER, Eduard. *Doslov*. In: HEYM, Stefan. *Zpráva o králi Davidovi*. Překlad Vladimír Tomeš. Praha: Orbis, 1995. s. 206. ISBN 80-235-0064-3.

zanést to do *Zprávy* je vyhodnocen jako velezrada. Étan je odsouzen doživotnímu autorskému mlčení a jediné co po něm má zbýt je plytký žalm, který napsal, aby uspokojil krále. Umírá také jeho milovaná žena Ester a jeho milostenku Lilith si bere král Šalomoun jako konkubínu do svého harému. Král si dokonce autorsky připisuje i milostné básně, které Étan pro Lilith složil, nazve je *Písně Šalomounovy*.¹¹⁶

6.3 Stylistická a jazyková struktura

Přestože stylistická a jazyková analýza textu není primárním účelem této práce, považují za nezbytné seznámit se s jejími základními aspekty a strukturou. Pomáhá totiž proniknout k podstatě postavy krále Davida v díle Stefana Heyma. Jazykové prostředky a střídání literárních útvarů využívá Heym brilantním způsobem. Při jedinečném spojení biblického textu a analytického románu, je potřeba použít i odpovídající jazyk, výstavbu vět a textu. V tomto případě bylo zásadní vytvořit napětí, které čtenáře vtahuje do děje od první do poslední strany a je charakteristické jak pro detektivní román, tak pro konkrétní pasáže biblické předlohy.

Heym vsadil na vrstevnaté a netypické členění románu, to místy asociuje biblickou předlohu. Text knihy je velmi různorodý a doplněný o poznámky, jednání komise, záznamy myšlenek, vnitřní monology i svědectví strukturovaná jako interview. Román obsahuje 26 nesouměrně dlouhých kapitol, které jsou označeny pouze číselně a jsou do nich vloženy podkapitoly označené odosobněnými popisy. I délka názvu podkapitol se různí, od stručných dvouslovných až po souvětí, která plní převážně deskriptivní funkci. Názvy podkapitol by se směle daly označit za samostatné mikrotexty. Pro lepší představu uvádím několik příkladů.

*ÉTANOVO NOČNÍ PŘEMÍTÁNÍ PO NÁVRATU Z JERUZALÉMA NA STŘEŠE DOMU V
EZRACHU ZA PŘÍTOMNOSTI JEHO MILOSTENKY LILITH, KTERÁ JE PŘIPRAVENA O NĚHO
NĚŽNĚ PEČOVAT*¹¹⁷

*DAVID PROMLOUVÁ K SERAJÁŠOVI*¹¹⁸

¹¹⁶ Pro nás známé jako *Šalamounova píseň písní, Šir ha-Širim*.

¹¹⁷ HEYM, Stefan. *Zpráva o králi Davidovi*. Překlad Vladimír Tomeš. Praha: Orbis, 1995. s. 13. ISBN 80-235-0064-3.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 90.

*DĚJINY POLITICKÝCH STRAN IZRAELE V DOBĚ NASTOLENÍ ŠALOMOUNA, SYNA DAVIDOVA, S POUŽITÍM ÚDAJŮ PENUELA, SYNA MUŠIHO, REFERENTA TŘETÍHOSTUPNĚ KRÁLOVSKÉ FINANČNÍ SPRÁVY; S NĚKTERÝMI JEHO ÚVAHAMÍ, KDYŽ MU PEČENĚ A VÍNO ROZVÁZALY JAZYK, DOSLOVNĚ TLUMOČENÝMI A VSUNUTÝMI DO ZÁVOREK*¹¹⁹

Členění textu do menších fragmentů je pro román jedinečné a zároveň netradiční. Každý z fragmentů je přizpůsoben své funkci, po jazykové a formální stránce. To znamená, že se jazyk liší podle situace i charakteru postavy, která hovoří. Postavy jsou velice konzistentní a stejně jako tomu bylo u Beer-Hofmanna, i Heym prokázal neobyčejný cit při propojení verbálního s neverbálním vyjadřováním postav. Gesta napomáhají snazší imaginaci čtenáře a podtrhují jazykový projev. V románu najdeme ještě další atypické prvky. K nejzajímavějším patří dvě pasáže, které jsem pracovně nazvala *extatické*, neboť se svou formou nejvíce podobají surrealistickému *Apollinairovu pásmu*.¹²⁰ Jedná se o plynulé úseky textu nepřerušené interpunkcí ani velkými písmeny, které by mohly naznačovat konce a začátky vět. Slova plynou velice rychle za sebou, místy formou asociací, a nutí čtenáře jeho četbu neustále zrychlovat. Heym techniku využívá při vypjatém popisu toužebného a násilného milostného aktu. Poprvé skrze postavu Étana, který s eunuchem Amenhotefem pozoruje dírou v živém plotu náruživé spojení slečny Abíšag a prince Adónijáše. Podruhé skrze Davidovu dceru Támar, jež vypráví příběh a okolnosti svého znásilnění bratrem Amnónem.

„... je to víno vůně květů vedro nebo sladké pachy tohoto vykleštěného syna egyptské děvky všechno se se mnou točí podivuhodné ta síla v štíhlých prstech rozmačká mi ruku dějiny které právě probíhají dějiny pozorované dírou v živém plotu páreček krátce před spářením co všechno bych ještě chtěl vědět zpocený žádostí uši napnuté abych všechno slyšel ten muž u Boha to je přece Adónijáš od špičky nosu nahoru jak by z oka vypadl svému otci

¹¹⁹ HEYM, Stefan. *Zpráva o králi Davidovi*. Překlad Vladimír Tomeš. Praha: Orbis, 1995. s. 21. ISBN 80-235-0064-3.

¹²⁰ Jde o poetický žánr či útvar, který byl pojmenován po stejnojmenné básni z roku 1912 zakladatele Guillaume Apollinaira. Vyznačuje se volným veršem a technikou asociace.

Davidovi ústa a brada však po jednom veliteli lučištníků pro něhož vzplanula jeho matka Chagita”¹²¹

„... a snad bych byla taky jako mnohé z nich a milovala ženy nebyť Maaky mé matky která byla dcerou gešurského krále a říkala mi Támar já tě zmrskám jestli tě najdu s některou v posteli nebo zjistím že už nejsi pana ty máš z otcovy i matčiny strany v sobě královskou krev a ne krev povýšenců nebo zbohatlíků ach jak často jsem si přála aby byl tvůj otec náročnější ve volbě svých dalších žen tak taková byla moje matka”¹²²

Kreativní využití jazykových prostředků dělá román čtivým a zároveň trochu děsivě zábavným. Heym využívá kontrastu mezi biblickým a současným systémem jazyka a vyvolává tím silně satirický tón. Různé úrovně satiry jsou prezentovány skrze konkrétní postavy nebo skupiny postav a jejich vyjadřování slouží k lepšímu proniknutí do příběhu. Jazyk je formován angličtinou, v níž byl původně napsán, němčinou jakožto Heymovým mateřským jazykem, a také hebrejštinou jazykem původních starozákonních textů. V německé verzi zpětně přeložené z angličtiny zachoval autor německé zdůraznění začátečním velkým písmenem u podstatného jména *Commission*, odkazuje to na hlubší význam slova a jeho funkci v románu. Z angličtiny si naopak Heym zažil některé gramatické nesrovnalosti přenesené do němčiny například místo správného „gewandelt ist” používá „gewandelt hat.”¹²³ Bez překladu najdeme v textu hebrejské slovo šeol což znamená podsvětí nebo země mrtvých. Zatímco Beer-Hofmann používal pro Boha často označení Hospodin, Heym používá převážně Jahve nebo Pán. Pro slovo Pán v němčině užívá netradičního zápisu HErrn. Dále jsou v textu patrné biblicismy typické pro Lutherův překlad Bible. Například místo „ich fürchtete mich” používá Heym formuli „Ich spürte Furcht in meinen Eingeweiden.”¹²⁴

¹²¹ HEYM, Stefan. *Zpráva o králi Davidovi*. Překlad Vladimír Tomeš. Praha: Orbis, 1995. s. 101. ISBN 80-235-0064-3.

¹²² Tamtéž, s. 158.

¹²³ SCHÄDLICH, Michael. *Zwischen Macht und Geist. Notizen zu Stefan Heyms Roman „Der König-David-Bericht“*. In: Titelaufnahmen. Studien zu Werken von Thomas Mann, Heinrich Böll, Max Frisch, Graham Greene, Michail Bulgakow, Hermann Kant und Stefan Heym. Berlin: Union-Presse Hass, 1978. s. 142.

¹²⁴ DIETRICH, Walter. *Von einem, der zu viel wußte. Versuch über Stefan Heyms “König David Bericht.”* In: hg. DIETRICH, Walter. *König David - biblische Schlüsselfigur und europäische*

Občasným použitím archaických obrátů spojuje autor jejich dobu se současností, dodává románu nezbytnou autenticitu. Rozdílná úroveň jazyka se projevuje v různých společenských vrstvách Heymova románu. Mluva otroků, žebráků a lidí z nižších vrstev je ostrá až vulgární, úsečná, upřímná ale nikoliv hloupá. Jazyk šlechty je promyšlený, plný příkrášlování, květnatých vět plných přislazených slov a zdoluhavého titulování. Skrze jazyk jsou proto nejlépe rozpoznatelné autoritativní a intelektuální role.¹²⁵ Přehnaná zdvořilost nepokrytě napovídá, kdo je poddaný a kdo funkcionář. Přehnané uctívání zdůrazňuje ironickou vrstvu díla a je zároveň vhodným prostředkem pro skrytou kritiku.

Zatímco nezměrné lichotky podtrhují aktuálnost textu, dlouhé představovací formule typu „*Já, Étan, syn Hošajův z města Ezrachu, jsem byl dnes povolán králi Šalomounovi.*”¹²⁶ mají za úkol propojit čtenáře s vypravěčem knihy. Role vypravěče je v románu velice důležitá. Román je psán ich-formou v první osobě. Vypráví jej homodiegetický vypravěč, tedy jedna z postav vystupujících v ději, v tomto případě Étan. Podle členění teorie fokalizace Gérarda Genetta z roku 1972 jde o interní typ fokalizace (vypravěč=postava) s podkategorií pevné vnitřní fokalizace.¹²⁷ To znamená, že je děj vyprávěn střídavě z pohledů různých postav, čímž vznikají jednotlivé menší příběhy, německy výstižně označované jako *Binnenerzählung* nebo *Binnengeschichte*.

6.4 Práce s biblickým textem

Stefan Heym v jednom z mnoha interview potvrdil, že biblická látka je maskováním a záminkou. To nic nemění na skutečnosti, že primárním zdrojem i předlohou, ze které vycházel je samotný biblický text. Ve fázích příprav se autor snažil především zevrubně nastudovat biblický příběh a skrze četbu absorbovat starozákonní jazyk.¹²⁸ Vycházel z

Leitgestalt. Freiburg/Schweiz, 2003. S. 100-112. 19. Colloquium der Schweizerischen Akademie der Geistes- und Sozialwissenschaften.

¹²⁵ TABERNER, Stuart. *The writer's fascination with power: Stefan Heym's 'Der König- David-Bericht'*. Neophilologus. 2000, **84**(2), 271-282. ISSN 00282677.

¹²⁶ HEYM, Stefan. *Zpráva o králi Davidovi*. Překlad Vladimír Tomeš. Praha: Orbis, 1995. s. 7. ISBN 80-235-0064-3.

¹²⁷ LAHN, Silke, MEISTER, Jan Christoph. *Einführung in der Erzähltextanalyse*. Weimar: Verlag J. B. Metzler Stuttgart, 2008. s. 67.

¹²⁸ ATTAR, K. E. *Stefan Heym's King David Report: a microcosmic precursor*. Neophilologus. 2001, **85**(2), 273-285. ISSN 00282677.

prvního autorizovaného překladu Starého zákona a dále z Lutherova překladu Bible, připomínám, že ten je patrný především v užití biblicismů. Biblické předlohy se Heym drží poměrně striktně a příběh odpovídá i z pohledu chronologie událostí. Na mnoha místech se literární text přímo překrývá s biblickou látkou a jsou zde parafrázovány části konkrétních veršů.

„Samuel pravil: Ty jsi zavrhl svého Pána a on tě též zavrhl jako krále Izraele.”¹²⁹

“Tu se chce Saul konečně dovědět: Čí jsi syn, mladý muži? Načež David: Jsem synem vašeho sluhy Jišaje z Betléma.”¹³⁰

Za volný by se dal označit autorův výklad a zaoblení textu ve formě zkrácení nebo rozvinutí, odlišná je i perspektiva vyprávění. Heym se soustředil v první řadě na protichůdná nebo nelogická místa v příběhu, například dvojí seznámení Davida a Saula nebo Saulovo dvojí zavržení.¹³¹ Staví na tom, že pasáže nebyly do biblického textu zaneseny náhodou či bezdůvodně. Proto je rozebírá detailněji a to přímo před očima čtenáře téměř detektivním způsobem. Vypořádává se s nimi skrze logické úvahy, dedukce a důkazy, přidává tím textu další rozměr a vlastní teologické orámování. Díky jeho vysvětlením se eliminují odporující si pasáže, ale přetrvává rozporuplný pohled na postavu Davida. Na jedné straně vychvalovaný Šalomounem a heroickými legendami, na straně druhé David reálný, nalezený ve výpovědích. Tento přístup podtrhuje mnohoznačnost biblické předlohy. Autentičnost a věrohodnost zpracování biblické látky do podoby románu zajistila především členitost textu, kombinované podoby jazyka, mnoho detailů a také dobová kulisa Izraele. Spojením autorovy obrazotvornosti spolu s důkladnou znalostí starozákonního textu vytvářejí nezapomenutelnou atmosféru jedinečného díla.

6.5 Motivy

¹²⁹ HEYM, Stefan. *Zpráva o králi Davidovi*. Překlad Vladimír Tomeš. Praha: Orbis, 1995. s. 29. ISBN 80-235-0064-3.

¹³⁰ Tamtéž, s. 40.

¹³¹ Příklady konkrétního užití biblických veršů z těchto dvou příběhů v literárním přepracování jsem uvedla výše.

Motivy románu se částečně překrývají s jeho interpretacemi, o kterých byla řeč už v samostatné kapitole výše. Proto se pokusím ty nejvýznačnější vyjmenovat a charakterizovat spíše ty méně znatelné nebo doposud neuvedené, zároveň však neméně důležité. Stále je potřeba pamatovat na to, že se jedná o román výrazně satirický, který poukazuje na neduhy realizovaného komunismu skrze poměry na dvoře krále Šalomouna a život jeho otce krále Davida. Velkou symbolickou funkci má v románu postava vypravěče a redaktora *Zprávy o králi Davidovi* Étan, který jednoznačně symbolizuje samotného autora. Stefan Heym byl pod bedlivým sledováním socialistické strany SED a on, stejně jako Étan si musel rozmýšlet, co a hlavně jaký způsobem do svých textů zahrne. Z celkového dojmu knihy vyčteme následující motivy:

- Kritika režimu

- Moc

Především způsoby jak moci dosáhnout, aplikace moci a následky působení na jejího nositele. Takto popsané schéma sleduje Heym na postavě samotného Davida a snaží se propracovat k tomu, jaký David skutečně byl. Heym nepovažuje moc za automaticky špatnou nebo dobrou, je tedy na tom, kdo ji přijímá, jak její působení zvládne.

- Metody propagandy

- Pravda, lež a jejich smysl

- Komise

Komise zosobňuje všemocný moloch, absurdní systém naoko fungujícího režimu. Každý ze členů komise má sice na starost odlišnou oblast státní správy - vojenský velitel, prorok, písař, atd., ale i tak je jejich myšlení ohraničené a uzpůsobené potřebám státu i krále.

- Práce jako hradba mezi postavou a jejími blízkými

Úkol sestavit *Zprávu o králi Davidovi* byl Étanovi prezentován jako štedrá zásluha a jedinečná výsada, které se dostane málokomu. “Pravidla hry” však určuje král Šalomoun a jeho komise. Étan se k věcem může vyjadřovat, nedostává se mu ovšem hlasovacího práva. Vzhledem k fyzické i psychické náročnosti práce Étan nemá čas vychovávat a učit své dva syny, jeho manželce Ester se zdravotně přitíží a milostenka Lilith je bez Étanovy pozornosti

přešla a chřadne. Práce tíží i Étanovy myšlenky, neboť se chce dopátrat pravdy o Davidovi a musí při tom být velice obezřetný.

- Ženy

Ženy jsou podobně jako v dramatu Richarda Beer-Hofmanna klíčovým prvkem k proniknutí postavě Davida. Setkáváme se nejen s Davidovými, ale také Étanovými manželkami. Každá z žen je archetypem konkrétního vztahu a charakterových vlastností muže. Étan má tři manželky Huldu - pro sémě, plní pragmatickou funkci a je matkou jeho dvou synů Šema a Šelefa; Ester - pro duši, jde o hluboké duševně naplňující partnerství muže se ženou, oba jsou si rovni a respektují se;¹³² Lilith - pro slasti lédví, o ní se v knize mluví jako o milostence, tedy milence, která uspokojuje Étanovu fyzickou touhu, něžně o něj pečuje a vzhlíží k němu.

Davidovy manželky místo vlastností, prezentují skrze své vyprávění určitý důležitý úsek jeho života. Z jazykových prostředků a skrze míru osobního zainteresování každé z žen posuzujeme i Davida.

- Zapojení čtenáře

Tento motiv úzce souvisí s důležitou rolí vypravěče, ta čtenáře neustále vztahuje do příběhu a nechává na jeho zvážení, mnohdy morální, rozhodnutí. Motiv se dá dobře prezentovat na zhodnocení otázky, která vyvstává v průběhu děje a týká se žen: Vyrovná se fyzická láska duševnímu vztahu? Je lepší některou z nich upřednostnit? Je možné získat obě podoby lásky ve vztahu s jediným člověkem?

V neposlední řadě musí čtenář neustále zvažovat Étanova rozhodnutí a spolu s ním si utváří názor na královský dvůr, jeho fungování a charakter krále Davida.

- Ulice Královny ze Sáby 54

Étanův, králem přidělený, dům v Jeruzalémě stojí na ulici Královny ze Sáby 54. Konkrétní adresu i s číslem popisným by v biblickém prostředí jen málokdo čekal, proto i tento motiv patří k satirickým odkazům díla. Adresa se v textu objeví nespočetně krát a Heym tím zdůrazňuje stesk po domově, kontrast mezi skutečným domovem a nehostinným přechodným bydlíštěm. Zbytečně přehnaná úřednická přesnost nahrazuje pojem “doma, domů” a naznačuje, že král měl Étana pod dohledem na konkrétním místě. Podobnosti opět

¹³² Ester připomíná odvážnou královnu, která zachránila izraelský lid a podobně se snaží duševně zachránit i Étana.

odkazují na skutečný život spisovatele Stefana Heyma, jeho sledování a dlouhý pobyt v exilu.

„; ted' však bydlím v ulici Královny ze Sáby číslo 54, v domě, který patří králi, a právě nastupuji cestu v jedné jeho záležitosti.“¹³³

„..., naložili se mnou ti dva otroci střepy a tabulky do několika pytlů; ty jsme vlekli do ulice Královny ze Sáby číslo 54, kam jsme vstoupili, právě když se slunce chystalo zapadnout za západní val města.“¹³⁴

- Jídlo, obžerství

Jídlo a pití jsou další prvky, které rozdělují společenské vrstvy a prohlubují rozdíly mezi lidmi. Nuzní se o něj perou, zatímco funkcionáři jsou jím obklopeni neustále a přerušují kvůli němu jednání. Heym si nenechal ujít detaily názvu pochoutek a v některých případech téměř popis jejich receptů.

¹³³ HEYM, Stefan. *Zpráva o králi Davidovi*. Překlad Vladimír Tomeš. Praha: Orbis, 1995. s. 152. ISBN 80-235-0064-3.

¹³⁴ Tamtéž, s. 89.

7. Postava Davida v díle Stefana Heyma

„..., zastavil jsem se, abych se ještě naposled rozhlédl po Davidově městě. A viděl jsem je rozložené na pahorcích a měl jsem v úmyslu je proklít. Ale nemohl jsem, neboť veliký jas, kterým jej ozářil Pán, se vznášel nad Jeruzalémem ve světle nadcházejícího rána.“¹³⁵

V této kapitole se pokusím oprostít od kritiky stalinismu jako jedné z hlavních interpretací románu a budu se soustředit výhradně na vykreslení biblické postavy krále Davida v románu *Zpráva o králi Davidovi*. Protože byl David teprve druhým izraelským králem politika jako taková se ovšem od jeho osobnosti zcela oddělit nedá. Podobný problém je i u autora Stefana Heyma, neboť je velice těžké oddělit jeho osobní život od politické situace. Obrazně bychom mohli Davida považovat dokonce za zakladatele politiky a nové struktury státní správy v Izraeli, ta se ukázala jako nezbytná pro udržení světské moci. Z biblických textů, které o Davidovi pojednávají, vyplývá řada nejasností a u některých pasáží v knihách Královských vědci otevřeně polemizují o tom, že byly s největší pravděpodobností vloženy v pozdějších dobách, aby legitimizovaly Šalomounovo nástupnictví na trůn. *Zpráva o králi Davidovi* se o tyto teorie opírá a svým způsobem simuluje domnělý vznik biblického textu. Heym se ukázal být stejně jako Étan redaktorem srdcem i duší, začal pátrat a snažil se uchopit skutečný příběh bájného hrdiny Davida.

Zpráva o králi Davidovi se nezabývá určitým úsekem, nýbrž kompletně celým životem krále, tak jako ho známe z Bible. Heym se stejně jako Étan musel vypořádat se všemi nesrovnalostmi Starého zákona nejen pro účely knihy, ale také osobně jako Žid. I když se dovídáme o celém Davidově životě, on sám u toho není přítomen, děj se odehrává po jeho smrti. David je svým zvláštním způsobem přítomen u všeho, co se v knize odehraje. Nazvala bych to „Davidovskou esencí,” která působí tajemně a vzdáleně, především proto, že nejsme schopni odhadnout, co se ještě dozvíme a co ne. Davidův vzhled taktéž odpovídá Bibli, měl pěknou postavu, ne tak velkou jako Saul, spíš drobnou, měl nazrzlé vlasy a opálený obličej. Davidovými hlavními rysy, na kterých se shodnou všechny postavy jsou tyto: měl velké osobní kouzlo, lidé v něj věřili, byl nadán slovem a měl ohromný vliv. David působí jako silná osobnost, i v případě, že by většina z jeho hrdinských činů byly lži. Výstižně to popisují slova z první výpovědi princezny Míkal:

¹³⁵ HEYM, Stefan. *Zpráva o králi Davidovi*. Překlad Vladimír Tomeš. Praha: Orbis, 1995. s. 204. ISBN 80-235-0064-3.

„Říká se, že se choval moudře na všech svých cestách. Já bych spíš řekla, že měl v sobě jistý přirozený půvab. Získával lidi několika slovy, jediným pohledem, podáním ruky. Zdál se tak upřímný, bez špetky zloby. Byla-li to všechno jen přetvářka, pak by byl nejlepším pokrytcem po hadovi, který přemluvil Evu, aby pojedla ovoce ze stromu poznání dobra a zla.“¹³⁶

7.1 David a jeho skutky

Davidovy činy patří v románu k nejvíce diskutovanému tématu. Otázka zní, byl David svými skutky velký, i pokud ty hrdinské, včetně porážky obra Goliáše, nejsou pravdivé? Nebo je naopak dostatečně přesvědčivé, že se z pasáčka vypracoval až na krále? Ospravedlňoval David vraždy, loupení, cizoložství i své kralování skrze domnělé vyvolení Bohem nebo byl skutečně jedinečným Hospodinovým miláčkem a pouze plnil jeho vůli? David v Heymově podání není plochou postavou a nejde netečně přehlížet. Jeho osobnost nedá čtenáři, vypravěči ani autorovi spát. Hodnocení skutků a vztah jednotlivých postav k Davidovi se odvíjí především od jejich charakteru a postavení ve společnosti. Podle krutého velitele vojsk Benajáše byl David vyvolený už tím, že se dokázal dostat z Betléma na královský trůn, tvrdí, že za něj mluvily jeho skutky.

„Muž, který to z ovčí ohrady v Betlémě dotáhl až na vládce v Jeruzalémě,“ poznamenal Benajáš vztekle, který nejen krále moábského a všechny krále filištínské, ale i nanejvýš vzpurné kmeny izraelské podrobil své vůli, takový muž nepotřebuje ani kněze, ani proroky ani pisálky, aby musel dokazovat, že ho vyvolil Bůh.“¹³⁷

Přemýšlivý Étan přijímá úkol sestavit *Zprávu* s úmyslem vsunout pro další generace popis následujících činů:

„Že v jedné a téže době sloužil jednomu králi a královu synu a králově dceři za nevěstku, jako žoldněř bojoval proti vlastnímu lidu, vlastního syna dal zabít a nejvěrnější služebníky

¹³⁶ HEYM, Stefan. *Zpráva o králi Davidovi*. Překlad Vladimír Tomeš. Praha: Orbis, 1995. s. 30. ISBN 80-235-0064-3.

¹³⁷ Tamtéž, s. 10.

usmrtit, aby jejich smrt pak hlasitě oplakával, a z hrstky zubožených sedláků a odbojných kočovníků sflikoval národ.”¹³⁸

I v dalších vyprávěních je David spíše nástrojem moci, nežli hrdinou. Dovídáme se, že díky půvabu jeho těla a zvláštnosti hlasu si jej vyhlédli i betlémští kněží, kteří ho mezi jedenáctým a šestnáctým rokem života vyškolili. Takto připravený se David jako nenápadný nástroj budoucí vzpoury vydává na dvůr krále Saula, na jehož zatemnělou mysl působí jeho hudba blahodárně. Touto teorií Heym vysvětluje to, že pasáček ovcí věděl, jak jednat s králem, znal tradiční písně a dokázal skládat nové. Právě hudba a písně ve spojení s Davidovým talentem jsou jeden z jednoznačně pozitivních aspektů jeho osobnosti. Díky hudbě se David choval láskyplně a jeho blízkost byla srovnatelná s úlevou, jakou přináší déšť vyprahlému poli. Takto David ulevil králi Saulovi, dodal nový smysl životu jeho syna Jonatána a nechal do sebe zamilovat i královskou dceru Míkal. Dalším a poněkud syrovějším vysvětlením, je Davidova sexualita. V knize najdeme více než narážky na to, že měl David sexuální vztah se Saulem, Jonatánem i Míkal.

„Tehdy jsem věřila, že je v člověka proměněný bůh Baal, ztělesněná rozkoš masa, a přece vybavený onou lhostejností, která je dána jen bohům.”¹³⁹

7.2 Jahve jako prostředek moci

„V jeho rukou je moc posvěcena vyšším posláním.”¹⁴⁰

Po první noci s Míkal, se jí David jen tak mimochodem zmínil, že je Jahvův vyvolený a ve všem co, říká a činí, plní jen Jahnovu vůli. David tím přehazuje svou zodpovědnost na Hospodina. Svým osobním svazkem s Jahvem se rád a často chlubil. Tento přístup zviditelňuje Davidovu nikoliv Hospodinovu jedinečnost, přitom od Hospodinova vyvoleného bychom spíše čekali skromnost. David má mnoho tváří, je těžké se v něm vyznat a v některých situacích se podřizuje spíš moci než boží vůli. Kritéria úspěšného vládnutí popisuje Jonatán slovy:

¹³⁸ HEYM, Stefan. *Zpráva o králi Davidovi*. Překlad Vladimír Tomeš. Praha: Orbis, 1995. s. 12. ISBN 80-235-0064-3.

¹³⁹ Tamtéž, s. 31.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 114.

„Abys mohla vládnout, musíš mít jediný cíl moc. Smíš milovat jediného člověka - sebe sama. Dokonce i tvůj bůh musí být výhradně tvým bohem, který každý tvůj zločin ospravedlnění a zaštití svým jménem.“¹⁴¹

To vysvětluje, proč David často a rád zdůrazňoval svou vyvolenost a jedinečný vztah s Bohem. V podání románu je entita boha zaštitěna lidskou touhou po moci. I ostatní postavy se velmi často odvolávají na Pána, Jahva nebo Boha, což buduje ještě větší zeď mezi ním a Davidem. Bůh se v této podobě v knize objevuje až absurdně a satiricky často, což vytváří pocit nedůvěryhodnosti.

David poprvé osobně promluví ve dvanácté kapitole skrze záznamy svého písaře Serejáše. Vyjadřuje se k problematice situaci následnictví trůnu po Saulovi, popisuje svůj závazek vůči Filištinům a to, že mu nedůvěřují bezdůvodně. Podle něj je pro získání královské koruny rozhodující rychlost, bystrá reakce a správná vojenská taktika. Ještě než se pokusí získat rozhodující území nikoho, rychle obětuje Jahvovi, aby se pragmaticky ujistil, že tak to Bůh chce. Davidova slova dokazují, že mu nechyběla rozhodnost a ráznost despoty, cítil se být vojákem. Tvrdil, že pokud to chce člověk někam dotáhnout, je zcestné řídit se citem a tuto chybu vyčetl Joábovi po ušetření Abnéra. Tvrdil, že kdo se bojí změn, není člověkem budoucnosti.

Podle Michaela Schädliche je to skutečně David, kdo je nositelem moci. Heym ovšem tvrdí, že moc může být uplatněna, aniž by podmiňovala zlobu. U postavy Davida však rozpoznáváme bezohlednost i brutalitu ve spojení s ostrým intelektem, silnou vůlí a obrovskými historickými cíli. David se toužil zapsat do historie a učinil tak podle Schädliche lstivostí a klamem.¹⁴²

7.3 Postava Étana

¹⁴¹ HEYM, Stefan. *Zpráva o králi Davidovi*. Překlad Vladimír Tomeš. Praha: Orbis, 1995. s. 57. ISBN 80-235-0064-3.

¹⁴² SCHÄDLICH, Michael. *Zwischen Macht und Geist. Notizen zu Stefan Heyms Roman „Der König-David-Bericht“*. In: Titelaufnahmen. Studien zu Werken von Thomas Mann, Heinrich Böll, Max Frisch, Graham Greene, Michail Bulgakow, Hermann Kant und Stefan Heym. Berlin: Union-Presse Hass, 1978. s. 143, 144.

Hlavní postava redaktora Étana má zároveň úlohu vypravěče celého příběhu. I když určité pasáže knihy střídavě vyprávějí i jiné postavy, Étan je jednoznačně přímou spojnicí s postavou Davida. Pevně s ním svazuje čtenáře, který neví, zda má uvěřit tomu, co se dozvídá, ale rozhodně chce vědět, co bude dál. Z hlediska interpretace se Étan dá označit za sebe projekci samotného autora Stefana Heyma a tlumočí jeho osobní postoj. Spíše než k postavě Davida samotného jde však o postoj vůči socialismu, který kritizuje. Nejpodstatnější na vypravěči Étanovi je jeho snaha dopátrat se pravdy a zjistit o Davidovi co nejvíce. Díky němu se nám dostává autentických svědectví, poznámek i legend, které dohromady ukazují Davida komplexně. Čtenář zažívá podobné pocity, jako Étan. Tím, že o Davidovi zjišťuje více a více, vrůstá do něj, a i kdyby se ho chtěl zbavit, nejde to.

Již jsem mluvila o tom, že se k duši redaktora dostaneme nejbližší skrze ženy, které zaujímají v jeho životě důležitou roli. Pro nás jsou významné tím, že doplňují strukturu textu a pomáhají jeho správnému pochopení. Ráda bych ještě více rozvedla, jak se Étan ve společnosti jednotlivých žen projevuje. Ester je Étanovým přístavem i kotvou, obrací se na ni, když si chce popovídat, potřebuje radu nebo se necítí dobře. Empatická Ester vždy vycítí, když manžela něco trápí. Z intimních rozhovorů mezi manželi se dostáváme k Étanovým skutečným názorům i myšlenkám a zprostředkovávají nezkalený pohled na Davida. Lilith oproti tomu Étana miluje, něžně o něj pečuje a on k ní přichází, když se chce odpoutat od všedních starostí. Jejich společné scény ukazují Étana jako sympatického člověka. Žádné z žen však kvůli své náročné práci pro krále nedokáže Étan věnovat dostatek pozornosti. O obě, pro něj významné ženy, v závěru příběhu bolestně přichází. Ester trpěla pravděpodobně srdeční chorobou a zeslábla natolik, že nakonec zemřela. Líbeznou Lilith byl Étan nucen zapudit a doprovodit do králova paláce, kde se stala jednou z jeho konkubín.

7.4 David a ženy

Ženy hrají ve *Zprávě o králi Davidovi* roli významného zprostředkovatele i k charakteru postavy Davida. Jednoznačně nejautentičtější vylíčení Davida získáváme z pohledu Saulovy dcery a Davidovy manželky princezny Míkal. Proto se v následující kapitole pokusím vystihnout Davida očima Míkal, zahrnu i postavu princezny jako takové a vztah, který s Davidem měla. Analýzu doplním ještě o příběh Bat-šeby, matky krále Šalomouna a ženy, kvůli které David údajně vraždil. I zde se pokusím nastínit základní rysy vztahu a především Davida.

7.4.1 Davidova proměna v příběhu princezny Míkal

Princezna Míkal dcera krále Saula neměla jako Davidova žena lehkou pozici. Rozepře, které David se Saulem měly, ji od Davida oddělily. Zůstala jako jediná ze Saulovy linie, kromě Mefibošeta, naživu a nakonec ji David odepřel děti, protože ho zkritizovala a vysmála se mu. Princezně se, co se týče románu, dostalo největšího prostoru, o Davidovi vypráví celkem třikrát a všechny výpovědi se překrývají s biblickou předlohou. Pro Éтана je princeznino svědectví jedno z nejdůležitějších a nejvěrohodnějších materiálů. Její motivace k vyprávění je přirozená, chce, aby Davida a skutečný příběh, který s ním prožila, někdo znal, až sama zemře. Míkal je potěšena, že se chce dozvědět pravdu, a proto je ve svých vyprávěních velmi upřímná. O Davidovi nemluví jako o bájném hrdinovi, otci Šalomouna nejchytřejším z králů, mluví o něm jako o svém muži Davidovi. Dává tím najevo, že je nezávislá a nepatří do poslušného lidského stáda zastrašovaného Šalomounovou vládou. Její výpověď není romantická ani patetická, jak by se od ženy dalo očekávat, naopak je to věcná a objektivní *Zpráva o skutečném králi Davidovi*. Byla velmi odvážná, neboť se dokázala postavit otci, být upřímná ke svému muži a měla dostatek odvahy na to říct pravdu. Postava Míkal má výrazný vzhled, mimiku i gesta.

V první výpovědi princezna popisuje, jak David přišel na Saulův dvůr, z jakého prostředí David pocházel a jak vyrůstal. Dovídáme se o léčivých účincích jeho líbezné hudby na krále Saula a jejich pozdějších vzájemných svárech. Zmiňuje, že David zázračně třikrát unikl vražednému oštěpu krále Saula, poté byl ustanoven velitelem vojsk a vytáhl úspěšně proti Filištinům. Odměnou za vítězství a dvě stě filištinských předkožek mu dal král za ženu princeznu Míkal. První polovina vyprávění popisuje Davida jako talentovaného milého mladíka, jehož slova i hudba léčila. Měl velké osobní kouzlo a byl výjimečně přitažlivý, proto si ho oblíbil nejen král, ale také jeho syn Jonatán a dcera Míkal. David působil upřímně a čistě. Jeho velké sebevědomí se vysvětluje tím, že je Jahvův vyvolený a plní jeho vůli. Po válečném tažení se u Davida projeví úplně opačné povahové rysy než doposud - z mladíka se stává mužem opojeným krví, je obratný a bystrý v boji, všímá si slabin nepřítele. Po vyhrané bitvě se vrací a získává Míkal. Teprve ona je Davidovým prvním skutečným mocenským úspěchem, neboť sňatkem s ní získává právoplatný nárok na královský trůn. Jejich vztah vyznívá částečně platonicky, protože Míkal po Davidovi toužila a chtěla, aby jí věnoval pozornost. On se choval spíše nadřazeně a lhostejně.

Začátek druhé výpovědi nám ukazuje velmi odlišný pohled na Davida. Tentokrát je jako bezradné děcko, které neví co si počít. David si nemyslel, že by ho chtěl Saul skutečně

zabít, a jelikož věřil, že Jahve spor mezi nimi urovná, nesnažil se nijak zakročit. Proto, když ho Saul chtěl skutečně nechat zabít, zhroutil se bezradně princezně do náručí. Míkal mu spolu s Jonatánem zachránila život tím, že jej přiměla k útěku. Když se Davidovi podařilo uprchnout, Saul považoval jejich přičinění za zradu. Ze zlosti vrhl šíp po Jonatánovi, ten jej však nezasáhl. Princeznu znovu provdal, tentokrát za zuboženého panoše Paltího, který se od ní od té doby nehnul. Míkal Paltího nenápadnost využila, aby mohla na čas zůstat ve spojení s Davidem i na jeho útěku. David, po vzoru biblického textu, utekl nejprve za kněžími do Rámy, poté do Nóbu a nakonec do jeskyní v poušti jižního Judska. Dále Míkal ve výpovědi nepřímou popisuje Davidovo symbolické pomazání za krále kněžími v Nóbu, kdy David využil lsti. Saul se to dozvěděl a kněží vyvraždil. Zjišťujeme, že se David stal vůdcem zbojníků, dlužníků i těch, co jsou v nouzi. Opět jsme svědky znatelné proměny Davida, tentokrát z dítěte, které si neví rady a jehož život i sebedůvěra jsou zachráněny ženskou logikou, na odvážného zbojníka. Ani pozice autonomního vůdce však nedosáhl sám, po čase si vzal za ženu Abigail, vdovu po vlivném, bohatém Nabalovi, a to značně upevnilo jeho vliv. Plán jak se zbavit Nábala i jeho realizace byly podle Heyma dílem samotné Abigail, která po Davidovi zatoužila. Davidovým skutečným cílem je moc. Svě jednání ospravedlňuje skrze Jahva a jediný koho miluje, je on sám. I přesto, že David miluje pouze sám sebe, zůstává tím, kdo je milován. Je to na něm jedna z nejpozoruhodnějších věcí a odkazuje na jeho jedinečnost.

Čtenář i redaktor Étan netrpělivě vyčkávají, zda přijde ještě poslední vyprávění vážené Míkal. Toho se dočkáme, ale při rozhovoru je přítomen i královský vrchní eunuch, Egypťan Amenhotef, hlavní dozorce Šalomounova harému. Amenhotef symbolizuje nejhorší produkt zkažené společnosti „Šalomounského režimu,“ je opakem princezniny upřímnosti, nepodlézavosti a touze zprostředkovat pravdu. V průběhu třetí a poslední výpovědi je nastrčen, aby nepokrytě cenzuroval, co princezna řekne a redaktor napíše.

Míkal zůstala s Paltím u Saula, když se stal David vazalem Filištinů a pobýval ve městě Siklak. Po smrti Saula i Jonatána se přesunula, opět i s Paltím, za svým bratrem a právoplatným dědicem trůnu Iš-bóšetem do Manachajimu. Mezitím si k sobě vzala pět sirotek po své sestře Meráb. To že pro ni David dlouhá léta nenechal poslat, ani se jí po celou dobu nezval, popisuje s hořkostí a potlačovaným smutkem, snaží se zakrýt hloubku svých citů k němu. Ve chvíli, kdy o ni David žádá, je přešťastná, ale hořkost i úzkost přetrvávají. Při své cestě do Chebrónu¹⁴³ Míkal bez emocí ztrácí Paltího a přemýšlí o Davidově motivaci,

¹⁴³ Místopisné názvy odpovídají českému překladu ve *Zprávě o králi Davidovi*.

povolat ji po tak dlouhé době k sobě. V úvahu připadají tyto varianty: David chtěl zpět „to,” za co kdysi zaplatil a měl moc to získat; jednoduše chce mít u sebe ženu, kterou si vzal. Poté si princezna uvědomí, že Davidovy myšlenky ovládá Pán, a tudíž ji potřebuje znovu pouze, aby získal legitimní přístup k trůnu. V tomto momentě je slovo Pán pouhou rouškou pro Moc a Davidova průběžná proměna vrcholí. Vše se potvrzuje, když Míkal vjíždí do Chebrónu bez náležité úcty a zůstává sama na prostranství plném žebráků. Když se poprvé po letech znovu shledá s Davidem místo lásky ji požehná a oznámí ji, že bude královnou. Skutečně Míkal znovu zneužil pouze proto, aby v nejisté situaci nástupnictví potvrdil své právo na královský trůn. Davidův vzhled se nezměnil, a přesto byl své vlastní ženě cizí. Sám už nehrál ani nezpíval, složil pár veršů, a ty pak nechal hrát svého sbormistra s hudebníky a zpívat zpěváky všech hlasů. Líbeznost a upřímnost se vytratila v touze po vlastní moci, která přerostla vraždou Iš-bóšeta v krutost a brutalitu. David činil, co Pán chtěl.

Pro úplnost Míkalina příběhu schází ještě záznam jejich hádky, který vedl k tomu, že se oba navzájem „prokleli.” Je zprostředkován skrze zápisky samotného Davida. Při příležitosti velkého procesí k uctění přenesení boží archy do Jeruzaléma David tančí v ulicích města nahý a přede všemi. Po tomto namáhavém tanci před Pánem se vrací domů, avšak místo přívětivého přivítání a osvěžujícího nápoje, který očekával, ho uvítá Míkalin nesnesitelně výsměšný výraz.. Míkal o sobě mluví jako o královské dceři, nikoli o královně nebo manželce krále, a zdůvodňuje tím svou neúčast na slavnosti. Davidovo chování, co by krále, považuje za ostudné. David se příšerně rozčílí a probouzí to v něm pocity malosti. Míkal dala srozumitelně najevo, že ona je na rozdíl od Davida skutečně urozená. David ji považuje za konkurenci a nebezpečí Saulovy krve, jež jí koluje v žilách. Tím také zdůvodní, proč ji pomine jako ženu a ona zůstane až do smrti bezdětná. David si nemůže dovolit rozmnožovat krev svého úhlavního nepřítele. Princezna zareaguje slovy, která předpověděla Davidův osamělý a nenaplněný konec života:

„... Pán Bůh ví, že tvé srdce je kus ledu, který lásku těch, které jsou ti blízké, zmrazí, a tvou duši zahubí; a přijde den, kdy ucítíš, jak se v tobě ten chlad rozhostil a ať se bude sebeněžněji snažit sebevíc dcer Izraele, nedokáží, aby tě zahřály...”¹⁴⁴

¹⁴⁴ HEYM, Stefan. *Zpráva o králi Davidovi*. Překlad Vladimír Tomeš. Praha: Orbis, 1995. s. 129. ISBN 80-235-0064-3.

7.4.2 Bat-šeba

Příběh hříchu, kterého se David dopustil ulehnutím s Bat-šebou a vraždou jejího manžela Urijáše je zprostředkován z několika zdrojů. Vzpomínky proroka Nátana odpovídají více méně biblickému textu, protikladná je Benejášova konspirační teorie, která staví Davida do pozice oběti lstivého komplotu Bat-šeby a Urijáše. Obě verze jsou doplněny rozhovorem se samotnou královnou matkou Bat-šebou. Z počátku se zdá, že nebude spolupracovat, reaguje vyhýbavými a nic neříkajícími odpověďmi tak, jak reagoval David, když nechtěl říct pravdu. Nakonec redaktor Étan dokáže odhalit její slabé místo a ona promluví. Jako ženu a matku ji nejvíce tíží smrt prvního dítěte, které s Davidem počala. Smrtí je hluboce zasažena a dojata, vidí v ní vykoupení Davidova života a popisuje, že se on sám cítil vinen. Záchranu Davida však nazývá obchodem:

„A David se nemohl rozhodnout, jestli má děkovat Bohu, že přijal život dítěte jako úplatu za jeho, nebo sám sebe proklít za tento obchod s Pánem; a čím dál víc v něm rostl pocit viny.“¹⁴⁵

Bat-šeba samotná se se ztrátou dítěte nemůže vyrovnat a nechápe Davida, který se po smrti syna začne chovat zcela normálně, neboť dítě už nejde zachránit. I přesto se v ní projeví chladný pud sebezáchovy a chce, aby David dodržel daný slib, že jejich potomek bude následníkem trůnu. David tento slib vyplní, vyspí se s ní a druhého narozeného syna pojmenují, na znamení míru, Šalomoun. Bat-šeba měla podle všeho na Davida velký vliv a dokázala docílit toho, co si usmyslela - v tom si byli s Davidem velmi podobní. Zároveň je z postavy cítit zakořeněná zahořklost dávné křivdy. Tato křivda ji vytrhla ze života, který si vybrala s Urijášem, který musel na úkor její krásy a Davidova chťiče zemřít.

7.5 Zklamání z velké osobnosti

David Stefana Heyma zachovává dvojznačnost biblického Davida, ale svým způsobem je usvědčen z toho, že jeho vláda nebyla nařízením Boha, ale úspěšným spiknutím

¹⁴⁵ HEYM, Stefan. *Zpráva o králi Davidovi*. Překlad Vladimír Tomeš. Praha: Orbis, 1995. s. 139. ISBN 80-235-0064-3.

proti králi Saulovi.¹⁴⁶ David se jednoznačně řídil mottem, účel svěť prostředky a vykonal jen málo hrdinského z toho, co mu bylo připisováno. Skrze postavu jeho rádce Achítofela zjišťujeme, že byl pro mnohé velkým zklamáním, když se ve svůj vlastní prospěch vzdal snah změnit poměry v zemi. Achítofelův pohled na Davida zprostředkovaný vlastními zápisky je velmi autentický a dojemný. Achítofel do Davida vkládal velké naděje, viděl v něm symbol změny, kterou společnost potřebovala, věřil, že se Izrael může stát silný a jednotný. Několikrát zazní, že mnozí v Davida opravdu věřili.

Pohled na Davida jako na sobeckého despota je podle Achítofela příliš zjednodušený, podle něj spíše páchal podlosti pro velkou myšlenku a jeho verše dokazují, že nebyl vždy pokrytecký. Avšak Achítofel dospěl k názoru, že Jahvova věc vyžaduje odstranění Davida a rozhodl se pomoci na trůn novému králi. Absolón Davidův syn sice neměl tak velké osobní kouzlo jako jeho otec, i tak byl mezi lidem oblíben. David byl v podobné situaci jako jeho předchůdce Saul, kterého sám svrhnul.

Ač se zdá, že David je mocichtivý, bezohledný člověk a pouze zneužívající důvěru lidí a vyvolení Boha, nesmíme zapomenout na samotné zpracování knihy, které po opravdovém Davidovi pátrá. Stefan Heym sice Davida použil jako metaforu socialistického vládce, ale v mnohých náznacích zůstala zachována jeho biblická víceznačnost. David je rozporuplný a musíme bojovat za to, abychom zjistili pravdu a uchránili ji. Pokusil se dokázat velké věci a zdolat nemalé historické cíle. Je také jedinečný tím, jak byl přes své činy milován, obdivován a oslavován. Dokud ho nepohltila moc, dokázal v lidech vzbuzovat to nejlepší, léčil jejich duši a přinášel radost. Jeho osobnost dokázala vytvořit jedinečnou a nezapomenutelnou atmosféru. Na konci knihy redaktor Étan vzpomíná na Davida, u hrobu své milované zesnulé Ester a cituje jeho slova, z období po smrti jeho prvorozené dítě s Batšebou:

„ ... a tiše jsem si říkal: *“Víckrát se ke mně nevrátíš; to spíš já půjdu za tebou.”*¹⁴⁷

¹⁴⁶ MEID, Volker. *Metzler Literatur Chronik: Werke deutschsprachiger Autoren*. Stuttgart: J. B. Metzler, 1993. s. 673. ISBN 3-476-00941-6.

¹⁴⁷ HEYM, Stefan. *Zpráva o králi Davidovi*. Překlad Vladimír Tomeš. Praha: Orbis, 1995. s. 202. ISBN 80-235-0064-3.

8. Srovnání

Oba autoři si zvolili nelehký úkol, a to literární přepracování biblického textu. Vyžaduje to nejen kreativitu a značné literární dovednosti, ale také hlubokou historickou znalost originální biblické látky, jejího výkladu a kontextu. Oba se tohoto úkolu zhostili po svém, ale ani jeden nepodcenil pečlivou přípravu. Stefan Heym obsáhnul ve svém díle celý Davidův život, kdežto Beer-Hofmannovo drama *Zpráva o králi Davidovi* je pouze jednou a jedinou částí nedokončeného cyklu *Die Historie von König David* a pojednává jen o Davidově mládí, o době než nastoupil na královský trůn.

V této kapitole budu srovnávat Beer-Hofmannovo drama a Heymův román, jejichž ústřední děj se odehrává okolo postavy Davida. Jelikož pro pochopení Davida z pohledu konkrétního autora považuji za důležitý jeho životní příběh, zabývám se zohledněním osobního faktoru v díle a pokusím se o srovnání i na této úrovni. Dále je důležité porovnat stylistické a jazykové struktury obou děl, jelikož každý z autorů použil k představení Davida jinou literární formu. Zaměřím se i na práci s biblickým textem, která napoví, jak dalece nebo blízce jsou obě díla své biblické předloze vzdáleny. Jestli se pouze inspirovali biblickou látkou nebo z ní přímo vycházejí. Dále stručně charakterizuji profil postavy Davida tak, jak vyznívá u Beer-Hofmanna i Heyma. Na závěr poukážu na mnohé podobnosti a nejpodstatnější rozdíly mezi postavami Davida i mezi díly samotnými.

8.1 Zohlednění osobního faktoru

Richarda Beer-Hofmanna a Stefana Heyma spojuje především to, že byli německy píšící židovští autoři. Přestože oba vyrůstali v jiné zemi, Beer-Hofmann v Čechách a Vídni, Heym v německém městě Chemnitz, v odlišné době i kulturním prostředí, oba dostihla ve 20. století nacistická krutovláda a donutila je k emigraci. Beer-Hofmann emigroval do USA přes Švýcarsko a domů už se nevrátil. Stefan Heym emigroval do USA přes Prahu a do rodného Německa se vrátil v padesátých letech. Beer-Hofmann i Heym mají spojitost s Českou republikou, neboť zde oba nějakou dobu žili, Beer-Hofmann v Brně, Heym v Praze.

Co se týče zohlednění konkrétních aspektů z jejich života v obou srovnávaných dílech, je jejich přístup spíše odlišný. Oba čerpali inspiraci z jiných sfér svého života. V díle *Der junge David* převažuje faktor zhodnocení judaismu a židovské víry. K tématu judaismu se Beer-Hofmann propracoval hned v počátcích, kdežto Heym až v závěrečné fázi své tvorby. Heym se snažil v první řadě reflektovat politickou situaci. Beer-Hofmann se naopak

snažil co nejvíce udržet v ústraní od veřejné politiky, i tak se tomuto tématu zcela nevyhnul a v dramatu můžeme nalézt i kritiku fašismu skrytou v záhybech mýtického příběhu o Davidovi. U Stefana Heyma stojí naopak reakce na soudobé změny v politickém uspořádání Evropy a antimilitarismus od začátku tvorby v popředí zájmu. Dokázal biblickou látku mistrně využít jako prostředek ostré kritiky absurdity absolutistických režimů, ve *Zprávě o králi Davidovi* především stalinismu.

Všeobecně se dá říci, že většina spisovatelů se pomocí svých děl vyrovnává se svým životem, jeho radostmi i strastmi nebo se zabývají tím, na co by chtěli poukázat, co by chtěli změnit nebo vyzdvihnout. U Stefana Heyma i Richarda Beer-Hofmanna by se toto tvrzení dalo považovat za pravdivé. O obou můžeme říct, že svou osobitost přenesli na postavy a příběhy svých děl. Pro oba autory jsou významné morální hodnoty a lidskost člověka. Heym se soustředí na společnost celkově, usiluje o její ideální uspořádání a o svobodu člověka. U Beer-Hofmanna jde spíše o vnitřní vyrovnání se se sebou samým, svým údělem ve světě a nalezení smysluplných odpovědí na otázky života. Beer-Hofmann se více inspiroval svou rodinou, manželkou, dětmi a soustředil se na takzvaný *Wendepunkt*, *Turning point* neboli zlomový bod v životě jedince. Heym se hodně inspiroval svými zážitky z války a snažil se poukázat na to, jak se celospolečenské zvraty podepisují na každodenním životě. Výrazně se oba autoři shodují v tom, že je potřeba předat poselství následujícím generacím. Odkaz, jaké morální hodnoty jsou důležité, že pravda je jedna z nejcennějších věcí na světě, a že je nutné předejít opakování brutality a nelidskosti, kterou oba prožili.

8.2 Stylistická a jazyková struktura

Richard Beer-Hofmann i Stefan Heym si uvědomovali, že zpracování biblického námětu vyžaduje specifický jazyk, stylistiku i členění textu. Oba dva se instinktivně zaměřili na velké množství detailů a jejich precizní využití. V určitých jazykových aspektech se oba pokusili využít strukturu hebrejského textu. Beer-Hofmann se držel transkripce hebrejských jmen i názvů měst, Heym použil v původní verzi románu typický motiv s hebrejským *ben* či *bat*.¹⁴⁸ Josaphat *ben* Ahilud (Jošafát, *syn* Achílúdův); Benaja *ben* Jehojada (Benajáš, *syn*

¹⁴⁸ *syn* = בן *ben*; *dcera* = בת *bat*

Jójadův); atd. Oba se, ač fragmentárně, pokusili napodobit gramatickou výstavbu hebrejských starozákonních vět.¹⁴⁹

Richard Beer-Hofmann zvolil jako výchozí formu ke zpracování postavy Davida drama. *Der junge David* obsahuje velké množství režijních poznámek, detailního popisu scén a více než osmdesát postav, jedná se tedy o takzvané *Lesedrama*. Stejně tak není lehké zařadit ani čtivý román Stefana Heyma *Zpráva o králi Davidovi*. Dá se charakterizovat jako analytický, satirický, detektivní nebo i historický román. V rámci dramatu i románu oba autoři experimentovali i s epickými a lyrickými literárními útvary. Beer-Hofmann ještě více rozvolnil blankvers, střídal jazyk i strukturu textu, aby zklidnil či vygradoval atmosféru děje. Heym vložil do románu mikrotexty v podobě dlouhých nadpisů a zařadil také pasáže, které nejvíce připomínají *Apollinairovo pásmo*. Jsou psány asociativně, mají neuvěřitelné tempo a jsou bez interpunkce. Aby dílo s biblickou tematikou dohnalo soudobého čtenáře, byli si autoři vědomi toho, že je potřeba vybudovat spojení, jakýsi pomyslný most, mezi ním a textem. Heymovi se to podle Waltera Dietricha povedlo specifickou rolí vypravěče jakožto autonomní entity a jazykem, který koliduje mezi tím dnešního čtenáře a tehdejších biblických autorů.¹⁵⁰ Richard Beer-Hofmann chtěl především poukázat na dávné a trvající propojení mezi generacemi, a tak si jako přemostění zvolil doslovné citace Bible v Prologu *Ruth* a také postavy předků, kteří s sebou do aktuálních situací přinášejí závan minulosti.

8.3 Práce s biblickým textem

Oba autoři použili pro zpracování příběhu o Davidovi biblickou látku jako primární zdroj a zabývali se jí do hloubky, téměř vědecky. Z věrohodnosti a autentičnosti obou pojednávaných děl je evidentní, že se pokusili získat i maximum informací o kontextu doby a vnést tyto poznatky do textu. V *Der junge David* i *Zprávě o králi Davidovi* se projevuje osobní přístup každého z autorů a metody, jak zpracovat biblický námět. Beer-Hofmann doplňuje biblický text svými bohatými poznámkami, Heymův román zase staví starozákonní

¹⁴⁹ *A hle, žebráci a zevlouni se rozprchli...; A obrátil se k davu...; A viděl jsem.* (HEYM, Stefan. *Zpráva o králi Davidovi*); *Nun bin ich aber müd - Wie gut sitzt sichs zu Haus -und hungrich auch!* (BEER-HOFMANN, Richard. *Der junge David*).

¹⁵⁰ DIETRICH, Walter. *Von einem, der zu viel wußte. Versuch über Stefan Heyms "König David Bericht."* In: hg. DIETRICH, Walter. *König David - biblische Schlüsselfigur und europäische Leitgestalt.* Freiburg/Schweiz, 2003. S. 100-112. 19. Colloquium der Schweizerischen Akademie der Geistes- und Sozialwissenschaften.

látku do protikladu se satirou a nechává tím vyniknout konkrétní motivy. S nesrovnalostmi, které ve starozákonní předloze nacházíme, se oba vypořádali odlišně.

Beer-Hofmann vyplňuje hluchá místa textu svou vlastní interpretací, přitom nepřebíjí biblického vypravěče a doplňuje ho tam, kde mlčí. S předlohou nepolemizuje, to znamená, že se drží událostí v Bibli, avšak soustředí se na zdánlivě nepodstatné pasáže a postavy. Takovou interpretaci můžeme považovat za autorův vlastní Midraš. Heym se zabývá především dvojznačnými místy v textu a výroky, které se opakují s odlišným výsledkem.¹⁵¹ Přidává vlastní interpretaci a psychologické vysvětlení nesrovnalostí v textu, které by se dalo pojmenovat jako teologické orámování. Také simuluje, jak přibližně mohly vznikat některé z původních textů o Davidovi. Heym dodává biblickému textu „pouze“ další teologickou vrstvu, protože přichází s úplně novými příběhy a připojuje je k těm v Bibli. Na rozdíl od Beer-Hofmanna, který staví pouze na tom, co v biblickém textu je a soustředí se na něj z nové perspektivy. Co se týče postav a chronologičtí událostí, drží se biblické předlohy více Heym. Například Davidova manželka Míkal je podle Bible i v románu Stefana Heyma jeho nejdůležitější manželkou a je jí věnován největší prostor. Beer-Hofmann se, podle metody řečené výše, koncentruje na manželku v Bibli zmíněnou pouze jednou, a tou je Maácha. V obou dílech také nalezneme doslovné citace konkrétních biblických veršů. Verše, které parafrázuje Heym, pronáší tatáž osoba v totožné situaci jako je tomu ve starozákonním textu. Beer-Hofmann několikrát vložil biblický verš do úst jiné postavě nebo při odlišné příležitosti.

Rozhodnout se pro literární přepracování zrádného biblického textu je velmi odvážné. To, že Heym i Beer-Hofmann zůstali předloze téměř věrní (citace veršů, odpovídající příběhy, postavy, místa,...) napovídá, že měli k textu konkrétní vztah a snažili se s ním vypořádat. Úctu k němu prokázali také tím, že se jím zabývali nejen do hloubky, ale i do šíře. Jednoznačně to dokazuje mnohost detailů, skvělá biblická kulisa a vyrovnání se s nejednotnými pasážemi v Bibli.

8.4 David u Beer-Hofmanna

¹⁵¹ Pia Eckstein nazývá nelogické či chybné pasáže biblického textu výstižným slovem *Erzählbruch*. Ty mohou vystupovat ve dvojí podobě tzv. *Doppelbesetzung* nebo *Fehlstelle*.

ECKSTEIN, Pia. *König David*. Eine strukturelle Analyse des Textes aus der hebräischen Bibel und seine Wiederaufnahme im Roman des 20. Jahrhunderts, Bielefeld: Aisthesis Verlag, 2000.

Ráda bych se nejprve krátce pokusila určit, co vedlo autora ke zpracování biblického příběhu o králi Davidovi. Proč zrovna David? Vzhledem k Beer-Hofmannově tvorbě můžeme předpokládat, že po přečtení biblického příběhu se autor domníval, že David musel prokázat svou vyvolenost Bohem a odhodlání stát se králem. Říká se, že člověka formují jeho volby a rozhodnutí, tohoto motivu využil Richard Beer-Hofmann především. Neopomenutelný je i fakt, že David je mnohoznačnou postavou a často byl různými lidmi v různých dobách vnímán zcela odlišně. Beer-Hofmann hledal své místo v životě, víru i poslání a vše se nakonec protnulo v judaismu. Beer-Hofmann prochází vývojem spolu s Davidem a retrospektivně se rozhoduje, jak bude jeho život zhodnocen.

Beer-Hofmann se v prvním díle nedokončené trilogie věnuje mladému Davidovi. Nedovídáme se ale nic o jeho bájně bitvě s Goliášem a to, že sloužil samotnému králi Schaúlovi, si vyvodíme z několika zmínek v textu. Autor se vyhýbá popisu okázalých hrdinských činů a soustředí se spíše na Davidovo nitro. Vzhledem k tomu, že drama pojednává o mládí Davida, je další z ústředních postav král Schaúl, na kterou se taktéž soustředí velká pozornost.

David je v Beer-Hofmannově podání jednoznačně morální postava, což dokazuje nelehkým rozhodnutím. Jedna z jeho nejvýraznějších vlastností je citlivá lidskost, klid a péče o druhé. David je oddaný a milující muž, nejbližší se mu dostáváme skrze projevy lásky a jednání se ženami. Ať už se jedná o jeho manželku Maáchu, prababičku Ruth nebo sestru Serujah. Skrze drama jsme svědky jeho duchovního vývoje a toho, jak se v rozhodujících situacích z klidného a vyrovnaného mladíka mění v rozhodného muže, který dokáže zareagovat silně a sebevědomě. Takový David přebírá zodpovědnost nejen sám za sebe a na sebe, ale také za celý izraelský lid. Přestože je David ve svém mládí známý i jako vůdce partyzánů, symbolizuje jistotu, oddanost a ani jeho nepřátelé nezpochybňují jeho loajalitu. Věrnost je základním rysem jeho osobnosti, je ochráncem a zosobněním lepších zítřků.

8.5 David u Heyma

Předtím, než se pokusím vystihnout nejzásadnější rysy „heymovského“ Davida, ráda bych se opět krátce věnovala autorově motivaci ke zpracování biblického námětu. Postava Davida se dá považovat za rozporuplnou heterogenní a špatně zařaditelnou. V každém případě je také jedinečná, tajuplná a bezesporu významná. Možná právě to přivedlo ke zpracování Davida i Stefana Heyma, neboť nahlížení na jeho vlastní osobu je podobně dvojznačné. Heym je jedněmi kritiky považován za disidenta, druhými naopak za

komunistického autora. I on se stavěl za svůj lid a byl nucen utíkat k mocnějším Američanům, aby se stal jejich „vazalem“ a v roli vojáka bojoval za svobodné Německo pod americkou vlajkou. Nápadně to připomíná Davida, který se před Saulem uchýlil do bezpečí Filištinů, od kterých pochytil lepší vojenské taktiky a později je využil jako izraelský král a vynikající vojevůdce. Přestože David není ve *Zprávě o králi Davidovi* příliš kladnou postavou, nedá se od ní oprostit. I když se Heym v románu evidentně ztotožňuje spíše s vypravěčem Étanem, David je neoddělitelnou součástí jich obou.

Stefan Heym se přenáší do doby, kdy je král David mrtev a „jeho zájmy“ začíná bránit nástupce, syn Šalomoun. Nový král je zákulisní postavou, „hrozícím prstem“ v celém ději, zosobněním krutovlády a útisku. K Davidovi se vracíme retrospektivními vzpomínkami, záznamy a příběhy. I u tohoto Davida vidíme značný vývoj. Z pastýře se vypracoval nejprve na dvorního hudebníka samotného krále, jeho osobnost, slova i hudba přinášely lidem radost a dokázaly jim otevřít srdce. Výrazným rysem je kouzlo a síla Davidovy osobnosti, jedinečnost hlasu a podmanivost slov.

David na dvoře Saula působil upřímně do té doby, než se dozvídáme, že byl pravděpodobně na vše důkladně připraven kněžími a ospravedlněn Jahvovým vyvoláním, pomalu, ale jistě pracuje na svržení krále z trůnu. Nově jej vidíme jako bystrého vojáka, jenž si všímá nedostatků nepřítele a v boji se mění na nelítostného muže. Přesto, že se dokázal stát králem nad celým Izraelem, z celkové perspektivy David nakonec neobstál. Zklamal, protože pro mnohé zosobňoval příchod nové éry, která bude ku prospěchu všech. Davida ovšem ovládla touha po moci a stal se z něj despota, který dbal pouze svých zájmů. Odpovědnost za své činy přenechal Bohu, čímž morálně selhal. Je velice pozoruhodné, že přes to přese všechno ho lidé různým způsobem milovali, ctili a vnímali jeho jedinečné nerozluštitelné charisma.

8.6 Podobnosti

Jak již bylo řečeno, prvním společným rysem obou děl je, že se inspirovaly v biblickém textu, zpracovávají jeho námět a postavu krále Davida. Oba autoři považovali Davida za určitý symbol, se kterým je třeba se vyrovnat. Zároveň jde o téma židovské, jímž mohli prozkoumat své vlastní kořeny, tradice i víru. Jedním z hlavních rysů obou děl je, že David po dlouhou dobu nepromluví a nejedná sám, přestože jeho esence je evidentní po celou dobu. U Heyma působí vzdáleněji a tajemněji, protože nevíme, co vše zjistíme a co si o Davidovi „bez Davida“ myslet. Beer-Hofmann také dlouho otálí s příchodem Davida na

scénu a my se o něm nejprve dovídáme z úst druhých. Na oba Davidy je potřeba nahlížet v kontextu s ostatními postavami v dílech, teprve skrze protiklady nebo blízkost s nimi získáme o postavě Davida ucelený obraz. Co se týče důležité role žen, mají k sobě obě díla velice blízko. Jak v *Der junge David*, tak ve *Zprávě o králi Davidovi* jsou ženy vodítkem k hlubinám Davidovy duše. Přestože symbolika je mnohdy odlišná, jsou ženské postavy a jejich vztah k Davidovi jedním z ústředních motivů. S každou další ženou z Davidovy blízkosti se čtenáři otevírají nové aspekty jeho osobnosti.

Centrálním motivem v obou dílech je morální rozhodnutí. Paralelní v tomto smyslu jsou postava Davida v *Der junge David* a postava písaře *Zpráv o králi Davidovi* Éтана. David se rozhoduje, jak se zachovat v situaci, kdy se má obrátit zády buď k pelištejskému králi, jemuž složil slib věrnosti a nechce jej za žádnou cenu porušit, anebo k vlastnímu lidu v čele s králem Schaúlem, což považuje za ohromnou zradu. Na jeho rozhodnutí závisí budoucnost celého Izraele i jeho jakožto budoucího krále. I písař a vypravěč Étan se nezodpovídá pouze sobě, nýbrž všem budoucím generacím. Jeho morální dilema spočívá v rozhodnutí, zda zachránit život sobě i své rodině, tím že věrně poslouží králi podle jeho rozkazu. To by znamenalo zapírat, lhát a přepisovat skutečnost. Nebo zda bude riskovat vše, co po celý život budoval tím, že zůstane věrný své profesi historika a poví lidem pravdu. Oba se rozhodli zůstat věrní svému morálnímu kodexu, ale oba za to byli náležitě potrestáni, David i Étan byli odosobněni. David, aby se oprostil od obyčejných lidských starostí a mohl vykonávat funkci krále, Étan naopak, aby nemohl svou práci vykonávat už nikdy více. Étan přišel o svou věrohodnost, reputaci i všechna svá díla. David zůstal osamocen nad ostatními lidmi. Oba prožijí na konci svého příběhu bolestivou ztrátu milovaných žen. Étanovi zemřela přízněná duše Ester a musel opustit i líbeznou milenkou Lilith. Obě ženy jsou dohromady tím, co pro Davida zosobňuje jediná - Maácha. Tady vidíme, že Beer-Hofmann je o něco poetičtější než Heym, který polemizoval, zda může jediná žena naplnit všechny duševní i tělesné potřeby muže. Beer-Hofmann zažil podobné souznění v celoživotním a jediném manželství s Paulou, která byla zároveň jeho předlohou pro postavu Maáchy. Proto se v tomto směru nerozmýšlel. Ztráta ženy je v obou dílech důležitým motivem. U Beer-Hofmanna je to nutná oběť z lásky, která Davidovi umožní stát se izraelským králem. U Heyma je to znamení ohyzdnosti zkorumpované společnosti na Šalomounově dvoře a nejvyšší trest za pravdu. Pro Éтана i Davida jsou to velice bolestivé ztráty a odkazují na začátek nové etapy života, která bude v obou případech poměrně osamělá. O Davidovi i Étanovi platí, že jejich poslání postavilo hradbu mezi nimi a jejich blízkými.

Oba autoři zdůraznili pohanské motivy doby. U Heyma je to například postava Lilith, která je doložena v sumerských, akkadských, ugaritských i fénických kulturách. Také ji můžeme nalézt v Midraších jako svůdkyni, d'ábla nebo jako první Evu. V kabalistických textech vystupuje jako spojení ženy a hada.¹⁵² U Beer-Hofmanna najdeme třeba odkaz na boha Baala, na bohyni Ašartu skrze postavu Ruth nebo pelištejské pohanské rituály. Jde o další známku toho, jak se oba zabývali širším kontextem biblického příběhu. V románu i dramatu se objevuje v různé intenzitě motiv přírody, která vystihuje určité aspekty Davidovy povahy.¹⁵³

Postavy Davida v Beer-Hofmannově i Heymově podání jsou si blízké svým osobním kouzlem, které způsobuje, že jsou respektováni a nezůstali zapomenuti. Heym i Beer-Hofmann zdůraznili jedinečnost Davidova hlasu a blízkosti k poezii i hudbě. Postava Davida v *Der junge David* i ve *Zprávě o králi Davidovi* prochází vývojem, i když k odlišným koncům morálního spektra. U obou je popsána i role zbojníka, vůdce a vojáka. Oba dva Davidové se dokáží zachovat rozhodně a rázně. Sjednocená zůstala i Davidova mnohoznačnost a pochyby o jeho skutečné osobnosti. Pro oba Davidy jsou ženy tím, kdo zásadně ovlivní jejich život.

8.7 Rozdíly

Skrze drama nechává Beer-Hofmann Davida promluvit živě a současně, zatímco Heymův David promlouvá pouze svými skutky a vzpomínkami, které po něm zůstaly. Jelikož Heymův román pojednává celý Davidův příběh a je velmi obsáhlý, poskytuje autor jako průvodce Davidovým životem vypravěče Étana. Ten nás přenáší do doby vzniku textu a pomáhá čtenáři korigovat získané informace. Velkým rozdílem jsou vztahy, které mají obě postavy Davida se ženami. David „Beer-Hofmannovský“ si mnohdy dobrovolně a ze své iniciativy nechá ženami poradit, váží si jich a uznává je. Díky tomu působí jako silná a upřímná osobnost. David v Heymově podání díky ženám prchá před smrtí, získává vliv a moc. Nechá se pohltnout fyzickou touhou a mnohdy se ženami nechá zmanipulovat.

¹⁵² HLÁVKOVÁ, Hana. *Die literarische Verarbeitung des bibischen Stoffes in Stefan Heyms Roman "Der König David Bericht"*. Olomouc, 2013. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Katedra germanistiky. s. 28, 29.

¹⁵³ Podle Míkal ze *Zpráv o králi Davidovi*, byla Davidova blízkost blahodárná jako déšť vyprahlému poli. V dramatu je Davidova blízkost s přírodou skrze popis jeho domu vyjádřením dobroty a upřímnosti jeho srdce.

Výrazně odlišné je pojetí některých postav, které se odvíjí od různého přístupu k biblickému textu. Nejmarkantněji to rozeznáváme v pojetí postavy Davidova rádce Achitophela/Achítofela nebo jeho ženy Maáchy/Maaky. Zatímco Beer-Hofmann popisuje seznámení a začátky vztahu Davida s Achitophelem, v Heymově románu čteme rádcovy poznámky o pokusu svržení a nahrazení Davida. Achítofel u Heyma je kvůli vzpouře proti králi zavrženou osobou a svůj život ukončil tragickou sebevraždou, přesto jednal v opravdovém zájmu Jahva a lidu. Je odhodlaným věřícím člověkem, který chtěl doopravdy uskutečnit změny a věřil, že právě David je tím, kdo vytvoří silný a jednotný Izrael. Avšak despota David zklamal, když své zájmy začal stavět nad zájmy svého lidu. Beer-Hofmannův Achitophel je naopak zosobněním vychytralého a úlisného materialisty, který si vybírá strany podle toho, kdo má momentálně větší úspěch. Je velice vlivný, všude má kontakty, všechno ví a vše dokáže sehnat. Právě díky tomu se však neustále obává o svůj život a ve dne v noci nosí pod oblečením těžkou vestu. Na první pohled by se mohlo zdát, že si poetický Beer-Hofmann a kritizující Heym zaměnili postavy, ale při hlubším zamyšlení je zřetelné, že Achitophel/Achítofel má v každém z příběhů symbolickou roli. V románu byla Achítofelova snaha zlepšit situaci nahrazením neschopného despotického krále potrestána nepochopením i zavržením ze strany lidu a zdiskreditováním ze strany režimu. Nakonec si vybrala nejvyšší daň, jeho život. U Beer-Hofmanna je Achitophel protikladem a pokušitelem Davida. Díky hodnotě, kterou Achitophel připisuje moci, vládě i materiálním statkům, svádí Davida na rozcestí mezi slávou, mocí a věností, David nezaváhá. Potvrzuje, že kralování pro něj znamená víc než jen koruna. Postava rádce Achitophela/Achítofela v obou verzích ukazuje, jak se Davidové rozcházejí v morálních hodnotách.

Postava Maáchy/Maaky, jak už bylo řečeno, je v díle Richarda Beer-Hofmanna Davidovou nejmilovanější a nejbližší ženou. V biblickém textu stejně jako v románu Stefana Heyma tomu tak není. Zde je Maaka zmíněna pouze jednou a mezi řečí, v extatické pasáži, kde Davidova dcera Támar vypráví o svém znásilnění bratrem. Popisuje Maaku jako panovačnou a agresivní matku, která pohrdala výběrem Davidových dalších žen. Byla totiž dcerou gešurského krále a zdůrazňovala původ svůj i své dcery. Támar byla urozená ze strany otce i matky a musela se podle toho chovat. Především to podle matky znamenalo, neulehat s dalšími ženami a zůstat ctnostnou pannou, proto bylo nepředstavitelné, že Támar zneuctil bratr. Zbytek života žila Támar na pokraji šílenství daleko od rodiny.

V obou dílech nalézáme mnohá podobenství, v tom nejzásadnějším se ovšem liší. Tím je postava Davida, který je u Beer-Hofmanna, ač mladý, velmi klidný a vyzrálý, jeho nejvyššími prioritami jsou věrnost a láska, ať už k ženě nebo k Bohu. Stefan Heym použil

Davida jako krycí motiv pro kritiku utlačitelského režimu, tudíž polemizoval se všemi dobrými a hrdinskými činy, které si s Davidem spojujeme. Postavil jej do pozice člověka, který propadl moci a řídil se nečestnými taktikami. Na druhou stranu nesmíme zapomenout na to, že se s Beer-Hofmannovým Davidem setkáváme na začátku jeho cesty a že by se i jeho osobnost, v průběhu dvou nedokončených částí trilogie, mohla vyvinout do mocí poznamenaného znečitlivělého vladaře.

9. David napříč akademickým spektrem

„Dieses Bild ist vielseitig, wie das Leben selbst.“¹⁵⁴

Cílem této práce je podat co nejkomplexnější obraz krále Davida v dílech německy píšících židovských autorů, proto se kromě přepracování biblického námětu v krásné literatuře budu nyní věnovat Davidovi z pohledu akademických textů. Jako modelovou literaturu jsem si vybrala disertační práci Abrahama Rosnera *Davids Leben und Charakter nach Talmud und Midrash*, které se budu věnovat nejpodrobněji a studii Ulricha Molsena *David als religiöser und sittlicher Charakter*. Jako doplnění jsem využila klasický a formální zdroj v podobě německé *Encyclopaedia Judaica*. Ráda bych hned v úvodu zdůraznila, že nebudu zacházet do takových detailů jako u dvou předchozích analyzovaných děl. Shledávám za nepodstatné, zabývat se v rámci kapitoly o akademickém pojetí Davida osobním životem autorů, jejich další tvorbou nebo stylistickou stránkou děl. V tomto směru uvádím pouze základní informace a jde mi především o to ukázat, jak se postava Davida jeví z akademického pohledu, a také z pohledu židovské tradice. Všechna z děl k Davidovi přistupují jinými metodami a ukazují ho v novém světle.

9.1 Abraham Rosner a rabínské vidění Davida

Abrahamu Rosner se narodil v maďarském městě Tab a mezi lety 1904-1906 absolvoval rabínský seminář. Rosnerova disertační práce zpracovává postavu Davida jedinečným způsobem a stala se ceněným kulturním dědictvím. Díky své hodnotě byla vydavatelstvím *Nabu Press* v roce 2011 v reedici znovu vydána v původní němčině.¹⁵⁵ Práce vznikla na Filozofické fakultě Univerzity v Bernu v roce 1907, je psaná německy a není přeložena do češtiny. Práci Abrahama Rosnera se dostáváme k další charakteristice Davida, a sice jako skladatele žalmů, proroka a především milovníka Tóry.

Úvod i samotný název knihy napovídají z jaké perspektivy a jakým způsobem Rosner postavu Davida nahlíží. Rosner, sám jako rabín, odkrývá Davidovu povahu tak, jak ji zhodnocují rabíni a rabínská literatura, především Talmud a Midraš. Struktura Talmudu je

¹⁵⁴ ROSNER, Abraham. *Davids Leben und Charakter nach Talmud und Midrash*. Bern: 1907. Disertační práce. Universität Bern, Philosophische Fakultät. s. 13.

¹⁵⁵ <http://www.ebay.com/itm/Davids-Leben-Und-Charakter-Nach-Talmud-Und-Midrasch-by-Rosner-Abraham-Pa-/391256084189>. [cit. 2016-06-10].

velice složitá a mnohvrstevnatá. Je zapotřebí velké píle a znalostí, aby do ní mohl učenec proniknout. Pro laika je toto pojetí více než komplikované a mnohdy těžké na pochopení, jde však o unikátní zdroj přibližující další rysy Davidovi povahy. Abych zachovala plynulost textu a neodpoutávala pozornost od postavy Davida, neuvádím u konkrétních výkladů jména jednotlivých učenců, kteří je tradovali. Odkazuji tímto na samotné dílo Abrahama Rosnera a jeho detailní zpracování i s odkazy na konkrétní fólia Talmudu a Midraše. Rosner je, jakožto rabín, tím nejpovolanějším, kdo o daném tématu může akademicky hovořit. Výborně se orientuje v rabínských i biblických textech a samozřejmě se vyzná v komentářích a jejich návaznostech. Přes značnou náročnost je jeho pojetí střízlivé a pochopitelné.

Považuje za zbytečnou snahu získat Davidův historicky věrohodný obraz ze specifických pramenů jakými Talmud a Midraš jsou. Skrze postavu Davida se Rosner pokusil o širší charakteristiku Židů v talmudickém období,¹⁵⁶ kdy byli Židé utlačováni římskou nadvládou. Tímto pojetím se zaměřuje i na myšlenkové pochody Židů v prvním křesťanském století. Nepřímo se snažil ukázat také odhodlanost a duševní sílu, kterou musel židovský národ v této době prokázat. Židé nemohli Římany porazit na zemi, kde byli silnější, tudíž se upnuli k Hospodinu a věřili, že jim pošle spasitele a následníka Davida. U postavy Davida se více než u jakékoli jiné biblické osoby projevuje básnická fantazie a teologická reflexe židovského národa.¹⁵⁷

Jako specifikum Talmudu Rosner uvádí, že údaje o Davidovi se nachází v celé šíři textu a nikoli seřazené a seskupené u sebe, jak je tomu ve starozákonním textu. Rosner zdůrazňuje, že v různých fázích vývoje rabínské literatury se prosazovaly různé přístupy k postavě Davida. V určitém období neměli rabíni k Davidovi téměř žádné připomínky, někdy se naopak nedokázali shodnout. Jedním z výchozích bodů v hodnocení rabínů je Kniha žalmů, která je autorsky připisována Davidovi. V tomto případě se dá považovat za další zdroj jeho života i skutků. Při posuzování kapitoly je potřeba to zohlednit, neboť tento přístup se v mnohém od ostatních liší. Rosner se v šesti kapitolách postupně zabývá Davidem:

¹⁵⁶ Existují dvě verze Talmudu, Jeruzalémský a Babylónský. Vzhledem k tomu, že Rosner Talmud nespécifikuje, automaticky předpokládáme, že mluví o tom babylónském zvaném Bavli. Tato verze Talmudu má větší autoritu. Dataci vzniku je velmi těžké ohraničit, ale je to přibližně od 200 o. l. do 6. st. o. l.

¹⁵⁷ ROSNER, Abraham. *David's Leben und Charakter nach Talmud und Midrash*. Bern: 1907. Disertační práce. Universität Bern, Philosophische Fakultät. s. VI-VII.

- *David als Psalmist und Prophet*¹⁵⁸ - jako skladatelem žalmů a prorokem,
- *David als Thoragelehrter* - učencem Tóry,
- *Abstammung und Jugend Davids* - jeho původem a mládím,
- *David auf der Flucht vor Saul und seine Kämpfe um die Herrschaft* - obdobím Davidova útěku před Saulem a bojích o vládu,
- *David als König* - Davidem jako králem,
- *Der Charakter Davids* - povahou Davida

Pokusím se z textu práce vyzdvihnout zajímavé přístupy a názory, odkazující na celkovou charakteristiku Davida, která z Rosnerova díla vyplývá.

9.1.1 Skladatel žalmů a prorok

Pokud se chceme zabývat Davidem jako skladatelem žalmů a prorokem, musím znovu připomenout, že jde o přesah Davidova příběhu z dvou Knih Samuelových, 1 Královské a 1 Paralipomenon, do Knihy žalmů, za jejíhož autora je David optikou rabínských textů považován. Co se týče autorství žalmů, existuje více teorií. V mnohých případech znesnadňuje jeho určení i samotná nejednoznačnost hebrejského jazyka. Verše, které jsou datovány do doby po Davidovi, jsou z pohledu Talmudu připisovány jemu samotnému.¹⁵⁹ Může jít o výsledek tradování podle pravidla, pokud není autor veršů jistý nebo je neznámý, složil je David. Stejně tak, jako jsou žalmy připisovány například Adamovi, Mojžíšovi, Abrahámovi nebo Šalomounovi, aniž by se předpokládalo, že je skutečně složili. Rosner zdůrazňuje, že rabíni posuzovali texty jinak, než my dnes. Mnohdy to, co nás bije do očí, jim připadalo přirozené.¹⁶⁰ Spolu s autorstvím je nesnadná i datace žalmů. Jedni z učenců tvrdí, že některé kapitoly pochází z doby před Davidem, některé přímo z jeho doby, ale zase ne konkrétně od Davida. Existuje i názor, že velká část žalmů pochází z období před davidovského a sám David knihu redigoval a dokončil.¹⁶¹ Nebo názor, že žalmy vznikaly

¹⁵⁸ Kurzívou jsou uvedeny originální německé názvy kapitol.

¹⁵⁹ ROSNER, Abraham. *Davids Leben und Charakter nach Talmud und Midrash*. Bern: 1907. Disertační práce. Universität Bern, Philosophische Fakultät. s. 3.

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 4.

¹⁶¹ ROSNER, Abraham. *Davids Leben und Charakter nach Talmud und Midrash*. Bern, 1907. Disertační práce. Universität Bern, Philosophische Fakultät. s. 5.

„tlumočením,” když boží duch spočinul na Davidovi a ten psal.¹⁶² Davidovu výjimečnost a nádheru žalmů zdůrazňuje přístup, který říká, že svět byl stvořen, aby mohly vzniknout Davidovy žalmy. David byl známý jako skladatel žalmů i v arabském prostředí, což částečně také vysvětluje velkou míru zaujetí rabínů postavou Davida. V talmudických dobách se, židovský s arabským světem, v mnohém překrývaly a navzájem se inspirovaly. David je rabíny vnímán také jako zakladatel chrámové hudby a skladatel náboženských písní, jak tvrdí 2 Sam. 23, 1 „*líbezný pěvec izraelských žalmů.*” V písních, které David složil k uctívání Boha, se podle nich odráží radost z míru jako protipól všech válek a nebezpečí, kterými prošel spolu s celým Izraelem. Byl také považován za mistra v hraní na loutnu a vzhledem ke spoustě schopností, kterými ho Bůh obdařil, měl zvláštní postavení nad lidmi. Pouze David směl velebit Boha skrze písně.

Další role, která je Davidovi připisována, je role proroka. Podle rabínů z žalmů vyplývá, že David dokázal předvídat věci z daleké budoucnosti. V kontextu proroctví je potřeba se zamyslet nad tím, ke komu se vlastně Davidovy žalmy vztahují, komu jsou určeny. Vyjmenuji několik názorů: Všechny písně a chvalozpěvy z žalmů, které David řekl, se vztahují k němu; byly myšleny pro celou Obec; jde částečně o jeho vlastní zážitky a zároveň částečně líčí osudy celého společenství; vše, co David zpíval, se vztahuje buď na něj samotného, nebo na celý Izrael. Jak rozlišit, komu je žalm určen se dá podle některých učenců gramatickým číslem - to, co je psané v singuláru, je vztaženo přímo k Davidovi, tam kde je použitý plurál mluví David ve jménu celého Izraele. Podle rabínských zdrojů byl Bůh s Davidem nejen skrze výroky proroků, jak učí biblický text, ale rabíni ho osobně považují i za proroka.

9.1.2 Učenec a milovník Tóry

Z pohledu rabínů získáváme životní obraz Davida rozšířený o mnoho detailů a zároveň i úplně nový Davidův charakter.¹⁶³ Právě z toho důvodu, je Rosnerova práce rozšířením Davidovského spektra. Talmud nabízí ideální obraz Davida. David prošel proměnou a stal se rozvázným učencem, což Rosner hodnotí jako pochopitelné přání doby, ve které představa vznikla. Podle něj že každá doba vidí hrdiny minulosti v úplně jiném světle a přibližuje vlastnosti osob co nejvíce svým ideálům a možná právě proto se rabíni

¹⁶² ROSNER, Abraham. *David's Leben und Charakter nach Talmud und Midrash*. Bern, 1907. Disertační práce. Universität Bern, Philosophische Fakultät. s. 9.

¹⁶³ Tamtéž, s. 11.

nevyhýbali tomu přisuzovat Davidovi úplně nové rysy.¹⁶⁴ David se podle žalmů věnoval nejen chvalozpěvům, ale také pilnému studiu Tóry. Výchozím bodem pro toto tvrzení jsou například žalmy 119, 62 a 147, ze kterých vyplývá, že se David do půlnoci věnoval studiu Tóry a od půlnoci do rána pěl chvalozpěvy o boží slávě.¹⁶⁵

„Vstávám o půlnoci, abych Ti vzdal chválu, za Tvé spravedlivé soudy.“

„Dříve než začne svítat, na pomoc Tě volám, čekám na Tvé slovo.“

Rosner dále zdůrazňuje nepoměr doby davidovské, ve které byla země sjednocená, měla centralizovanou vládu i náboženství, plánovala se budoucí výstavba chrámu a doby podavidovské, kdy byl zničen již druhý chrám, říše se rozpadala, byla pod nadvládou Římanů a spousta lidí odcházela za lepším životem jinde.¹⁶⁶ Tóra se tehdy stala duchovní zbraní proti materiální síle Římanů. Postava bájného hrdinného krále a sjednotitele Davida byla skvělým prostředkem, jak rozšířit mezi lidi zájem o studium Tóry a dodržování jejích příkazů.¹⁶⁷ V Talmudu se válčící král David mění na válečného hrdinu v boji za Tóru a nejvyššího rabína Izraele.¹⁶⁸ David se dle rabínů snažil rozšiřovat právní vědu a zabýval se také rozhodujícími praktickými neboli halachickými otázkami.¹⁶⁹ Jeho jméno bylo uctíváno právě proto, že následoval boží slovo a měl velké halachické znalosti. Když se David nacházel v těžké situaci, obracel se na Tóru a hledal v ní rady. V tom smyslu se stal vzorem pro ostatní lidi, motivoval je ke snaze, správnému jednání a chtěl, aby se lépe vyrovnávali s problémy.¹⁷⁰ To, že byl David zároveň milovníkem Tóry, ukazují například žalmy 119, 59 a 119, 60:

„Uvažuji o svých cestách, k tvým svědectvím obracím své nohy.“

„Pospíchám a neotálím tvé příkazy dodržovat.“

¹⁶⁴ ROSNER, Abraham. *David's Leben und Charakter nach Talmud und Midrash*. Bern, 1907. Disertační práce. Universität Bern, Philosophische Fakultät. s. 11.

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 7.

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 14.

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 15.

¹⁶⁸ Tamtéž, s. 16 - 17.

¹⁶⁹ Tamtéž, s. 18.

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 21.

Davidova láska ke studiu Tóry je ze strany rabínů nejčastějším a nejdůležitějším rysem chápání Davida. Patří do každé z jeho dalších charakteristik i do všech fází jeho života.

9.1.3 Davidův původ a mládí

Z názvu kapitoly je jednoznačné, jakým úsekem Davidova života se zabývá. Zajímavým aspektem je, že dokazuje jeho vyvolení ještě před jeho narozením. Nejen, že Davida předchází důležitá linie předků, ale především se narodil už obřezaný. Obřízka je symbolem přijetí do židovského společenství, což znamená, že do něj David patřil již před svým narozením a byl předurčen k velkým věcem. Dále je zajímavé, že je David považován za nalezence, neboť nevíme, kdo byl jeho matkou.¹⁷¹

Rabínská tradice se soustředí také na některá duplikovaná, protikladná a nelogická místa, která se vztahují k Davidovu mládí, například první setkání se Saulem a jeho boj s Goliášem. Dvojí příchod Davida na královský dvůr je vysvětlen tím, že se David vrátil po službě u Saula zpět do Betléma, když se doslechl o Goliášovi, na radu otce odchází obra porazit a splnit tak dávné poslání. David riskoval svůj život, zachránil Saula a tedy i kmen Benjamín. Příběh boje Davida s obrem Goliášem je pro talmudické období příhodný, protože zosobňuje onen nerovný boj materiálna s duševní silou. Vyzbrojený Goliáš symbolizuje Řím a prostý David vítězí díky pevné víře v Boha.¹⁷² Otázka Saula na Davidův původ po vítězství nad obrem rabíni řeší velmi elegantně a tvrdí, že si Saul byl vědom, o koho jde a chtěl pouze vědět, zda David pochází z linie Perese nebo Seracha. K Davidovu pomazání Samuelem se vztahuje málo rabínských výroků a všeobecně jde spíše o nezpochybňované místo.

K neméně podstatným z Davidova mládí, řadíme roli pastýře, která je považována za Hospodinovu zkoušku, neboť pastýřství je školou pro království.¹⁷³ Postarat se dobře o stádo ovcí je stejné, jako postarat se správně o lid. Platí zde stejná pravidla, a člověk využívá stejných vlastností a schopností. David dával pečlivý pozor na to, aby žádná z jeho ovcí nehledala potravu na cizím území a stejně tak se chtěl vyhnout tomu, aby jeho lidé uctívali

¹⁷¹ ROSNER, Abraham. *Davids Leben und Charakter nach Talmud und Midrash*. Bern, 1907. Disertační práce. Universität Bern, Philosophische Fakultät. S. 26.

¹⁷² Tamtéž, s. 34.

¹⁷³ Tamtéž, s. 27. V Midraši jde o častou představu.

cizí božstva.¹⁷⁴ David v Hospodinově zkoušce obstál, dokázal, že bude dobrým králem, ujme se chudých, ale disponuje i nutnou silou, pokud se lidé vydají špatnou cestou. V této zkoušce spravedlnosti prokázal charakter i sílu, stejně jako Mojžíš nebo Áron.

Kapitolou *David auf der Flucht vor Saul und seine Kämpfe um die Herrschaft* se nebudu zabývat detailněji, je potřeba pouze říci, že Rosner postupuje chronologicky podle biblických událostí. Líčí Davidu nesnadnou situaci se Saulem, jejich spor a „nahánění.“ Ukazuje kontrast mezi zbožností Saula a Davida a opět zdůrazňuje Davida jako učence Tóry a mravní ideál. Kupříkladu když má v jeskyni možnost zabít Saula, ale nechce a nedokáže ublížit počestnému a Hospodinem pomazanému králi. To, že David uřízl Saulovi alespoň cíp jeho pláště, je podle rabínů Davidovým podceněním situace. Podle některých učenců se tím provinil a je také potrestán. Situaci spojují s veršem 1 Knihy královské 1,1, který popisuje závěr Davidova života.¹⁷⁵

„*Král zestárl a dosáhl vysokého věku. Přikrývali ho pokrývkami, ale nemohl se zahřát.*“

Ve spojitosti s Davidem jako učencem, Rosner zmiňuje například i jeho ženu Abígai. Uvádí, že podle rabínů patřila mezi prorokyně a mohla tak s učeným Davidem vést halachickou disputaci o Nábalově smrti.¹⁷⁶

9.1.4 Král David

David se očima rabínů jeví jako velmi zodpovědný, moudrý, obětavý a praktický král.¹⁷⁷ Rosner znovu odkazuje na pastýřství, které se ukázalo jako zásadní při výběru pomazaného. Jako král má David vysoké cíle, pomýšlí na to, jak uspořádat zemi i lid, stará se o blahobyt a zbytečně neválčí, ba naopak byl rabíny nazýván kníže míru.¹⁷⁸ Byl vědom, že síla není všechno a pouze ona nezajistí stabilitu země a spokojenost lidu. Talmud to často

¹⁷⁴ ROSNER, Abraham. *Davids Leben und Charakter nach Talmud und Midrash*. Bern, 1907. Disertační práce. Universität Bern, Philosophische Fakultät. s. 27 - 28.

¹⁷⁵ Tamtéž, s. 43 - 44.

¹⁷⁶ Tamtéž, s. 45.

¹⁷⁷ Podobná charakteristika není v rozporu s Davidem jako milovníkem Tóry.

¹⁷⁸ ROSNER, Abraham. *Davids Leben und Charakter nach Talmud und Midrash*. Bern, 1907. Disertační práce. Universität Bern, Philosophische Fakultät. s. 57.

zdůrazňuje a tvrdí, že se spíše nechal instruovat boží pomocí.¹⁷⁹ Protože si byl pastýř lidu vědom velké zodpovědnosti, když se k němu obracely všechny oči Izraele, nechal se s radostí vést Bohem, který byl jeho pastýřem.¹⁸⁰ Občas si sice David stěžoval na vlastnosti a neposlušnost lidu, byl však spravedlivý a získal si autoritu.

Co se týče Davida jako krále rabíni se spíše než na postupy vládnutí soustředí na konkrétní činy a události jeho života v průběhu kralování. Rosner v kapitole o králi zmiňuje důležitého biblického vypravěče, jenž byl evidentně blízce seznámen s poměry na královském dvoře a zároveň se nebál popsat spory a intriky včetně následků, které měly. Jde o jasný příklad toho, jak je role vypravěče významná a, že je podstatná i pro akademické zhodnocení textu.

Nejpodrobněji ze všeho se za doby Davidova kralování rabíni zabývají jeho proviněním s Bat-šebou. Jelikož Davida ztvárnili jako ideál a vzor, bylo velmi těžké popasovat se s tak jednoznačnou a konkrétní výpovědí o závažném hříchu.¹⁸¹ Na jednu stranu měli snahu zmírnit Davidovu vinu, na stranu druhou zdůrazňovali jeho lítost a silné pokání. Provinění sloužilo jako příklad jeho dalších kladných vlastností. V rabínské tradice se setkáme i s názory, že myslet si, že David zhřešil, je omyl. Argument podporující tuto tezi říká, že kdyby se takového hříchu skutečně dopustil, nemohl by s ním být Bůh, který při něm neustále stojí. Obhajoba Davida je postavena i na logických argumentech a jedním z nich je rozvodový lístek tzv. *get*. Muži, kteří šli do války, nechávali svým ženám tento lístek, aby v případě, že se nevrátí domů, umožnili ženě znovu se provdat. Tak tomu bylo i v případě Bat-šeby a protože byla technicky rozvedená, když s Davidem ulehla, o hříchu se nejedná.¹⁸² Ani vražda Urijáše není klasifikována jako Davidovo přestoupení, protože Urijáš byl označen za buřiče, což se klasifikovalo jako hřích. Davidova chyba spočívala pouze v tom, že dovolil poslat Urijáše na smrt svévolně a bez řádného rozsudku.¹⁸³

Varianta, která přiznává, že jde o hřích, se opírá o boží vůli. Někteří učenci tvrdí, že nechal Bůh Davida zhřešit, aby alespoň na chvíli zanechal náročného studia Tóry.¹⁸⁴ David upřímně a hluboce lituje, snaží se napravit svou nejtěžší chybu. Kaje se a poté děkuje Bohu,

¹⁷⁹ ROSNER, Abraham. *Davids Leben und Charakter nach Talmud und Midrash*. Bern, 1907. Disertační práce. Universität Bern, Philosophische Fakultät. s. 53.

¹⁸⁰ Tamtéž, s. 54.

¹⁸¹ Tamtéž, s. 57.

¹⁸² Tamtéž, s. 58.

¹⁸³ Tamtéž, s. 59.

¹⁸⁴ Tamtéž, s. 61 - 62

že jej vytáhl „ze zkažené jámy” a ukázal mu správnou cestu.¹⁸⁵ David si uvědomuje důležitost prosby o odpuštění a demonstruje účinek lítosti. V tomto smyslu se dá metaforicky nazvat obchodníkem, který dobře pochopil pravidla obchodování.¹⁸⁶ Toto stanovisko dokresluje Davidova slova k Bohu, když říká, že zhřešil v jeho zájmu. Existuje ještě výklad, kdy David žádal, aby jej Bůh vyzkoušel jako jeho předchůdce, ale poznal, že na takový úkol nebyl připraven a neměl dostatek sil. Plyne z toho poučení, že člověk by se neměl chtít měřit s něčím, co ho přesahuje.¹⁸⁷

Rabíni někdy zacházejí do přílišných detailů a zabývají se věcmi, které jsou z biblického textu sotva patrné. Jde o efektivní odpoutání pozornosti od nejtěžšího provinění s Bat-šebou a Urijášem, což přichází v úvahu jako další možné vysvětlení této pasáže. Zdůraznit ji především proto, aby odlákala pozornost od ještě horších chyb a přestoupení Tóry.¹⁸⁸ Příkladem je Davidovo provinění, když si vzal za manželky válečné zajatkyně a zároveň pohanské ženy.¹⁸⁹ Nebo protimluv v 2 Sam 24, 24 a 1 Par 21, 25, který uvádí, kolik David zaplatil za humno pro chrámový oltář. V prvním případě jde o 50 šekelů, v druhém o 600 šekelů. Se získáním tohoto chrámového místa v podstatě uhasíná a končí příběh krále Davida, protože od tohoto místa má pouze pasivní roli. Podle rabínů, hrála Tóra do poslední chvíle Davidova života významnou roli. V den kdy za Davidem přišel anděl smrti, studoval ve svém domě Tóru, anděl se schoval do stromů v zahradě a rámusil. David přerušil studium, šel se podívat, co je to za hluk a když scházel po schodech, ty se pod ním rozbily, on spadl a zemřel. Po dobu, co David studoval Tóru, neměl nad ním anděl smrti žádnou moc, teprve přerušení studia bylo smrtelné.¹⁹⁰

Poslední pasáží, kterou záměrně zmiňuji až na konci této kapitoly, je zabití Amnóna Abšalomem a jeho následná vzpoura proti Davidovi. Tento příběh je důležitý, protože vyzdvihuje dosud příliš nezmiňovanou roli Davida, a to jako otce. Pochybení synů je totiž podle rabínů také jasným proviněním otce. David, přestože prokázal, že se umí zdatně

¹⁸⁵ ROSNER, Abraham. *David's Leben und Charakter nach Talmud und Midrash*. Bern, 1907. Disertační práce. Universität Bern, Philosophische Fakultät. s. 62.

¹⁸⁶ Tamtéž, s. 63.

¹⁸⁷ Tamtéž, s. 60 - 61.

¹⁸⁸ Tamtéž, s. 62.

¹⁸⁹ Tamtéž, s. 68.

¹⁹⁰ Tamtéž, s. 80.

postarat o svůj lid, neměl dostatečnou sílu na to zvládnout i své vlastní potomky.¹⁹¹ Učenci považují právě toto pochybení za největší vadu na kráse ideálního Davida¹⁹² a tento postoj jasně podtrhuje i velký důraz, který je v židovské tradici kladen na rodinu a její fungování.

9.1.5 Davidův charakter

Postupem času se David více a více vyvíjel, Rosner jej nazývá až gigantickou osobností. I jeho zdánlivě nedůležitým jednáním je připisován velký význam, protože je projevem dobrých, ale i výjimečně slabých charakterových vlastností.¹⁹³ Pro rabínské metody je typické, že celkově zdůrazňují málo motivů i činů, které pak často představují z nového úhlu pohledu. Tudíž se jedná o upozornění, nikoli opakování jednotlivostí. Rosner pokládá za nejlepší zabývat se rabínskými výpověďmi, které o Davidovi podávají celkové hodnocení a pravděpodobně proto zařadil na konec své knihy kapitulu o Davidově charakteru. Tato kapitola pojednává Davida v kontextu s dalšími postavami a opět zdůrazňuje nejdůležitější motiv celého díla a to Davida jako milovníka a učence Tóry.

David je často srovnáván s jinými velkými muži izraelské historie, nejčastěji a nejvýrazněji s Mojžíšem. O obou velikánech se střídavě říká, že svět byl stvořen kvůli nim a sám Bůh je vyzkoušel skrze úlohu pastýře. Pro lepší představu některé z paralel mezi Davidem a Mojžíšem zmíním. Mojžíš je nejvýznamnějším z proroků, David nejvýznamnější z králů; Mojžíšovy činy odpovídají Davidovým; Mojžíš vysvobodil Izraelce z Egyptského jha a David z poroby sousedními národy; oba vládli nad Judou a Izraelem a před jejichž zraky rozdělil Mojžíš moře a David veletok;¹⁹⁴ oba postavili oltář; Mojžíš dal Izraeli Pět knih Mojžíšových a David 5 dílný Žaltář; Mojžíš utekl před faraónem, David před synem Abšalomem; žádný z jejich nepřátel nedokázal zničit, co vybudovali.¹⁹⁵ Je více než patrné, že se David rovná největšímu z proroků, i proto je pochopitelné, že si jej v některých

¹⁹¹ ROSNER, Abraham. *Davids Leben und Charakter nach Talmud und Midrash*. Bern, 1907. Disertační práce. Universität Bern, Philosophische Fakultät. s. 62.

¹⁹² Tamtéž, s. 92

¹⁹³ Tamtéž, s. 81.

¹⁹⁴ Podle Rosnerovy práce to dokazuje verš z Knihy Žalmů 60, 2: „*Když válčil s Aramejci z Dvojříčí a s Aramejci ze Sóby; po návratu pobil Jóab Edómce v Solném údolí, dvanáct tisíc mužů.*“

¹⁹⁵ ROSNER, Abraham. *Davids Leben und Charakter nach Talmud und Midrash*. Bern, 1907. Disertační práce. Universität Bern, Philosophische Fakultät. s. 82.

ohledech rabíni idealizovali. Najdou se však i místa, která nesdílí nepokryté a přehnané uctívání Davida a ukazují, že Mojžíš přiznal své hříchy, zatímco David byl rád, když se skryly.¹⁹⁶ Mojžíše také můžeme považovat za učitele a Davida za žáka.

Podle názoru rabínů, nezneužíval moci ani prostředků ke svému vlastnímu užitku, přepychu i požitku na rozdíl od pohanských králů. Zabýval se především studiem Tóry a své lásce zůstával věrný za každých okolností. Držel se základních znalostí nauky a snažil se o jejich využitelnost v praktickém životě tak, aby byla prospěšná nejen jemu.¹⁹⁷ Z perspektivy rabínské literatury vyplývá, že měl hluboký vztah s Bohem. K Bohu často promlouval, a i když byl králem, uctíval jej jako svého pána. Důležitou roli v jeho životě hrála i modlitba, kterou nevynechal ani na cestách, což Tóra povoluje.¹⁹⁸ Věřil v boží spravedlnost a důvěřoval božímu milosrdenství. David byl moudrý, skromný a pokorný, byl si dobře vědom své malosti v porovnání s Hospodinem.¹⁹⁹

Rosnerovo pojetí nám představuje postavu Davida vystupující z tezí rabínů a stránek Talmudu. Sám autor, stejně jako i Richard Beer-Hofmann nebo Stefan Heym, spatřuje v biblickém příběhu Davida jasný vývoj krok za krokem od pastýře ke králi a od zbožného k mocnému, ale i naopak. Velkou duchovní osobností podle něj zůstal až do konce života.²⁰⁰ Chyby a hříchy jsou nejen rabíny vnímány jako prostor ke spekulacím a novým výkladům, což se odráží v rabínské, akademické i krásné literatuře. Typické na přístupu rabínů je hledat pro jednání biblických postav kořeny v dlouho zapomenutých motivech a prvotních příčinách. Přestože je David v Talmudu jednoznačně pozitivní skromnou postavou, morálním vzorem a v neposlední řadě milovníkem a poslušným učedníkem Tóry, i zde má místy dvojsečné rysy. Jeho hříchy jsou přiznané a zároveň skryté, přesto mají učenci za to, že je nejmilejší postavou dějin.

¹⁹⁶ ROSNER, Abraham. *Davids Leben und Charakter nach Talmud und Midrash*. Bern, 1907. Disertační práce. Universität Bern, Philosophische Fakultät. s. 83.

¹⁹⁷ Tamtéž, s. 85 - 86.

¹⁹⁸ Tamtéž, s. 87.

¹⁹⁹ To dokládají Žalmy 131, 1, 2, 3. *Poutní píseň, Davidova. Nemám, Hospodine, domýšlivé srdce ani povýšený pohled. Neženu se za velkými věcmi, za divy, jež nevystihnu; nýbrž chovám se klidně a tiše. Jako odstavené dítě u své matky, jako odstavené dítě je ve mně má duše.; Čekej, Izraeli, na Hospodina nyní i navěky.*

²⁰⁰ ROSNER, Abraham. *Davids Leben und Charakter nach Talmud und Midrash*. Bern, 1907. Disertační práce. Universität Bern, Philosophische Fakultät. S. 13.

9.2 Ulrich Molsen a David zbožný i morální

„Ein Mensch siehet, was vor Augen ist, der Heer, aber sieht das Herz an.“²⁰¹

Studie Ulricha Molsena se podobně jako předchozí analyzovaná literatura, včetně dramatu Richarda Beer-Hofmanna a románu Stefana Heyma, zabývá dvěma nejdiskutovanějšími aspekty postavy Davida - jeho morálkou a zbožností. Příspěvek se svým zpracováním nachází přesně uprostřed mezi rabínským pohledem, který nabízí Rosner a akademickým shrnutím Davida v hesle *Encyclopaedia Judaica*. V tomto směru považuji Molsenovu práci za významnou a zařadila jsem ji s pevným přesvědčením, že podtrhne další charakterové vlastnosti druhého izraelského krále.²⁰² Jelikož Molsen přirozeně nezabíhá do takových podrobností jako práce pojednávající o Davidovi v Talmudu a Midraši, budu i já ve svém podání stručná.

Molsenova práce pochází z roku 1917, vyšla v Lipsku a její struktura je rozložena do pěti kapitol. V úvodních poznámkách *Einleitende Ausführungen*, se autor snaží nastínit diskusi nad postavou krále Davida, jeho zastánce i protivníky. Motivaci k úvodní kapitole spatřuji ve snaze ukázat, že se k podstatě a charakteru Davida chtěli lidé přiblížit odedávna a jejich názory se pravděpodobně nikdy nesjednotí. Molsen primárně vychází z biblického textu a na některých místech své práce cituje i konkrétní biblické verše v němčině. Následující kapitola *Allgemeiner Überblick über die verschiedene Darstellung und Bewertungen des Charakters Davids durch die Kritik* se věnuje konkrétním představám a pojetím kritiky Davida. Jmenuje dokonce konkrétní osobnosti, které se k biblické postavě vyjadřovaly veřejně, například Pierr Bayle a Voltaire, odkazuje také na dílo Julia Wellhausena.²⁰³ Třetí kapitola *Der religiöse Charakter Davids* se soustředí na Davidovu zbožnost, kapitola čtvrtá *Der sittliche Charakter Davids* pojednává o jeho morální povaze. Molsen Davida nelíčí jako milovníka Tóry, ale jako milovníka Boha. Tento postoj vyplývá ze zdroje, ze kterého vycházel a částečně odráží i dobu, ve které jeho studie vznikla. V poslední kapitole nazvané *Literatur* Molsen uvádí seznam tzv. Davidovské literatury, tedy

²⁰¹ 1 Sam, 16, 7.

²⁰² Ulrich Molsen pravděpodobně není židovského původu, přesto podává o Davidovi významnou zprávu, která je více než tématicky příbuzná všem, kterým jsem se v průběhu práce zabývala. Právě proto jsem se studii *David als religiöser und sittlicher Charakter* rozhodla do své práce zařadit.

²⁰³ WELLHAUSEN, Julius. *Israelitische und jüdische Geschichte*. 7. Ausg. Berlin: G. Reimer, 1914.

děl, která se postavou Davida zabývají a jsou důležitá pro jeho zkoumání. Seznam kromě německých obsahuje i další cizojazyčnou literaturu a časopisy.

Charakteristika Davida v Molsenově studii má těžiště v kapitolách tři a čtyři, proto shrnu především ty. Stejně jako bylo potřeba „přenastavit“ úhel pohledu při pojednání Davida v rabínských textech i Molsen upozorňuje, jak nejlépe Davida chápat. Je důležité si uvědomit, že právě extrémní konstrukty, které po léta přenášejí na postavu Davida kritikové a učenci, nás často posouvají dál a dál od pravdy.²⁰⁴ Davidovu zbožnou i morální stránku bychom podle něj měli posuzovat s lidským porozuměním a s očima dokořán, jediné pak můžeme být spravedliví. Dále je potřeba zohlednit historické období, ve kterém žil a kraloval.²⁰⁵ Molsen staví svou argumentaci na tezi, že z hlubokého náboženského citění a založení osobnosti přirozeně vyplývají i jeho morální hodnoty.

„Eines Mannes Religion ist das Wichtigste, was wir zur Beurteilung seines Charakters wissen müssen.“²⁰⁶

David má podle něj srdce plné hlubokého zbožného citu, dětské důvěřivosti v Boha, přátelské, otcovské i vášnivé lásky a také spravedlnosti.²⁰⁷ Molsen dokazuje na událostech a činech Davidova života, že není vesměs potřeba o jeho zbožnosti a morálce pochybovat. Davida vnímá jako nástroj Boha k vybudování jeho říše na Zemi, je tím určen k posvátné službě.²⁰⁸ Davidova zbožná povaha a vnitřní utvrzení v Bohu se ukazuje již v příbězích jeho mládí. O vítězi v boji neozbrojeného mladíka s pelištejským obrem rozhoduje pouze Hospodin, protože co se týká Izraele, týká se i jeho Boha. Davidova neotřesitelná víra a hluboké přesvědčení je patrné z jeho rozhovoru s Goliášem a Bůh mu kromě odvahy přinese nakonec i slavné vítězství. To David dle svého chování připisuje pouze Bohu, nikoli sobě, protože se od něj nedočkáme hrdosti, pýchy nebo chvástání, že skolil těžkého soupeře. David si podle Molsena uvědomuje, že bez boží pomoci toho v životě příliš nedokáže, a že pokud nestojí Bůh na jeho straně, neochrání jej ani samotná schrána. Proto, když sejde ze své

²⁰⁴ MOLSSEN, Ulrich. *David als religiöser und sittlicher Charakter*. Leipzig: 1917. A. Deichert'sche Verlagsbuchhandlung Werner Scholl. s. 11.

²⁰⁵ Molsen Davida považuje za antického krále v barbarských dobách a za produkt své doby.

²⁰⁶ MOLSSEN, Ulrich. *David als religiöser und sittlicher Charakter*. Leipzig: 1917. A. Deichert'sche Verlagsbuchhandlung Werner Scholl. s. 27.

²⁰⁷ Tamtéž, s. 14.

²⁰⁸ Tamtéž, s. 14.

zbožné cesty nějakým pochybením či hříchem, hluboce se kaje a prosí o odpuštění. Za jeden z důležitých projevů zbožnosti považuje Molsen Davidovo slitování a spravedlnost. Například, tím, že David ušetřil Saula, když měl příležitost ukončit jejich spor a dlouhé pronásledování, dal zřetelně najevo, že posledním soudce, který má právo rozhodnout o životě a smrti, je Hospodin. Tento čin potvrzuje Davidovu mravní velikost a hrdinství. Dokonce z pohledu křesťanství jde o jeden z nejdůležitějších i nejtěžších požadavků - milujte své nepřátele.²⁰⁹ Zároveň svým činem dokázal, jak je oddaný izraelskému království.²¹⁰ David se ukázal jako schopný král, který podle Molsena neodsunul Boha na vedlejší kolej, naopak byl prvním bojovníkem za víru v Hospodina, kterou se snažil v lidu zakořenit.²¹¹ David měl velkou roli v náboženském vývoji Izraele. Centralizoval nejen vládu, ale také kněžstvo, celkově se postaral o lepší organizaci církevních úřadů a sám se pokládal za nejvyššího kněze. Nejen, že byl David knězem i králem v jedné osobě, což znova připomíná jeho předurčenost a blízký vztah k Bohu, boží schrána i království bylo od teď pod jednou střechou. Jeruzalém byl město Davidovo i Hospodinovo.

Mezi Davidovy neduhy řadí Molsen vychytralost a milosrdné lži. Ačkoli ve spojení s morálkou poukazuje na krutost některých Davidových činů a přílišnou přísnost trestů, brání ho s odkazem na krutost doby, ve které žil. Tvrdí, že pokud se pokusíme nedívat “moderníma očima,” nenajdeme nic abnormálního, co by mohlo poškodit jeho mravnost.²¹² Chladnokrevnost, bezcitnost a neoblomnost byla tehdejším králům vlastní. David podle Molsena nebyl nemilosrdný, protože by si užíval trýznění a krev, ale protože jej k tomu nutily okolnosti. Pokud David opravdu hluboce důvěřoval Bohu a dokázal jen to, co mu dovolil, je podle mého názoru rozporuplné tvrdit, že bezohlednost sloužila králi k dosažení jeho cílů. Tato argumentace spíše posiluje rčení, účel světi prostředky.

Za velmi nepravděpodobné Molsen považuje, že by starý král v posledních hodinách poskvřnil své svědomí tím, že by Šalamounovi přikázal zabít Joába. Jde podle něj, jako podle řady vědců, o pozdější dodatek, který měl ospravedlnit Šalomounovy činy. Molsen na Davidovi v této souvislosti nachází další podstatnou morální vlastnost a tou je cit pro spravedlnost. V zemi byl známý pro své spravedlivé rozhodování, zastával funkci nejvyššího soudce a zasadil se o inovace v soudním systému. Jeho spravedlností by se dalo vysvětlit i

²⁰⁹ MOLSSEN, Ulrich. *David als religiöser und sittlicher Charakter*. Leipzig: 1917. A. Deichert'sche Verlagsbuchhandlung Werner Scholl. s. 11.

²¹⁰ Tamtéž, s. 19.

²¹¹ Tamtéž, s. 20.

²¹² Tamtéž, s. 30.

to, že přes výslovný zákaz sečetl izraelský lid. Byla to snaha spravedlivě rozdělit válečnou kořist mezi jednotlivé kmeny.²¹³

Molsen si myslí, že je neoprávněné vidět v Davidových přestoupeních hrubé porušení etiky a považuje to za krátkozrakost. Hřích s Bat-šebou připisuje autor Davidově neukázněné orientální vášni, která patřila k jeho povaze a době.²¹⁴ Zdá se, jakoby David přišel o rozum, v momentě, kdy krásnou ženu spatřil. Přestal se ovládat a nedokázal zkrotit své smysly, nemohl tím pádem domyslet ani následky, které bude tento těžký hřích mít. I Molsen si myslí, že v té chvíli ztratil veškeré morální zásady a dopustil se cizoložství. Podobně celou situaci líčí i román Stefana Heyma, ve kterém samotná postava Davida říká, že je v rukou Bat-šeby jako tvárná hlína a nedokáže myslet racionálně. Poté, co si David uvědomí vážnost svého hříchu, vyzdvihuje Molsen (i Rosner) jeho hluboké trápení, trýzeň, bázeň a především touhu po odpuštění. David se modlí k Bohu, kaje se a svůj smutek nechá později promluvit ve svých žalmech, které dosvědčují jeho pevnou a neoblomnou víru.²¹⁵ Svá pochybení si však David dokázal přiznat a nebránil se přijmout trest, na rozdíl od Saula a dalších králů.²¹⁶ Nakonec se dočká trestu, který David tiše a klidně přijímá, když Bůh nechá novorozence zemřít. Stejně jako v Rosnerově práci, také Molsenův pohled potvrzuje, že David z hloubi duše prosil Boha o odpuštění a byl vděčný, když mu Bůh vyhověl. Za evidentně největší selhání považuje, tak jako některé rabínské výklady, jeho pochybení v otcovské roli. Své syny miloval a neřekl proti nim nic zlého, ani když vlastní syn proti němu rozpoutal vzpouru, avšak nemění to nic na tom, že jde o neodpuštělnou slabost.²¹⁷

Zbožnost a morálka mají podle Molsena stejné kořeny, obou je jim vlastní vůle a snaha o dokonalost. Z morálního hlediska je dokonalost abstraktní forma, v náboženství je to víra v konkrétní duševní naplnění. Jde o dvě stránky téže věci, protože morální je podle Molsena ten jedinec, který jedná tak, aby se přiblížil dokonalosti, věří a doufá v nejvyšší naplnění.²¹⁸ Díky této pevné vazbě mezi zbožností a mravností, na kterou autor spoléhá, jde zdůvodnění jednoho ruku v ruce se zdůvodněním druhého. Zbožnost dává Davidovi na

²¹³ MOLSEN, Ulrich. *David als religiöser und sittlicher Charakter*. Leipzig: 1917. A. Deichert'sche Verlagsbuchhandlung Werner Scholl. s. 37.

²¹⁴ Tamtéž, s. 46.

²¹⁵ Tamtéž, s. 49.

²¹⁶ Tamtéž, s. 26.

²¹⁷ Tamtéž, s. 44.

²¹⁸ Tamtéž, s. 27.

etické úrovni sílu a vůli, čímž si David podle Molsena získá všechna srdce.²¹⁹ Z toho je evidentní, že David měl vysoké morální hodnoty a dobré vlastnosti. Pro svůj lid se dokázal zapřít, byl skromný a chytrý.

9.3 Encyclopaedia Judaica

„D.s Persönlichkeit und Charakter sind von der Legende bald verklärt und dadurch historisch verdunkelt worden.“²²⁰

Encyclopaedia Judaica je unikátní encyklopedie pojednávající o judaismu, jeho dějinách, tradicích a kultuře. Německá *Encyclopaedia Judaica* vycházela mezi lety 1928-1934 v berlínském vydavatelství Nachuma Goldmanna *Eshkol Publishing Society* a jejími šefredaktory byl Jakob Klatzkin a Ismar Elbogen. Kvůli represi ze strany nacistického režimu vyšlo pouze deset z patnácti původně plánovaných svazků encyklopedie. Anglické verze *Encyclopaedia Judaica* jsou dvě, první šestisvazková z let 1971-1972 a druhá přepracovaná a rozšířená verze z roku 2007, která má dvaadvacet svazků. V hebrejštině vyšla dvou svazková encyklopedie pod názvem *Eškol*. S ohledem na stanovená kritéria pracuji s původní německou verzí díla. Heslo David je v encyklopedii zpracováno dost podrobně a zabývá se mnoha aspekty Davidova života i osobnosti. Konkrétně jde o 16 kategorií, jakýchsi malých kapitol²²¹ a samotný text je obohacen i vybranými uměleckými ztvárněními postavy.

Z kapitol i úvodních slov je patrné, že se autoři pokusili o co nejobjektivnější hodnocení v rámci židovské tradice. Nevycházeli pouze z biblického textu samotného, i když postupují po jeho verších, a zohlednili i jeho historickou stránku. Z té je patrné například, že Davidovo zabití Goliáše mu bylo připsáno uměle až později, stejně jako píseň „*Saul pobil*

²¹⁹ MOLSEN, Ulrich. *David als religiöser und sittlicher Charakter*. Leipzig, 1917. A. Deichert'sche Verlagsbuchhandlung Werner Scholl. s. 28.

²²⁰ *Encyclopaedia Judaica: das Judentum in Geschichte und Gegenwart*. Berlin: Eschkol, 1934. s. 823.

²²¹ David; Konflikt mit Saul; D. König von Juda; König von Israel; Innere Politik; Dynastie und Familie; Persönlichkeit; D. als Vorbild; D. als Dichter und Sänger; D. als Vorbild des Messias; In der Agada; Jugendzeit; D. und die Lehre; Sünde und Sündenvergebung; Im Koran; In der späteren Legende

své tisíce, David desetitisíce,” obojí plnilo politické účely.²²² Z kapitoly o konfliktu Davida se Saulem vyplývá, že je velmi těžké určit, zda David skutečně usiloval o královskou korunu a Saul měl plné právo se o ni obávat. Ze struktury hesla je patrné, jak David na své cestě postupoval. Po konfliktu se Saulem a svým působení u dvora nepřátel, se stal králem nad Judskem, se musel vypořádat s pokrevním nástupcem krále Íš-bóšetem a poté již sám stanul v čele celého Izraele. Stěžejním bodem, kromě sjednocení Izraele bylo v rámci vnitrostátní politiky zbudování centrální svatyně (i když zatím pouze ve formě stanu), což mělo posílit národní cítění a semknout lid.²²³ David se staral také o státní správu a její fungování, ba dokonce sečetl obyvatelstvo, což se přičítá k jednomu z jeho hříchů. I *Encyclopaedia Judaica* zmiňuje podobnost Davida a Mojžíše jako dvou patriarchálních postav zároveň v úlohách nejvyšších soudců a přitakává Talmudu s paralelou pastýřství a vlastnostmi, které musí správný pastýř i král mít. Zároveň nepopírá, že byl David orientální vládce, který dbal na zajištění své dynastie.²²⁴ Na rozdíl od své rozhodnosti při získávání trůnu, byl David málo striktní ke své vlastní rodině, ve které se stalo několik tragédií. Například Amnón zneuctil svou nevlastní sestru Támar, David proti synovi nějak nezakročil. Musel to udělat až jeho další syn Abšalóm, který Amnóna zabil. Po několik let byl ve vyhnanství, ale lásku otce neztratil, jako žádné z jeho dětí. Abšalóm se pak pokusil Davida svrhnout z trůnu a nakonec umírá v bitvě, kterou proti otci vedl. David je zarmoucen. Když byl čas ustanovit za sebe nástupce, David měl dodržet daný slib a místo Adonijáše, který měl na trůn nárok, dostal korunu jeho syn s Bat-šebou Šalomoun.

Podle autorů encyklopedie je Davidův úspěch založen na jeho osobnosti a jejím působení, které se mu nedá upřít.²²⁵ Zdůraznění Davidova šarmu a osobního kouzla je velmi blízké všem zdrojům a zpracováním, na které jsme v průběhu práce narazili. Této devízy si je ale nejvíce vědom David v Heymově románu *Zpráva o králi Davidovi*. Davidova negativa a slabiny jsou v kapitole o Davidově charakteru kontrastovány s jeho postavou jako vzorem budoucích králů a ideálem vládnutí. Na rozdíl od Molsenova ctihodného Davidam nad míru morálního vůči svému králi Saulovi, ho *Encyclopaedia Judaica* nevidí jako nevinného. Pochybuje o jeho loajalitě vůči Saulovi a přičítá mu na vrub i odstranění jeho nástupce Íš-

²²² *Encyclopaedia Judaica: das Judentum in Geschichte und Gegenwart*. Berlin: Eschkol, 1934. s. 818.

²²³ Tamtéž, s. 821.

²²⁴ Tamtéž, s. 823.

²²⁵ Tamtéž, s. 823.

bóšeta Hříchům, kterých se David dopustil a jejich odpuštění se věnuje v encyklopedii jedna z krátkých kapitol.

Propojení mezi Davidem a mesiášem patří k tradičním představám judaismu a není lehké se v mnohých názorech na toto téma orientovat. Výklady se mnohdy liší pouze v detailech. Každopádně dodnes zůstává židovská víra v příchod mesiáše úzce spojena s linií krále Davida.²²⁶ Co se týče velkého významu studia Tóry a role učence, která byla Davidovi připisována v talmudickém období, vychází encyklopedie z textů rabínské literatury Talmudu a Midraše. To znamená, že je David ve spojení s naukou totožný Davidovi v disertační práci Abrahama Rosnera. O půlnoci jej budí jeho kouzelná harfa, aby započal se studiem Tóry a velký důraz je kladem také na modlitbu. Podle *Encyclopaedia Judaica* agadické texty postavu Davidovu záměrně zkrášlují a intenzivně se na ni soustředí, čímž se snaží zmírnit jeho předchozí kritiku.²²⁷ Při pátrání po Davidovi v encyklopedii narazíme i na odkazy textů židovské mystiky, například na knihu Zohar.²²⁸ Závěrem zmíním, že se biblická postava Davida podle *Encyclopaedia Judaica* objevuje i v posvátné knize Islámu, v Koránu. Muhammad znal Davida jako přemožitele Goliáše, jako osobu se zvláštními schopnostmi, která dal Bůh žalmy. Jistě stojí za zmínku i to, že jsou na některých místech v Koránu doslovně citovány biblické žalmy.²²⁹

²²⁶ *Encyclopaedia Judaica: das Judentum in Geschichte und Gegenwart*. Berlin: Eschkol, 1934. s. 823.

²²⁷ Tamtéž, s. 826.

²²⁸ Tamtéž, s. 831.

²²⁹ Tamtéž, s. 833.

10. Vlastní reflexe postavy Davida

„*Es bringt nicht immer Glück, mich zu sehr lieb zu haben!*“²³⁰

O mnohosti Davidovy postavy toho bylo řečeno již hodně, stejně tak o jedinečnosti biblického příběhu o něm pojednávajícím. V této reflexi se pokusím stručně představit svůj vlastní pohled na krále Davida a jeho charakter. V úvodu bych ráda dodala, že nezpochybňuji Davidovu historickou existenci a věrohodnost, jde o jeden ze základních předpokladů této reflexe. Souhlasím také s tím, že se nám některé biblické texty spolu s jejich vypravěčem snaží Davidovu osobnost co nejvíce přiblížit, stejně tak, jako jsou patrné i snahy zakrýt konkrétní vrstvy, které by mohly o skutečném Davidovi něco hlubšího a pravdivějšího vypovídat.

Jsem přesvědčená, že měl David zvláštní sílu osobnosti patrnou na první pohled i poslech. Byl výjimečným řečníkem a uměl se chovat v různých typech společnosti, kterým se dokázal přizpůsobit. Je pozoruhodné, že zvládl roli pastýře, dvorního umělce krále, odvážného bojovníka, zbojníka na útěku, vazala ve službách nepřítele, nejvyššího kněze i soudce a samozřejmě krále. David se snažil ze všech svých životních situací vytěžit to nejlepší. V některých případech mu šlo o sebezdokonalení, chtěl být však prospěšný i celé své zemi. Nepovažuji to za nikterak záporné a nemyslím si, že by si tyto snahy rozporovaly. Neboť pokud se nebude zlepšovat a vyvíjet král, nemůže se zlepšovat a vyvíjet ani jeho království. Příkladem je Davidova služba u Pelištejců, která pomohla v budoucnu výrazně zlepšit vojenskou techniku a schopnosti izraelského vojska i jeho krále. Vývoj, kterým David prošel z obyčejného pastýře až ke královskému trůnu, považuji za náročnou cestu plnou sebezapření a vlastních splněných cílů, kterých by nešlo dosáhnout bez pokory a důvěry.

David byl bystrý, chytrý a cílevědomý, své království dokázal vést směle a pevnou rukou. Jeho lidskost se projevila především, jak to nazývají Rosner, Molsen i autoři *Encyclopaedia Judaica*, jako slabost. To, že David dokázal vládnout pevně a nést na svých bedrech zodpovědnost za ostatní jako král, ale nezvládl to ve své vlastní rodině, je podle mě jednoznačnou známkou lidskosti. Proto se na Davida dívám především jako na člověka, na muže s nezaměnitelnými schopnostmi. Jsou to ale i prohřešky, které zdůrazňují jeho lidskost. Ty potvrzují, že se dokázal ze svých chyb poučit a udělat z nich přednosti. David si jich byl vědom a obracel se s prosbou o odpuštění na instanci ze všech nejvyšší, na Hospodina. Bůh

²³⁰ BEER-HOFMANN, Richard. *Der junge David*. Berlin: S. Fischer Verlag, 1933. s. 128.

se nad Davidem několikrát smilovat, hořký trest jej však neminul a zahrnoval vždy nejen jeho, ale i jeho blízké a dokonce lid. Hospodin i tak zůstal Davidovi nakloněn. Davida považují za pokorného a zbožného člověka.

To, že se k Davidovi v první řadě stavím, jako k lidské bytosti neznamená, že popírám jeho nadpřirozenost.²³¹ V úctě skláním hlavu před legendou o hrdinství, která sjednotila Izrael nejen v jeho době a bezprostředně několik staletí po jeho smrti, nýbrž až dodnes. Inspiruje v mnoha směrech, nehledě na rasu či náboženskou víru, a protože zdůrazňuje lidskost, má potenciál spojovat lidi napříč kontinenty.

²³¹ V doslovném významu tohoto slova.

Závěr

Biblická postava Davida je stejně jako její příběh mnohohrstevnatá a rozporuplná. Dovolím si tvrdit, že příběh o Davidovi v sobě skrývá tolik krásných i nešťastných momentů, zajímavých motivů, nezodpovězených otázek a jedinečný závan biblických dob, že svým způsobem dokáže zapůsobit na každého. Pod tímto ohromujícím závojem se již mnoho učenců, spisovatelů i laiků snažilo objevit skutečnou postavu Davida. Já jsem se ve své práci pokusila zachytit jeho charakter ve vybraných dílech krásné i vědecké literatury z německo - židovského prostředí.

Aby bylo možné si správně vyložit postavu Davida ve sledovaných dílech, bylo určující si stanovit, kdo a jakým způsobem Davida hodnotil a také jakou metodu k tomu použil. Na různosti literárních forem, které jsem pro svou práci vybrala, jsem se pokusila demonstrovat, že s každou z nich jsou zdůrazněny jiné aspekty Davidovy povahy a jiná atmosféra kolem jeho osobnosti. Davidova postava se liší nejen pohledem samotných autorů, ale také zdrojem, ze kterého primárně vycházel. To způsobuje mnohé interpretace a proměňuje Davidův charakter.

Co se týče autorů Richarda Beer-Hofmanna a Stefana Heyma, u obou je patrné jejich velké zaujetí Davidovým příběhem i postavou samotnou. Oba se pečlivě věnovali biblické předloze, která o něm pojednává a vybrali si jej jako vhodný prostředek pro vyrovnání se s životní situací a vyjádření vlastních morálních hodnot. Oba autoři, i když zcela odlišným způsobem, vystihli Davidovu jedinečnost, potenciál i nejednoznačnou přesto mýtickou atmosféru, která ho provází.

Beer-Hofmannův David je v dramatu *Der junge David* citlivým mladíkem, který se připravuje na roli krále a musí prokázat velké sebezapření a složit těžkou morální zkoušku, než se jím bude moci stát. David má jedinečné nadání, drží se mravních hodnot a nade vše staví lásku a věnost. Jedinečná forma *Lesedramatu* s množstvím detailních režijních poznámek čtenáře posouvá blíž nejen Davidovi, ale i Beer-Hofmannovi. Dílo má jedinečný jazyk i stylistiku a přináší hluboké zamyšlení nad podstatou židovské víry.

U Heyma se Davidova mnohoznačnost projevuje v okamžicích váhání a nemožností se od Davida odpoutat. „Davidovská esence” se dostává čtenáři až do morku kostí. Naštvaností a zklamáním, které při některých příbězích on i Étan prožívají, jsou nenápadně poutáni ještě těsněji k Davidovi. Mnohdy však v Heymově románu ustupuje biblický mýtus do pozadí před potřebou kritizovat režim a působivě přimět budoucí generace k tomu, aby nenechaly absurdní komise rozhodovat o jejich životě a určovaly směr jejich smýšlení. Je

tedy třeba mít na paměti, že se tyto dva přístupy v Davidovi snoubí a zohlednit to při posuzování díla. Na druhou stranu se Heymovi povedlo oživit známý příběh novými interpretacemi, ke kterým se propracováváme v roli detektivů a nalézáme poklady dávno zapomenuté. Jak poutavé jsou starozákonní příběhy, jak děsivá je nedávná minulost.

Osobně si dokážu biblickou postavu mladého Davida téměř ztotožnit s Davidem Beer-Hofmannovým. U mocí poznamenaného Heymovského krále Davida si cením jeho propracovanosti a satirického obrysu, který je velmi chytlavý a věrohodný. Přála bych si, aby skutečný král David měl srdce a fantazii Richarda Beer-Hofmanna, bojoval a nemlčel jako Stefan Heym.

Celek předkládající vybrané akademické texty dokazuje, že spektrum přístupů k Davidově postavě je velmi široké. Pokusila jsem se blíže ukázat, jak je s postavou Davida nakládáno také v samotné rabínské tradici Talmudu a Midraše. Mnohé z výkladů, které jsou v této kapitole představeny, jsou zapracovány v interpretacích Beer-Hofmanna i Heyma. To potvrzuje, že si postavu Davida i její kontext podrobně nastudovali a vycházeli z něj. Zároveň tento fakt dokazuje, že existují určité záchytné body v Davidově charakteru, které jsou nepopíratelné. Když například porovnáme přístup Beer-Hofmanna s tím rabínským, zjistíme, že jsou si pojetí velmi blízká a že Beer-Hofmann svým způsobem vytvořil vlastní Midraš. Je patrné, že se obracel na biblické prameny a zároveň byl seznámen s rabínskou literaturou a jejími metodami. Jeho práce s textem je velmi citlivá a dravá zároveň. Podobně jako rabíni se zaobírá i méně zřetelnými motivy, a ty pak různými způsoby přiřazuje k zažitým pasážím textu. U Beer-Hofmanna i v románu Stefana Heyma je morálka ústředním motivem, i když není nutně postavena na zbožnosti, tak jako je tomu u Molsena. Heymův přístup vzdáleně připomíná Talmud, který se více než morálním zhodnocováním postavy Davida zaobíral tím, zda překročil halachická ustanovení.

I kdyby David miloval pouze sám sebe, zůstává tím, kdo je milován. Na Davidovi je to jedna z nejpozoruhodnějších vlastností, odkazuje na skutečnou jedinečnost a výsadu jeho osobnosti. Davidovo charisma a osobní kouzlo nezpochybňuje žádný z autorů.

Seznam použité literatury

Prameny:

BEER-HOFMANN, Richard. *Der junge David*. Berlin: S. Fischer Verlag, 1933.

BEER-HOFMANN, Richard. *Die Historie von König David: ein Zyklus*. Berlin: S. Fischer, 1933.

HEYM, Stefan. *Der König David Bericht: Roman*. Frankfurt am Main: Fischer Taschenbuch Verlag, 1992. Fischer, 1508. ISBN 3-596-21508-0.

HEYM, Stefan. *Zpráva o králi Davidovi*. Překlad Vladimír Tomeš. Praha: Orbis, 1995. ISBN 80-235-0064-3.

MOLSEN, Ulrich. *David als religiöser und sittlicher Charakter*. Leipzig: 1917. A. Deichert'sche Verlagsbuchhandlung Werner Scholl.

ROSNER, Abraham. *David's Leben und Charakter nach Talmud und Midrash*. Bern: 1907. Disertační práce. Universität Bern, Philosophische Fakultät.

Sekundární literatura:

ATTAR, K. E. *Stefan Heym's King David Report: a microcosmic precursor*. Neophilologus. 2001, **85**(2), 273-285. ISSN 00282677.

BOHNERT, Christine. *Stefan Heym: "Der König David Bericht."* *Die Ohnmacht der Macht vor der Geschichte*. In: KLUSSMANN, Paul Gerhard, MOHR, Heinrich. *Dialektik des Anfangs*. Bonn: Bouvier Verlag Herbert Grundmann, 1986.

DIETRICH, Walter. *Von einem, der zu viel wußte. Versuch über Stefan Heyms "König David Bericht."* In: hg. DIETRICH, Walter. *König David - biblische Schlüsselfigur und europäische Leitgestalt*. Freiburg/Schweiz, 2003. S. 100-112. 19. Colloquium der Schweizerischen Akademie der Geistes- und Sozialwissenschaften.

ECKSTEIN, Pia. *König David. Eine strukturelle Analyse des Textes aus der hebräischen Bibel und seine Wiederaufnahme im Roman des 20. Jahrhunderts*, Bielefeld: Aisthesis Verlag, 2000.

- ELSTUN, Esther N. *Einsamkeit und Isolation in den Werken Arthur Schnitzlers und Richard Beer-Hofmanns*. Modern Austrian Literature. 1986, **19**(3/4), 178-195. ISSN 00267503.
- FINKELSTEIN I., SILBERMAN N. A. *David a Šalomoun: Svatá Písma Izraele ve světle moderní archeologie*. Přeložila Marie Čapková. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2010. ISBN 978-80-7429-016-9.
- FRAIMAN-MORRIS, Sarah. *Richard Beer-Hofmann and the Bible*. Jewish Bible Quarterly. 1995, **23**(3), 151-157. ISSN 07923910.
- GOLDSTÜCKER, Eduard. *Doslov*. In: HEYM, Stefan. Zpráva o králi Davidovi. Překlad Vladimír Tomeš. Praha: Orbis, 1995. ISBN 80-235-0064-3.
- HLÁVKOVÁ, Hana. *Die literarische Verarbeitung des bibischen Stoffes in Stefan Heyms Roman "Der König David Bericht"*. Olomouc, 2013. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta.
- HUTCHINSON, Peter. *Stefan Heym: The perpetual dissident*. Cambridge; New York: Cambridge University Press, 1992.
- LAHN, Silke, MEISTER, Jan Christoph. *Einführung in der Erzähltextanalyse*. Weimar: Verlag J. B. Metzler Stuttgart, 2008.
- LIPTZIN, Solomon. *Richard Beer-Hofmann*. New York: Bloch Publishing co., 1936.
- OBERHOLZER, Otto. *Richard Beer-Hofmann: Werk und Weltbild des Dichters*. Bern: A. Francke AG. Verlag Bern, 1947.
- ROZENBLIT, Marscha L. *Abigail Gillman: Viennese Jewish Modernism: Freud, Hofmannsthal, Beer-Hofmann, and Schnitzler*. Jewish History. Vol. 24, No. 3/4. Springer. 2010.
- SCHÄDLICH, Michael. *Zwischen Macht und Geist. Notizen zu Stefan Heyms Roman „Der König-David-Bericht“*. In: Titelaufnahmen. Studien zu Werken von Thomas Mann, Heinrich Böll, Max Frisch, Graham Greene, Michail Bulgakow, Hermann Kant und Stefan Heym. Berlin: Union-Presse Hass, 1978.
- TABERNER, Stuart. *The writer's fascination with power: Stefan Heym's 'Der König-David-Bericht'*. Neophilologus. 2000, **84**(2), 271-282. ISSN 00282677.

VERZICHOVÁ, Klára. *Davidův profil v biblickém textu*. Praha, 2011. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Husitská teologická fakulta.

WEBER, Eugene. *Richard Beer-Hofmann: Daten*. Modern Austrian Literature. 1984, **17**(2), ISSN 00267503.

WELLHAUSEN, Julius. *Israelitische und jüdische Geschichte*. 7. Ausg. Berlin: G. Reimer, 1914.

Encyklopedie, lexikony:

Encyclopaedia Judaica: das Judentum in Geschichte und Gegenwart. Berlin: Eschkol, 1934.

NEWMAN, Ja'akov a Gavri'el SIVAN. *Judaismus od A do Z: slovník pojmů a termínů*. Dot. 1. vyd. Praha: Sefer, 1998. Judaika. ISBN 80-900895-3-4.

MEID, Volker. *Metzler Literatur Chronik: Werke deutschsprachiger Autoren*. Stuttgart: J.B. Metzler, 1993. ISBN 3-476-00941-6.

LUTZ, Bernd (ed.). *Metzler Autoren Lexikon: deutschsprachige Dichter und Schriftsteller vom Mittelalter bis zur Gegenwart*. 2. überarb. u. erw. Aufl. Stuttgart: J.B. Metzler, 1997. ISBN 3-476-01573-4.

Elektronické zdroje:

<http://www.aroumah.net>

<http://www.biblenet.cz>

<https://books.google.cz>

<http://www.dw.com/de>

<http://www.ebay.com>

<http://www.exilarchiv.de>

<http://www.stadtbibliothek-chemnitz.de>

<http://www.unz.org>

Summary

It is a very well known that figure of the biblical King David and his biblical story is quite ambiguous. To set who, how and what kind of methods were used by particular writers was decisive in meeting the purpose of this thesis. The analysis turns out that the field of belles-lettres plays the form itself in the main role, it means drama highlights different personality traits of David's character in comparison to the novel. One of the key findings that helped to reflect a figure, was to identify a literary source on which selected works were based on. Richard Beer-Hofmann as well as Stefan Heym proceeded basically from the biblical story which could be found in 1 Samuel, 2 Samuel, 1 Kings and also 1 Paralipomenon and Abraham Rosner who focused on rabbinical views worked in the first place with Talmud and Midrasch. This observation accounts for wide spectrum of interpretations and shows how it changes King David's character. In conclusion there are many point of view dependent on a lot of criteria, although David's personal charm, unique features and the fact that he would be loved even if he only loved himself, is questioned by none of the authors.